

BOSNA I HERCEGOVINA
VIJEĆE MINISTARA
DIREKCIJA ZA EKONOMSKO PLANIRANJE

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА
САВЈЕТ МИНИСТАРА
ДИРЕКЦИЈА ЗА ЕКОНОМСКО ПЛАНИРАЊЕ

BOSNIA AND HERZEGOVINA
COUNCIL OF MINISTERS
DIRECTORATE FOR ECONOMIC PLANNING

BOSNA I HERCEGOVINA

EKONOMSKI I FISKALNI PROGRAM 2012. – 2014.

Sarajevo, januar/siječanj 2012.

SADRŽAJ

1. SVEUKUPNI OKVIR I CILJEVI POLITIKE	3
2. EKONOMSKA PREDVIĐANJA	4
3. JAVNE FINANSIJE.....	18
4. CILJEVI STRUKTURALNE REFORME	39
5. ANEKSI.....	55

1. SVEUKUPNI OKVIR I CILJEVI POLITIKE

Slijedeći zahtjev Europske komisije iz 2011. godine, nadležne institucije u BiH pripremile su Ekonomski i fiskalni program za 2012. godinu (EFP 2012). Ovogodišnji program šesti je po redu koji se dostavlja Europskoj komisiji, ali ujedno treći nakon potpisivanja Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju u junu 2008. godine i stupanja na snagu Privremenog sporazuma. Ekonomsko-fiskalni program smatra se pripremom za Predpristupni ekonomski program (PEP), koji je obavezan dokument za zemlje kandidatkinje za članstvo u EU, a posebno kao priprema za revidiranu Lisabonsku strategiju i za Program konvergencije po učlanjivanju.

Jednako kao i prethodnih godina, EFP 2012 izrađen je po posebnoj metodologiji, koju je dostavila Europska komisija, a radi lakše uporedivosti sa drugim zemljama. Pošto se kao osnova uzima prethodno dostavljeni dokument, nije bilo potrebe za detaljnim opisom politika koje su nepromijenjene od prošlogodišnjeg Ekonomsko - fiskalnog programa. Ipak, ishodi će biti uporedivi sa predviđenim trendovima i ciljevima, s tim da će se neočekivana ekonomska događanja i promjene politika objasniti.

Aktivnosti izrade Ekonomsko-fiskalnog programa za 2012. godinu, u skladu sa svojim nadležnostima, koordinirala je Direkcija za ekonomsko planiranje. Program je izrađen na osnovu priloga koje su dostavile nadležne institucije, a s ciljem stručnog popunjavanja dokumenta, te izrade finalne verzije Ekonomsko-fiskalnog programa 2012. Sukladno pomenutom zaključku, u njegovom radu su sudjelovali predstavnici - eksperti ministarstava Vijeća ministara BiH, eksperti entitetskih ministarstava i Distrikta Brčko, Direkcije za ekonomsko planiranje i Direkcije za europske integracije. Konačno, Ekonomsko-fiskalni program za 2012. godinu usvojilo je Vijeće ministara BiH, na svojoj sjednici održanoj _____.godine.

2. EKONOMSKA PREDVIĐANJA

Nedavna ekonomska događanja i srednjoročni makroekonomski scenario

Nakon što je u prvom tromjesečju 2011. po prvi put nakon ekonomske krize zabilježen osjetniji ekonomski rast u BiH, taj trend je bio donekle ublažen u drugom tromjesečju. Djelomično reanimiranje rasta ekonomija iz neposrednog okruženja (sa izuzetkom Hrvatske) i EU trgovinskih partnera su ne samo ojačali BiH izvoznu tražnju nego su i doveli do povećanja tekućih novčanih priliva iz inostranstva. To je stimulisalo povećanje BiH izvoza, ali i domaće tražnje pa na kraju i uvoza u 2011. Posebno treba istaći dvocifreni rast investicija nakon (takođe dvocifrenog) pada tokom prethodne dvije godine. U isto vrijeme, rast maloprodaje i uvoza i proizvodnje potrošačkih dobara ukazuju da privatna potrošnja uprkos negativnom trendu broja zaposlenih i sve izraženijem rastu potrošačkih cijena (CPI od 3,6% g/g u prvom polugodištu) takođe postepeno raste, dok je doprinos rastu javne potrošnje i investicija bio prilično skroman obzirom na kašnjenja usvajanja budžeta na različitim nivoima vlasti tokom 2011. Drugim riječima, najveći doprinos ekonomskom rastu u prvih šest mjeseci dolazi od privatnih investicija, te djelomično privatne potrošnje. Ovo je bilo praćeno negativnim doprinosom vanjske trgovine nošenim prije svega jačanjem rasta uvoza u odnosu na prethodne dvije godine.

Srednjoročni makroekonomski scenario

Dinamika BiH ekonomskog rasta je u velikoj mjeri određena kretanjima u EU i neposrednom okruženju. Faktori kao što su izvozna tražnja i kretanja svjetskih cijena, tržište rada zemalja sa brojnom BiH dijasporom i sezonskim BiH radnicima, te stanje finansijskih tržišta u svijetu kroz svoj uticaj na izvoz i domaću potrošnju i investicije dominiraju BiH ekonomskim kretanjima. Njihov pad tokom svjetske ekonomske krize je doveo i do opšteg pada BiH ekonomske aktivnosti od 1,8%¹ u 2009. praćenog skromnim realnim rastom od 1,1% 2010. godine. Iako je rast EU ekonomije od 2% u 2010. bio važan faktor skoka realnog rasta BiH izvoza od 17,5%, obziljnije pokretanje ukupnog BiH ekonomskog rasta je započelo tek u 2011. kada se očekuje ukupan realni rast od 2,41%. Uprkos očekivanoj stagnaciji EU ekonomije u 2012., projicira se da bi rast BiH ekonomije trebao biti tek donekle usporen sa nešto nižom stopom od 2,09%.

Rast 2011-12

Ovaj rast bi trebao biti nošen rastom privatne potrošnje i investicija uz negativan doprinos rastu vanjskog sektora. Projicirani ekonomski rast za EU27 od 1,6% u 2011., te svega 0,6% u 2012³., je činio važnu pretpostavku BiH makroprojekcija. Obzirom da je EU glavni trgovinski partner ne samo BiH nego i ostalih ekonomija iz neposrednog okruženja, EU ekonomska kretanja prije svega utiču na BiH izvoznu tražnju. S tim u vezi projicira se realni rast robnog izvoza od 5,9% u 2011, te svega 3,2% u 2012. Rast BiH izvozne, ali i uvozne tražnje bi u 2011 trebao biti praćen nastavkom dvocifrenog rasta svjetskih cijena energenata metala i prehrabnenih proizvoda, te njihovim padom u 2012. Dvogodišnji realni pad privatne potrošnje od 3,9% u 2009., te 1% u 2010 bi trebao biti praćen projiciranim rastom od približno 3% u 2011. godini. Uprkos očekivanoj stagnaciji raspoloživog dohodka domaćinstava uslijed stagnacije zaposlenosti i realnih plata, te skromnom porastu inostranih priliva, očekuje se da bi uslijed smanjenja sklonosti štednji, privatna potrošnja u 2012. trebala nastaviti rasti stopom nešto jačom u odnosu na 2011. S druge strane, pogoršavanje ekonomske situacije u EU bi trebalo znatno više ugroziti rast investicija u 2012. Ovo bi se moglo manifestovati ne samo kroz otežano finansiranje uslijed oslabljenog priliva inostranog kapitala, nego i kroz oslabljene poslovne rezultate velikog broja preduzeća uzrokovane skromnim rastom izvoza. Naime, nakon dvogodišnjeg snažnog pada tokom 2009.-10., projicira se tek djelomični oporavak od 9,6% u 2011. praćen rastom od svega 5,8% u 2012. Jačanje domaće tražnje tokom 2011.-1.2 (uprkos

¹ Pad od 1,8% u 2009. se odnosi na BDP mјeren rashodovnim pristupom dok je prema proizvodnom pristupu taj pad iznosi 2,95%.

² Izvor – BDP mјeren rashodovnim pristupom - preliminarni rezultati;

³ Projekcije DG ECFIN-a, jesen 2011.

usporavanju rasta investicija u 2012.) bi, obzirom na skroman realni rast izvoza, trebalo rezultirati rastom uvoza bržim od izvoza, te rastom vanjskotrgovinskog deficita od približno 10% tokom 2011-12 nakon dvocifrenog pada u prethodne dvije godine.

Rast 2013-14

Tokom 2013.-14. se očekuje daljenje intenziviranje BiH realnog ekonomskog rasta na nivou od 4% i 4,76% respektivno. Dodatni rast u ovom periodu bi trebao prije svega doći uslijed intenziviranja rasta izvoza čiji bi realni rast trebao dostići 8,1% u 2013. i 8,8% u 2014. Ovo je zasnovano na pretpostavci daljnjeg postepenog jačanja ekonomskog rasta u EU i neposrednom okruženju. Ovakav rast bi se trebao dešavati u kontekstu pada i neznatnog porasta cijena najvažnijih uvoznih i izvoznih artikala u domenu energenata, hrane i metala, te u kontekstu sve snažnijeg oporavka finansijskog sektora u svijetu, pa prema tome i BiH.

Rizici

Slično kao i kod EU projekcija, rizici osnovnog makroekonomskog scenarija su uglavnom usmjereni nadole. Oni se zapravo u velikoj mjeri tiču negativnih rizika za EU projekcije u smislu recesije tokom 2012. U slučaju ovakvog razvoja, situacija iz 2009.-10. bi se u narednim godinama mogla ponoviti. Tada je u BiH zabilježen pad privatne potrošnje, investicija, uvoza i izvoza uzrokovan padom izvozne tražnje, proizvodnje, zaposlenosti, inostranih tekućih i kapitalnih priliva i sl.

Industrijska proizvodnja u BiH 2012-2014. godine

Industrijska proizvodnja u BiH, a posebno prerađivačka industrija u velikoj mjeri su izvozno orijentisane tako da dešavanja na izvoznim tržištima praktički određuju njenu dinamiku kretanja. Promjene domaće tražnje su manje značajne i odražavaju se ponajviše kroz električnu energiju i rудarstvo, te veoma mali dio prerađivačke industrije. Ovo se najbolje vidjelo u godinama ekonomske krize kada je pad privredne aktivnosti na izvoznim tržištima-(EU i CEFTA) rezultirao značajnim smanjenjem fizičkog obima industrijske proizvodnje u BiH. Međutim statistički pokazatelji industrijske proizvodnje zemalja EU za 2011. godine su ohrabrujući i ukazuju da i pored određenih problema sa kojima se susreće proces oporavka industrijske proizvodnje u zemljama EU još uvijek traje, čemu svjedoče pozitivne stope rasta industrijske proizvodnje u većini zemalja EU. Oporavak koji je na snazi u industrijama EU, uz oporavak u zemljama regiona koji još uvijek nije na nivou očekivanog nesumnjivo će pozitivno djelovati na industrijsku proizvodnju u BiH i trebao bi doprinijeti održavanju postojeće stope rasta industrijske proizvodnje trenutno kao i povećanjem proizvodnje, izvoza i broja zaposlenih u narednom periodu.

Industrijska proizvodnja u BiH u 2011. godini

Iako su primjetne oscilacije i blago slabljenje oporavka u odnosu na početak godine, industrijska proizvodnja zemalja EU 27 u septembru 2011. godine bilježi povećanje proizvodnje od 2,2% u odnosu na prethodnu godinu.⁴ Ovakav razvoj situacije na tržištu zemalja EU koje su ujedno i glavni trgovinski partneri BiH uz umjereni oporavak zemalja u regionu pozitivno se odrazio na industrijsku proizvodnju u BiH.⁵ Povećana izvozna tražnja za BiH proizvodima kao što su bazni metali, auto dijelovi, namještaj, derivati nafte i određeni hemijski proizvodi omogućili su nastavak pozitivnog trenda rasta fizičkog obima industrijske proizvodnje u BiH. Tako prema podacima BHAS-a za prvih 9 mjeseci 2011. godine BiH bilježi rast industrijske proizvodnje od 6,9 % u odnosu na isti period prethodne godine.⁶

Prerađivačka industrija koja ima najveći udio u ukupnoj industrijskoj proizvodnji ostvarila je devetomjesečni rast proizvodnje od 5,6% u odnosu na prethodnu godinu i na taj način u ukupnom rastu industrijske proizvodnje učestvovala sa više od 3,8 procenatnih poena. Pored prerađivačke industrije rast industrijske proizvodnje u BiH dodatno je osnažen pozitivnim rezultatima sektora rудarstva u BiH. U periodu januar-septembar 2011. godine rudnici u BiH ostvarili su povećanje

⁴ Eurostat i nacionalni zavodi za statistiku, „ indeksi rasta industrijske proizvodnje za period januar-septembar 2011“.

⁵ DG Enterprise and Industry, „The economic recovery in industry“, September. 2011.

⁶ Agencija za Statistiku BiH, „Indeks obima industrijske proizvodnje u Bosni i Hercegovini u septembar 2011. godine“.

proizvodnje od preko 20% u odnosu na isti period prethodne godine, dok je doprinos ukupnom rastu industrijske proizvodnje iznosi preko 2 procenatna poena. S druge strane sektor proizvodnje električne energije u BiH koji je tokom prethodnih godina bio jedan od glavnih nosilaca BiH industrijske proizvodnje i izvoza polako se oporavlja u odnosu na početak godine i zabilježio je devetomjesečni rast proizvodnje od oko 4% dok je doprinos rastu ukupne industrijske proizvodnje iznosi skoro 1 p.p. Pod pretpostavkom nastavka pozitivnog poslovnog ambijenta na izvoznim tržištima EU i oporavaka zemalja regiona prema projekcijama DEP-a očekuje se da bi industrijska proizvodnja u BiH tokom 2011. trebala nastaviti trend rasta proizvodnje i izvoza roba sa stopom rasta od oko 5% odnosno 15,7% u poređenju sa prethodnom godinom.⁷

Pretpostavke industrijske proizvodnje za 2012. godinu

Posljednje prognoze za 2012. godinu za EU nisu optimistične i nesumnjivo će se odraziti i na industrijsku proizvodnju u BiH. Međutim potrebno je također naglasiti da pokazatelji u industrijama zemalja EU uvjetno rečeno bolje stoje u odnosu na ostale pokazatelje u bankarskom sektoru, javnim finansijama, građevinarstvu itd. Jedan od razloga je i to što pored domaće traženje, važnu ulogu ima izvozna tražnja odnosno izvoz na tržišta zemalja van granica EU. Smanjenje privredne aktivnosti u zemljama EU imat će određene posljedice u regionu pa u konačnici i na BiH. No i pored toga uzme li se u obzir struktura BiH industrije (neiskorišteni kapaciteti) i način finansiranja preduzeća (dobar dio preduzeća finasira se iz vlastite dobiti) pretpostavlja se da BiH mogla ostvariti rast industrijske proizvodnje i izvoza od od 3,5% odnosno 5,2% tokom 2012. godine. Najvažniju ulogu bi svakako trebali imati preduzeća u metalnom sektoru kao što su ArcelorMittal Zenica, Aluminijum Mostar, koji bi uz stabilan nivo cijena metala na svjetskom tržištu mogli iskoristiti svoje proizvodne kapacitete. Ovo bi se moglo pozitivno odraziti i na niz manjih preduzeća u metalnoj industriji koji su direkto vezani za proizvodnju u ovim gigantima. Prema procjeni DEP-a tokom 2012. godine očekuje se povećanje izvoza metalne industrije od preko 5% u odnosu na prethodnu godinu.⁸ Tokom 2012. godine također se očekuje da će pozitivan doprinos prerađivačkoj industriji donijeti Rafinerija nafte u Bosanskom Brodu koja bi tokom 2012. godine trebala značajno podići svoj nivo i kvalitetu proizvodnje. Investiciona ulaganja na podizanju kvaliteta goriva proizvedenih u rafineriji trebala u velikoj mjeri doprinijti poboljšanju BiH izvozne slike uz očekivani rast izvoza od oko 5%. Drvo-prerađivačka industrija i industrija namještaja imaju značajnu ulogu kako u BiH industrijskoj proizvodnji tako i u izvozu, što bi trebalo značajno osnažiti rast industrijske proizvodnje u BiH tokom 2012. godine. Prema podacima DEP-a tokom 2012. godine u drvo-prerađivačkoj industriji i industriji namještja očekuje se povećanje izvoza od 5,5 odnosno 8% u odnosu na prethodnu godinu. Očekuje se da bi i hemijska industrija, auto industrija i mašinska industrija koja se bile važni nosioci BiH industrije u predkriznom periodu, tokom 2012 ostvariti pozitivan rast proizvodnje i doprinijeti stabilnosti industrijske proizvodnje u BiH. Pored predađivačke industrije u BiH, elektro-energetski sektori koji uključuje proizvodnju uglja i električne energije i čini oko 35% ukupne industrijske proizvodnje u BiH trebao bi dat dodatni doprinos rastu industrijske proizvodnje sa godišnjom stopom rasta od oko 8%

Pretpostavke industrijske proizvodnje za period 2013-2014. godine.

Obzirom da se potpuni oporavak većine industrija u EU očekuje u periodu 2013.-2014. izvjesno je očekivati da će ova dešavanja omogućiti i potpuni oporavak industrijske proizvodnje u BiH. U ovom periodu očekuje se potpuna konsolidacija EU tržišta, oporavak privatne potrošnje, prevazilaženje problema oko finansiranja preduzeća i intenziviranje vanjskotrgovinske razmjene između zemalja EU što će se pozitivno odraziti na kompletan region pa u konačnici i na BiH.⁹ Veća iskorištenost kapaciteta i povećanje broja zaposlenih rezultirat će povećanjem proizvodnje u prerađivačkoj industriji BiH na nivo predkriznog perioda kada je BiH ostvarivala rekordne stope rasta u regionu. Planirana investiciona ulaganja u infrastrukturu i energetiku također bi trebala značajno doprinijeti

⁷ Projekcije DEP-a , Novembar 2011. god

⁸ EUROFER- European confederation of Iron and Steel Industries- prognozira rast potrošnje željeza i čelika u EU od 6% u 2011 i 4% u 2012. godini.

⁹ DG ECFIN, „European Economic Forcast“, Autumn 2011.

jačanju kako građevinskog sektora u BiH tako i onih grana prerađivačke industrije koje su usko vezane uz građevinarstvo. Također se očekuje da energetski sektor koji je u prethodnom periodu bio jedan od nosilaca industrijske proizvodnje nastavi pozitivan trend rasta proizvodnje i dodatno osnaži industrijsku proizvodnju u BiH navedenom periodu. Značajan doprinos poboljšanju industrijske proizvodnje u BiH i jačanju njene konkurentske pozicije trebale bi dati i konkretne mjere entetskih vlada koje su sadržane u sektorskim strateškim dokumentima.¹⁰ Prema projekcijama DEP-a ovo bi trebalo rezultirati povećanjem BiH izvoza od oko 10%, dok je očekivani godišnji rast industrijske proizvodnje oko 7% u odnosu na prethodnu godinu.

Rizici

Potencijalni rizik za navedenu situaciju pretstavlja neizvjesnost i nervosa u užem i širem međunarodnom ekonomskom okruženju. Visok nivo integracije kako kroz trgovinske tako i finansijske tokove sa zemljama EU i regionala praktički određuje kretanje industrijske proizvodnje u BiH. U slučaju pogoršanja situacije na EU tržištu posebno u slučaju Italije koja je važan trgovinski partner za BiH dodatno bi mogla biti ugrožena i industrijska proizvodnja u BiH.

Složena politička situacija (problemim oko formiranja vlasti na nivou BiH) dodatno usporavaju reformske procese što negativno utječe na konkurentsку poziciju BiH privrede.

Tržište rada

Tržište rada u BiH nije tokom 2011. godine zabilježilo pozitivna dešavanja. Kreiranje novih radnih mesta, kao najveći prioritet, odnosno zaustavljanje trenda rasta broja nezaposlenih lica je izostalo u posmatranoj godini. Iako je prosječan broj zaposlenih u periodu I-VIII 2011. godine minorno uvećan za 0,1% g/g, od drugog kvartala 2011. godine broj zaposlenih lica se konstantno smanjuje čemu je naročito doprinijelo smanjenje broja zaposlenih u privatnom sektoru. U isto vrijeme, broj nezaposlenih lica je u periodu I-VIII 2011. godine uvećan za 2,4% g/g a stopa rasta se naročito intenzivirala u drugom odnosno trećem kvartalu 2011. godine. Privatni sektor u BiH koji zapošljava više od polovine ukupno zaposlenih u BiH još uvijek nije u mogućnosti da apsorbuje novoprstiglu radnu snagu kao i otpuštene radnike tokom 2010. godine (zbog pretrpljenih finansijskih šteta). Iako je došlo do porasta obima industrijske proizvodnje, kao i obima građevinskih poslova broj zaposlenih lica u sektoru prerađivačke industrije, građevinarstva te trgovine na veliko i malo se i dalje smanjuje. Jasno je da privatne kompanije u spomenutim sektorima i dalje teško zadržavaju postojeći broj zaposlenih lica. Time bi prosječan broj zaposlenih lica u BiH u 2011. godini mogao biti smanjen do 0,5%¹¹ u odnosu na 2010. godinu. Pozitivna poslovna aktivnost bh. preduzeća je tokom perioda I-VIII 2011. godine uticala da nominalni rast prosječne neto plate u BiH bude pozitivan (2,4% g/g) ali je realni rast neto plate negativan (-1,3%) zbog visoke inflacije što se odrazilo na kupovnu moć bh. građana. Prosječna neto plata u BiH u 2011. godini bi mogla da bude nominalno veća za 2,6% g/g. Prosječan broj penzionera u BiH se tokom perioda I-IX 2011. godine uvećao za 2,8% g/g. Činjenica da broj penzionera i dalje brže raste od broja zaposlenih lica u BiH nije ohrabrujuća sa aspekta prikupljenih prihoda od doprinosa u penzionim fondovima. Prosječna penzija u BiH u periodu I-IX 2011. godine je iznosila 338¹² KM i veća je za samo 1,4% g/g ali je realni rast izrazito negativan (-2,3%) što je dodatno pogoršalo položaj penzionera. Minornom rastu penzija doprinijelo je uvećanje penzija u FBiH od aprila 2011. godine, dok su penzije u RS ostale nepromjenjene tokom prve polovine 2011. godine.

Tržište rada – projekcije 2012-2014.

Kako se prema projekcijama DEP-a u 2012. godini očekuje realni rast BDP-a od 2,1%, uz skroman nivo investicija kreiranje radnih mesta će i tokom 2012. godine ostati najveći prioritet. Nije realno očekivati snažan rast broja zaposlenih lica. Dok će u privatnom sektoru najveći izazov biti

¹⁰ Za pregled planiranih mjera pogledati:

Federacija Bosne i Hercegovine, Federalno ministarstvo energije, rудarstva i industrije, "Akcioni plan za realizaciju projekata – Razvoj industrijske politike u FBiH", Mostar, juni-2011.god

Ministarstvo industrije, energetike i rudarstva RS, "Sektorska strategija razvoja industrije RS", Banja Luka 2009.god

¹¹ Napomena: Podatak se odnosi na broj zaposlenih lica prema nacionalnoj statistici.

¹² Prosječna penzija u BiH je izračunata je izračunata na osnovu entetskih nivoa penzija ponderisanih odnosom ukupnog broja penzionera u svakom od BH entiteta.

zaustavljanje trenda smanjenja broja zaposlenih, javni sektor bi na osnovu važećih budžetskih restrikcija trebao zadržati postojeći broj zaposlenih lica bez mogućnosti upošljavanja novih lica. Skroman obim industrijske proizvodnje bi mogao doprinijeti zaustavljanju smanjenja broja zaposlenih u spomenutoj grani. Na osnovu navedenog zaključuje se da bi broj zaposlenih lica u 2012. godini mogao stagnirati i kretati se približno isto kao i u 2011. godini. Neto plate u privatnom sektoru, kao osnovnom pokretaču pozitivnih dešavanja na tržištu rada, bi u 2012. godini mogle da zabilježe bržu stopu rasta u odnosu na javni sektor (zbog spomenutih restrikcija). Djelatnosti koje su bile najviše pogodjene negativnim dešavanjima iz prethodnih godina bi trebale pozitivno doprinijeti opštem rastu plata. S druge strane, neto plate u javnom sektoru se i dalje ne bi trebale značajnije mijenjati. Na osnovu navedenog očekuje se da bi prosječna neto plata u BiH u 2012. godini mogla biti nominalno veća za 2,9% g/g.

Oporavak i jačanje tržišta rada se može očekivati tek 2013. odnosno 2014. godine. Snažniji rast bh. ekonomije bi trebao imati pozitivne implikacije na tržište rada. Jačanje izvoza i investicija u BiH bi otvorilo mogućnost za kreiranje novih radnih mjesta. U domenu privatnog sektora, očekuje se povećanje broja zaposlenih u svim sektorima a intenziviranje obima poslova u industriji i građevinarstvu će povećati broj zaposlenih lica u ovim sektorima koji će ujedno biti jedan od akceleratora rasta broja zaposlenih u BiH. Broj zaposlenih i u javnom sektoru će se početi uvećavati ali znatno sporijom stopom rasta u odnosu na privatni sektor. U skladu sa tim, ukupan broj zaposlenih u BiH bi se povećao za oko 1,5% u 2013. godini odnosno 2% g/g u 2014. godini. Zbog većeg obima poslova i bolje poslovne klime, neto plate u nominalnom iznosu bi se u spomenutim godinama mogle uvećati 3,1% u 2013. odnosno 3,7% u 2014. godini. Nešto brži rast plata u odnosu na prethodne dvije godine, praćen rastom broja zaposlenih, bi trebalo imati pozitivne implikacije na prikupljene prihode od doprinosu u penzionim fonovima. I pored toga, nivo penzija u 2013.-2014. godini će biti determinisan započetom reformom penzionih sistema u BiH.

Rizici

Usporen oporavak bh. ekonomije što čini neizvjesnim kreiranje novih radnih mjesteta i očuvanje postojećih; Brži prliv nove radne snage i nemogućnost ekonomije da apsorbuje istu; Neusklađenost ponude i potražnje radne snage, Spora reforma penzionog sistema u FBiH (u Republici Srpskoj je usvojen novi Zakon o penzijskom i invalidskom osiguranju („Službeni glasnik Republike Srpske“ broj 134/11) i stupio je na snagu 01.01.2012. godine) i neizvjesnost iznosa prikupljenih prihoda od doprinosu iz kojih se finansiraju penzije.

Cijene – trenutna dešavanja

U BiH u periodu I-IX 2011. godine zabilježena je nešto veća inflacija (3,7% g/g) zahvaljujući snažnom rastu cijena nafte i hrane na svjetskom tržištu. Cijene hrane na svjetskom tržištu su se u posmatranom periodu ubrzano uvećavale dostigavši rast od oko 28%¹³ g/g. Analogno spomenutom, došlo je do poskupljenja hrane na bh. tržištu. Sirova nafta na svjetskom tržištu je konstantno poskupljivala od početka godine a naročito u drugom kvartalu 2011. godine. U periodu I-IX 2011. godine cijena nafte je uvećana za 36%¹⁴ g/g. Najveća poskupljenja u BiH u I-IX 2011. godine su zabilježena prvenstveno u kategorijama hrane i bezalkoholnih pića (6,4% g/g), transporta (7,5% g/g), stanovanja i energenata (3,1% g/g) te alkohola i duvana (8,1% g/g). To su ujedno kategorije koje čine više od polovine ukupnog CPI indeksa, pa je i doprinos ovih kategorija opštem rastu cijena bio dominantan. Od domaćih komponenti koje determinišu rast cijena u BiH najznačajnije je jednokratno poskupljenje cijena na početku 2011. godine u kategorijama duvana i alkohola, (uslijed povećanja stope akciza na duvan i duvanske proizvode), te poskupljenje cijena telefonskih usluga (fiksna telefonija). Uz najavljeno poskupljenje gasa od novembra 2011. godine (u prosjeku oko 13%) može se zaključiti da bi inflacija u BiH u 2011. godini mogla iznositi do 4% g/g.

¹³ Izvor: Međunarodni monetarni fond (MMF) baza podataka, Food index.

¹⁴ Izvor: MMF baza podataka, Average Petroleum Spot index of UK Brent, Dubai, and West Texas.

Cijene – projekcije

Izrada projekcija za period 2012. godinu je prvenstveno bazirana na kretanju svjetskih cijena energenata i hrane koje ujedno najviše determinišu cijene u BiH. Nakon snažnog rasta cijena u 2011. godini očekuje se da bi cijene u 2012. godini trebale biti mnogo stabilnije. Prema projekcijama Evropske Komisije (European Economic Forecast Autumn 2011) cijena nafte bi tokom 2012. godine trebala biti niža za 6,6%. Slično je i sa svjetskim cijenama hrane za koje se pretpostavlja da bi u 2012. godini ostale na nivou iz 2011. godine. Analogno spomenutom, i u BiH bi rast cijena trebao biti sporiji u odnosu na 2011. godinu. Niže cijene hrane i nafte bi mogле indirektno da utiču na cijene domaćih komponenti (komunalije, transport i druge slične usluge) koje su osjetljive na promjenu cijena ovih proizvoda. Pretpostavlja se da bi inflacija u BiH u 2012. godini mogla iznositi oko 1,9% g/g.

Kretanje cijena za 2013. i 2014. godinu je zasnovano na pretpostavkama o stabilnim cijenama eksternih faktora. Kako se očekuje da svjetske cijene nafte u 2013. godini budu manje za 0,3%¹⁵ g/g, ali i cijene hrane za 0,4% g/g realno je očekivati da inflacija u BiH bude umjerena. Uz pretpostavku stabilnih domaćih faktora koji bi mogli doprinijeti značajnjem uvećanju cijena u BiH, inflacija u BiH za 2013. godinu bi se mogla kretati 1,8%, odnosno 1,6% u 2014. Godini.

Rizici

Neplanirana povećanja cijena domaćih komponenti (struja, akcize, komunalije i sl.) koje bi mogle uvećati inflaciju u BiH; Rast cijena nafte i energenata na svjetskom tržištu – odstupanja od projiciranih cijena.

Devizne rezerve i novčana masa u periodu od 2011. - 2014. godine

U 2011. godini očekuje se da će BiH ekonomija zabilježiti nešto brži rast nego od onog zabilježenog u prethodnoj godini. Do kraja 2011. godine očekuje se pozitivan rast uvoza, a prvenstveno izvoza, što bi se odrazilo na kretanje deviznih rezervi. Na osnovu raspoloživih podataka za treće tromjesečje posmatrane godine, uočava se da su devizne rezerve zabilježile smanjenje od svega 0,2% g/g. Na smanjenje deviznih rezervi uticali su i različiti prilivi novčanih sredstava, što će se još snažnije odraziti do kraja godine. Kroz priliv novčanih sredstava, na kretanje deviznih rezervi, utiče i strana pasiva. Svi vidovi priliva, kao i brži rast uvoza u odnosu na izvoz, pretpostavlja se da će ukupne devizne rezerve na kraju 2011. godine bilježiti smanjenje od oko 5% u odnosu na prethodnu godinu. Na osnovu raspoloživih podataka za devet mjeseci 2011. godine, ukupna novčana masa (M2) je zabilježila rast od 6,6% g/g. Za procjenu kretanja novčane mase koristi se procjena kretanja ukupnih depozita koji ulaze u sastav novčane mase, jer oko 80% ukupne novčane mase čine depoziti. Na kraju navedenog perioda ukupni depoziti bilježe slabiji rast, i pretpostavka je da će i dalje rasti, do kraja godine, sa nekom skromnom stopom. U skladu sa navedenim, pretpostavlja se da će i M2 do kraja godine zabilježiti pozitivnu stopu rasta, ali negdje oko 6% g/g.

Tokom 2012. godine, pretpostavlja se, takođe, nešto umjereniji rast ekonomskе aktivnosti. Vanjska trgovina i tokom ove godine, bilježi pozitivne stope, ali znatno niže nego prethodne godine. Za 2012. godinu se pretpostavlja se da će doći do skromnih priliva po osnovu direktnih stranih investicija. U sklopu ostalih investicija (a kroz bankarski sektor) će, takođe, doći do novih priliva sredstava (strana aktiva). Doći će i do rasta priliva kroz stranu pasivu. U ovoj kategoriji najviše sredstava se očekuje kroz skromni porast trgovinskih kredita, kao i skromnog povlačenja novih zajmova kod različitih izvora finansiranja u inostranstvu. Tokom ove godine doći će do povećavanja kategorije - gotovina i depoziti, kao rezultat ulaganja majki banaka u svoje banke kćerke u BiH. Uz niske i skromne prilive, i negativnu stopu rasta iz prethodne godine, pretpostavka koja proizilazi jeste da će devizne rezerve i ove godine bilježiti negativnu stopu, odnosno smanjenje koje ne bi trebalo biti veće od 3% u odnosu na prethodnu godinu.

Kao rezultat rasta depozita u bankarskom sektoru (iako skromnog), pretpostavlja se, da će doći do povećanja ukupne novčane mase. Rast novčane mase u navedenom periodu bi trebao da iznosi oko 8% g/g.

¹⁵ Izvor: European economic Forecast, Autumn 2011.

Za 2013. i 2014. godinu se prepostavlja da će biti godine sa nešto snažnijim ekonomskim rastom, u odnosu na prethodne godine. U vanjskotrgovinskim tokovima se prepostavlja stabilan rast, snažniji nego prethodne godine, kako uvoza, tako i izvoza. Takođe, se prepostavlja nešto snažniji priliv svih vidova investicija, koji će u značajnoj mjeri svoj doprinos dati rastu deviznih rezervi. Za ove godine se prepostavlja da će doći do značajnih direktnih stranih ulaganja, zatim da će doći do porasta priliva i kroz bankarski sektor (kroz porast strane aktive - a koji se ogleda u tome što će banke povlačiti dodatna sredstva iz inostranstva uz povećanje kreditne aktivnosti). A sa druge strane trebalo bi doći i do stabilnog rasta zaduživanja po osnovu povlačenja novih trgovinskih kredita, povlačenja novih zajmova od inostranih izvora finansiranja, ulaganja inostranih banaka u naš bankarski sektor kroz banke kćeri, što bi takođe dovelo do rasta novčanih sredstava kod nas. Sve ovo bi se odrazilo direktno na devizne rezerve, tako da bi one i tokom 2013. godine bilježile negativnu stopu (ne veću od -3%), a već u 2014. godine prepostavlja se njihov rast od oko 6%.

Što se tiče 2013. i 2014. godine, usled rasta svih vidova priliva, koji se ogledaju prvenstveno u rastu ukupnih depozita, trebalo bi da se desi oporavak BiH monetarnog sektora. Osnovna karakteristika jačanja monetarnog sektora bi bila stopa rasta koja bi se kretala negdje u intervalu od 9-14% g/g.

Rizici

Gore navedena buduća kretanja mogu se očekivati jedino ako ne dođe do nekih vanjskih uticaja, kao što su novi talas krize, koji sa sobom nosi smanjenje investicija, pogoršanje vanjskotrgovinske razmjene, kao i ako ne dođe do promjena kroz bankarski sistem (smanjenje depozita, prvenstveno).

Bankarski sektor u 2011. godini

Za razliku od 2010. godine kada je bh. bankarski sektor ostvarivao negativne financijske rezultate, u prvih šest mjeseci 2011. godine ostvaren je pozitivan financijski rezultat u iznosu od 82,9 mil. KM¹⁶, zahvaljujući rastu ukupnih prihoda za 5,1% g/g i padu ukupnih rashoda za 12,6% g/g.

Iako je bankarski sektor u prvom polugodištu 2011. godine poslovaо pozitivno, treba uzeti u obzir da je rast nekvalitetnih kredita u kreditnom portfoliju još uvijek prisutan, kao i rast dospjelih potraživanja po osnovu datih kredita. Ovo upućuje na zaključak da se banke i dalje susreću s poteškoćama u naplati potraživanja što može predstavljati ozbiljan problem u budućem poslovanju banaka, kao i na teže i skuplje kreditiranje poduzeća i stanovništva od strane banaka.

Bilančna suma¹⁷ za devet mjeseci 2011. godine iznosila je 21,7 mlrd. KM i zabilježila je rast od 3,2% g/g. Na rast bilančne sume utjecali su s jedne strane rast potraživanja, a s druge strane rast oročenih i štednih depozita u domaćoj i stranoj valuti, ostalih depozita po viđenju u domaćoj valuti i kapitalnog računa. Rast inozemne aktive i inozemne pasive bio je negativan, što znači da su banke iz BiH manje držale sredstva kod inozemnih financijskih institucija, kao i da su se manje zaduživale.

Ukupni krediti za prvi devet mjeseci 2011. godine znosili su 15,3 mlrd. KM i veći su u odnosu na isto razdoblje prošle godine za 7,3%. Najveći doprinos rastu ukupnih kredita dali su krediti plasirani sektoru nefinancijskih poduzeća¹⁸. Ovi krediti u promatranom razdoblju iznosili su 8,1 mlrd. KM, zabilježili su stopu rasta od 8,3% g/g i u ukupnim kreditima učestvuju s 52,9%. Za razliku od kredita datih nefinancijskim poduzećima, krediti dati stanovništvu imali su znatno sporiju stopu rasta, 2,9% g/g. Ovi krediti za devet mjeseci 2011. godine iznosili su 6,5 mlrd. KM i u ukupnim kreditima učestvuju sa 42,3%.

Ukupni prikupljeni depoziti za devet mjeseci 2011. godine iznosili su 12,8 mlrd. KM i veći su u odnosu na isto razdoblje prošle godine za 4,0%. Pozitivan doprinos rastu ukupnih depozita dali su depoziti stanovništva koji su na godišnjoj razini veći za 11,7% i za devet mjeseci 2011. godine iznose 6,9 mlrd. KM. Udjel depozita stanovništva u ukupnim depozitima na bh. bankama iznosi 53,7%.

¹⁶ Ukupan financijski rezultat bankarskog sektora i ostali pokazatelji iz računa o dobiti i gubitku predstavljaju nekonsolidirani podatak dobiven zbrajanjem financijskog rezultata bankarskog sektora FBiH i RS. Izvor: entitetske agencije za bankarstvo. U vrijeme izrade Ekonomskog i fiskalnog programa bili su dostupni podaci za 6 mjeseci 2011. godine.

¹⁷ Podaci o bilanci stanja, kreditim i depozitima dobiveni su od CBBiH i predstavljaju stanja na kraju razdoblja. U vrijeme izrade Ekonomskog i fiskalnog programa bili su dostupni podaci za 9 mjeseci 2011. godine.

¹⁸ Prema CBBiH, sektor nefinancijskih poduzeća obuhvaća privatna i javna nefinancijska poduzeća i udruženja i neprofitne organizacije.

S druge strane, depoziti nefinancijskih poduzeća i depoziti opće vlade, koji poslje depozita stanovništva imaju najveće učešće u ukupnim depozitima, dali su negativan doprinos rastu ukupnih depozita. Depoziti nefinancijskih poduzeća iznosili su 3,7 mlrd. KM i manji su za 3,2% promatraljući g/g, dok su depoziti opće vlade iznosili 1,5 mlrd. i manji su za 9,7% g/g.

Sukladno kretanjima u gospodarstvu, ne može se očekivati da bh. bankarski sektor ostvari rezultate iz pretkriznog razdoblja. Iako je na polugodištu ostvarena dobit na razini ukupnog bankarskog sustava, do kraja godine može se očekivati rast nekvalitetne aktive i kredita zbog problema u naplati potraživanja. Stopa rasta ukupnih kredita može se kretati između 6%-8% g/g, dok će rast depozita ipak biti znatno manji. Do kraja godine može očekivati stopa rasta ukupnih depozita od 3% - 4 % g/g.

Rast kredita i depozita u razdoblju 2012. – 2014. godine

U 2012. godini očekuje se nastavak sporog rasta krajnje potrošnje, vanjskotrgovinske razmjene i investicija. S aspekta banaka, vrlo je važan nastavak rasta privatne potrošnje, što je jedan od pokazatelja mogućeg povećanja potražnje za kreditima. Na tržištu rada ne očekuju se veća pozitivna dešavanja. Rast neto plaća bit će sličan kao i u 2011. godini, dok će stopa inflacije biti manja¹⁹. Pozitivnija, ali i dalje skromna kretanja u ekonomiji trebala bi se preliti i na bankarski sektor, ali ne u vidu kreditnog buma. Mogu se očekivati stope rasta kredita između 10%- 12% g/g i depozita do 8%.

U razdoblju 2013. – 2014. godine pretpostavlja se nešto brži rast BDP u odnosu na 2012. godinu. Kreditna aktivnost banaka trebala bi se pojačati, pa je za očekivati stope rasta kredita oko 15% g/g. Bolje stanje na tržištu rada, rast neto plaća bržom stopom od prethodnog razdoblja, kao i povećanje priliva po osnovu doznaka stanovništva dovest će do nešto bržeg rasta ukupnih depozita na bh. bankama (iznad 10% g/g), budući da depoziti stanovništva čine više od polovine ukupnih depozita u BiH. **Prognoze kretanja** kamatnih stopa teško je dati zbog mnogobrojnih čimbenika koje imaju utjecaj na kamatne stope. Na kamatne stope na kredite najveći utjecaj ima dostupnost i cijena sredstava, prvenstveno na domaćem, a zatim i na inozemnom tržištu, kao i konkurenca na bankarskom tržištu. Također, velik utjecaj ima i kreditni rejting BiH, koji je u 2011. godini dobio negativan izgled od strane agencija Moody's Investors Service i Standard & Poors²⁰, razina kredinog rizika i drugih rizika vezanih za poslovanje banaka, (ne)ostvarena profitabilnost banaka u ranijim razdobljima, kretanje Euribora²¹, kao i o mnogi drugi uvjeti.

Rizici

Prethodno navedena buduća kretanja mogu se očekivati samo ako ne dođe do značajnih poremećaja iz vana u smislu naglog povećanja svjetskih cijena hrane i nafte, novih finansijskih šokova, destabilizacije u Eurozoni, a koje bi utjecale na pad vanjskotrgovinske razmjene BiH, industrijske proizvodnje, investicija i krajnje potrošnje. Ovakva negativna kretanja odrazila bi se na bh. bankarski sektor u vidu daljnog povećanja nenaplative aktive, odnosno kredita, pada potražnje za novim kreditima, povećanja kamatnih stopa na kredite, a u ekstremnom slučaju i odljeva domaćih depozita. Bitna stavka za bankarski sektor BiH, jeste mogućnost financiranja iz inozemstva, a na koju velik utjecaj ima kreditni rejting zemlje u smislu cijene izvora financiranja. Pad kreditnog rejtinga doveo bi do povećanja cijene izvora financiranja na međunarodnom tržištu.

Vanjski sektor

Svjetska privreda se nalazi na prelomnoj tački. Vodeće zemlje evrozone i Kina pokazuju jasne znakove usporavanja što će naročito biti izraženo u toku 2012. godine. Ogromni iznosi koje su vlade utrošile za spas banaka u kombinaciji s indirektnim troškovima ekonomskog usporavanja manifestuju se u neodrživim nivoima javnih dugova SAD i zemalja evrozone. Vlade širom svijeta se i dalje bore sa

¹⁹ Procjena DEP-a.

²⁰ Izvor: CBBiH. Agencija S&P je u srpnju 2011. godine za BiH zadržala suvereni kreditni rejting B+, ali je izmjenila izgled u negativni. Slično je u svibnju 2011. godine uradila agencija Moody's, koja je za BiH zadržala kreditni rejting B2 iz ranijeg razdoblja, ali je izmjenila izgled u negativni. Ovakav kreditni rejting ukazuje da BiH ima visok kreditni rizik, odnosno na neinvesticijsku klimu.

²¹ ECB STAFF MACROECONOMIC PROJECTIONS FOR THE EURO AREA: U makroekonomskim projekcijama iz rujna 2011. godine, European Central Bank predviđa da će se kratkoročna kamatna stopa mjerena tromjesečnim Euriborom u 2011. godini kretati oko 1,3%, a u 2012. godini oko 1%. Također, predviđa i daljnje normaliziranje kreditnih uvjeta.

problemima ogromne nezaposlenosti, visokih javnih dugova i budžetskih deficit (koji odavno prevazilaze granice dozvoljenih). Posljednji podaci o globalnoj trgovini ukazuju na usporavanje u narednim mjesecima.

Realni rast BDP-a SAD-a je rastao po stopi od 2,5% u trećem kvartalu 2011. godine, što je više od 1,3% u prethodnom kvartalu. Rast u trećem kvartalu je podržan rastom potrošnje i poslovnih investicija. Ipak se u 2012. očekuje usporeniji rast BDP-a u odnosu na 2011. godinu (1,5% vs. 1,6%). Kineska ekonomija za koju se vjerovalo da je otporna na globalnu krizu će takođe u 2012. godini usporiti svoj zavidni rast sa 9,2% na 8,6% uslijed smanjenja svog izvoza. Nama bliža evropska ekonomija je u najvećoj krizi od svog postanka i to zbog dužničke krize koja je obuhvatila pojedine njene članice, i koja prijeti mnogim drugim članicama. Rast BDP-a Evropske Unije je u drugom kvartalu 2011. godine usporio na 1,7% rasta g/g u odnosu na rast od 2,4% ostvaren u prethodnom kvartalu. Pomenuti rast je ostvaren najviše zahvaljujući rastu izvozne komponente BDP-a. I dalje je najjača ekonomija Njemačke sa godišnjim rastom od 2,8% u drugom kvartalu, a značajan rast (iznad 4%) su ostvarile i Austrija, Poljska, Švedska, Estonija i Litvanija. Međutim, i dalje je značajan problem nezaposlenosti koji je na kraju juna 2011. godine na nivou zemalja EU iznosio 9,5% (što predstavlja smanjenje u odnosu na 10,2% registrovanih godinu ranije). Najveću stopu nezaposlenosti ostvarila je Španija (21%), a zatim i Latvija i Litvanija (obje preko 16%), dok je najniža stopa nezaposlenosti registrovana u Austriji, Holandiji i Luksemburgu (oko 4%).

U 2012. godini se očekuje značajno niža stopa rasta EU ekonomije u odnosu na očekivanu stopu iz 2011. godine (0,6% vs. 1,6%). Znatno smanjenje prognoze rasta posljedica je širenja dužničke krize u zoni evra koja je zahvatila i Italiju, treću po snazi evropsku ekonomiju. U 2013. godini se očekuje nastavak rasta BDP-a po stopi od 1,5%. Ukoliko posmatramo odnose najvažnijih svjetskih valuta EU evra i SAD dolara u prvom polugodištu 2011. godine mogu se primjetiti varijacije kursa sa prosjekom od oko 1,4 dolara za 1 evro. Minimalna vrijednost je iznosila 1,3 (10.01.2011) a maksimalna 1,48 (04.05.2011.). U P1 2010. godine prosječan kurs je iznosio 1,3322. Od aprila 2011. do kraja avgusta kurs se držao na višem prosjeku ali od 01.09. kurs pada u korist dolara. U 2012. godini se očekuje prosječan kurs od 1,36%. **Evropska centralna banka** je 13. aprila povećala ključnu kamatnu stopu sa 1% (koja je bila efektivna od 13. maja 2009. godine), na 1,25%²³ sa ciljem zaustavljanja inflacije. Nadalje, 13. jula ista stopa je povećana na 1,5% da bi 09.11. odlukom odbora opet smanjena na 1,25%. Centralna banka Engleske (Bank of England) nije mijenjala svoju referentnu kamatnu stopu koja (od marta 2009. godine) iznosi 0,5%, kao ni Federalna uprava rezervi Sjedinjenih američkih država koja svoju stopu drži u intervalu od 0-0,25%. **Pritisci rasta** globalnih cijena izgleda da počinju popuštati. Nadalje (u srednjoročnom periodu) se očekuju niže cijene berzanskih roba ko što su nafta, metali i hrana.

Platni bilans BiH

Nakon rekordno niskog **deficita tekućeg računa** u BiH zabilježenog u 2010. godini (4,9% BDP-a²⁴) do kraja 2011. godine DEP procjenjuje rast istog na 8,4% BDP-a uzrokovano pogoršanjem performansi na polju spoljnotrgovinske razmjene. Procjenjuje se da će stopa rasta izvoza roba i usluga do kraja 2011. godine iznositi 12,1% (što je niže u odnosu na 18,9% iz 2010. godine), a uvoza 14,8% (što je skoro dvostruko veća stopa u odnosu na stopu ostvarenu u 2010. godini).

Kada se pogleda struktura **spoljnotrgovinske razmjene** (tj. podjela na robe i usluge) vidi se značajnije učešće robne razmjene u ukupnoj razmjeni (90%), dok usluge učestvuju sa oko 10%, tako da ukupan spoljnotrgovinski saldo ipak najvećim dijelom zavisi od dešavanja na robnim tržištima. Procjenjuje se da bi u 2011. godini izvoz roba mogao zabilježiti ukupan nominalni rast od 15,7% zasnovan kako na uvećanju realne tražnje inostranih partnera (najviše iz zemalja EU), tako i rastu izvoznih cijena. Izvoz usluga će najvjerojatnije zabilježiti još jedan pad (oko 2%) najviše zbog pada pružanja usluga građevinarstva u inostranstvu.

²³ 13. jula 2011. godine pomenuta stopa je podignuta na 1,5, a napomena je izdvojena u fusnotu jer se promjena dogodila van izvještajnog perioda (P1 2011. godine).

²⁴ Odnosi se na BDP obračunat po potrošnom principu.

Sa druge strane uvoz roba i usluga bi do kraja 2011. godine mogao zabilježiti nominalni rast od 14,8% najviše zahvaljujući ubrzanom rastu uvoza roba od 15,5%, dok će uvoz usluga rasti po procijenjenoj stopi od 4,2%. Bilans **dohodaka** bi u 2011. godini najvjerovatnije mogao zabilježiti još jedan značajan pad od 25% g/g) najvećim dijelom uzrokovani padom prihoda od kompenzacije zaposlenih u inostranstvu. Ovdje se objašnjenje takođe veže za pad pružanja usluga građevinarstva u inostranstvu, pa shodno tome se procjenjuje i pad kompenzacije zaposlenih u pomenutoj oblasti. Pored toga, primjetno je i smanjenje angažmana međunarodnih organizacija u BiH kao i pad broja zaposlenih bh. građana u pomenutim. Priliv od **tekućih transfera** bi u 2011. godini mogao biti uvećan za oko 3% u odnosu na 2010. godinu, zahvaljujući rastu doznaka iz inostranstva. Pretpostavka je da se sa rastom ekonomija u kojima živi i radi najveći broj bh. dijaspore i padom nezaposlenosti, povećavaju i izdvajanja za tradicionalno slanje novčanih sredstava rodbini u BiH. Finansiranje rastućeg deficitia na tekućem računu iz **kapitalnih i finansijskih tokova** će se do kraja 2011. godine značajno uvećati na račun finansijskih tokova, i to najvećim dijelom kroz nova zaduženja i rast FDI dok će ostatak potrebnog finansiranja ići na račun smanjenja deviznih rezervi. Pomenuto smanjenje deviznih rezervi neće ugroziti stabilnost i sigurnost valutnog odbora u BiH. Stanje spoljnog duga države na kraju trećeg kvartala 2011. je iznosilo 6,488 milijardi KM što predstavlja uvećanje od 287,7 miliona KM u odnosu na stanje sa kraja 2010. godine.

Platni bilans BiH projekcije 2012-2014

Deficit na tekućem računu BiH u periodu 2012. -2014. će u nominalnom iznosu rasti do 3,5 milijarde KM u 2014 godini, a kao učešće u BDP-u će sa negativnih 9,6% u 2012. porasti na 10% u 2013-2014. godini. Osnovni razlog povratka na tako visoke stope učešća deficitia tekućeg računa u BDP-u je povećanje učešća negativnog **trgovinskog bilansa** u BDP-u (sa 21,8% u 2011. godini na 23,4% u 2014. godini). Nominalni rast izvoza roba i usluga će u 2012. godini rasti po nižoj stopi (oko 6%) u odnosu na prethodne trendove i pretpostavke zbog očekivanog usporavanja rasta na izvoznim BH tržištima. Uvoz bi mogao rasti po stopi od oko 8% što će značajno povećati trgovinski deficit. U naredne dvije godine se očekuju brže stope rasta izvoza roba i usluga u odnosu na uvoz, ali zbog mnogo veće uvozne osnove, to neće doprinjeti smanjenju trgovinskog deficitia. U nominalnom iznosu trgovinski deficit će se do 2014. godine povećati na čak 8,3 milijarde KM. **Od 2012.** godine se očekuje ponovni rast izvoza usluga (po stopi od 9-12%) koji je najvećim dijelom zasnovan na oporavku pružanja usluga građevinarstva u Libiji (koje je kako smo naveli bilo obustavljeno zbog ratnih sukoba). Nadalje će rasti i prihod od transportnih usluga i turizma (i ostalih usluga) što će uticati na povećanje suficita na saldu usluga. **Dohoci iz inostranstva** će u narednom srednjeročnom periodu bilježiti blagi rast djelimično kao posljedica povratka priliva od dohodaka zarađenih pružanjem usluga građevinarstva, povratkom izgubljenih tržišta i/ili osvajanjem novih. Učešća dohodaka u BDP-u će do kraja 2014. godine zadržati nivo od 1,6% BDP-a. Procijena je da će nama značajni **tekući transferi** bilježiti rast od 6-8% u periodu 2012.-2014. godine u skladu sa stabilizacijom situacije na tržištu rada (i kompenzacija zaposlenih) zemalja u kojima živi i radi bh. dijaspora. Učešće tekućih transfera u BDP-u će iznositi značajnih 12% do 2014. godine. Što se tiče finansiranja iz dijela **kapitalnog i finansijskog računa**, evidentan je smanjen značaj kapitalnih priliva do 0,7% BDP-a u 2014. godini. U finansijskom računu najznačajniji priliv će se ostvariti kroz FDI (2-3% BDP-a), kao i neto priliv od novih zajmova umanjenih za otplate glavnice zajma (što će iznositi oko 2,5% BDP-a). **Trgovinski krediti** omogućeni od strane inostranih dobavljača će se povećavati u skladu sa rastom uvoza. Sve navedene transakcije će dovesti do postepenog smanjenja **deviznih rezervi** u periodu 2012.-2013. godina što ipak neće ugroziti povjerenje u sugurnost domaće valute. U 2014. godini se očekuje povećanje deviznih rezervi.

Rizici

Rizici po našu ekonomiju i spoljnotrgovinski sektor uopšte se ogledaju u mogućem scenariju širenja dužničke krize u evrozoni što bi značajno uticalo na smanjenje bh izvoza, FDI i novčanih doznaka iz inostranstva, a jednim dijelom bi uticalo i na kompenzacije zaposlenih bh državljana u inostranstvu. Slab finansijski sektor u EU bi takođe doprinjeo smanjenju mogućnosti inostranog zaduživanja što bi značajno ugrozilo budući rast bh ekonomije i investicija. Pogoršanje ekonomske situacije u EU

direktno bi imalo uticaja i na oslabljene performance susjednih ekonomija, takođe nama značajnih trgovinskih partnera, što bi sa druge strane još više umanjilo bh izvoz (a na račun toga i ukupan rast).

Vanjskotrgovinski bilans

Pretpostavke za 2011. godinu

Tokom 2011. godine predpostavlja se da će doći do oporavka BH ekonomije koja će rezultirati rastom nominalnog BDP-a za 4,59%. Očekivanja su da će tokom 2011. godine izvoz roba i usluga imati nominalni rast od 12,1%, dok će uvoz iznositi 14,8%. Rezultat rasta izvoza je oporavak ekonomija EU i rast njihove potražnje za inermedijalnim dobrima gdje spadaju metali, kao najznačajnija izvozna kategorija BiH. Takođe se očekuje oporavak i auto – industrija te će mnoge bh kompanije koje vrše proizvodnju i izvoz dijelova za auto – industriju doprinjeti ukupnom rastu izvoza. Od metala BiH će najviše izvoziti željezo i čelik, njihove proizvode te aluminijum.

Prema procjenama DEP-a izvoz željeza i čelika u 2011. godini rasti će po stopi od 18%. Izvoz aluminijuma će rasti po stopi od 15% zbog povećane proizvodnje, ali i rasta cijena na svjetskom tržištu. Stopa uvoza aluminijuma će biti malo veća od izvozne i iznosiće 20,1%. Izvoz u sektoru mašina, aparata i opreme će rasti u 2011. godini do 18%, dok će uvoz mašina, aparata i opreme takođe će da raste, ali po nešto nižoj stopi od 7,1% u 2011. Rast uvoza ove kategorije proizvoda možemo prepisati oporavku BH ekonomije od ekonomske krize i potrebe za novim mašinama i opremom kako bi se na vrijeme i na najbolji mogući način zadovoljile potrebe inostranih partnera, kupaca naših proizvoda. Sektor drvne industrije bilježi sve lošije performanse. U 2011. godini očekuje se rast izvoza od 17%, ali ovaj rast je veoma skroman ako se uzme u obzir da mu je mala osnovica. Međutim, ohrabruju projekcije DEP-a da će u 2011. godini izvoz namještaja rasti po stopi od 12%.

Izvoz mineralnih proizvoda gdje dominira izvoz električne energije, zabilježiti će skroman rast od 4,8%, dok će uvoz mineralnih proizvoda gdje dominiraju nafta i naftni derivati rasti po stopi od 33,6% zbog porasta cijena nafte od 20%. Još jedan značajan sektor za BH industriju je hemijska industrija u okviru koje je najznačajnija anorganska hemija, u 2011. godini se predviđa rast izvoza ali i uvoza po stopama od 37%, odnosno 46,3% ove kategorije proizvoda. **Uvoz vozila** u 2011. godini će doživjeti rast od 25%, zbog efekta smanjenja na polovna i ukidanja carina na nova vozila uslijed potpisivanja Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju. Prehrambene prerađevine su kategorija proizvoda koja ima značajno učešće u BH uvozu. Prema projekcijama DEP-a uvoz prehrambenih prerađevina će rasti za 7,5% u 2011. godini. Znamo da je ova kategorija proizvoda čak i u vrijeme krize bilježila male stope promjene uslijed cijenovne neelastičnosti. Odjeća i obuća koje spadaju u netrajna potrošačka dobra će se više izvoziti i izvoz će rasti po stopama od 14,4% za odjeću, odnosno 17,2% za obuću i slične proizvode.

Projekcije vanjskog sektora BiH 2012-2014

U 2012. godini nominalni BDP će rasti po stopi od 4,85%. Izvoz roba i usluga će rasti po stopi od 5,9% dok će uvoz roba i usluga rasti po nešto višoj stopi od 7,9%. Tokom 2012. godine na strani izvoza električna energija će rasti po stopi od 5% pod predpostavkom da će biti pokrenuta termoelektrana u Stanarima koja će biti namjenjena isključivo za izvoz električne energije. Uvoz mašina, aparata i opreme rasti će po stopi od 5%. Na drugoj strani, izvoz mašina, aparata i opreme će rasti po stopi od 1%. Na strani izvoza u ovoj kategoriji dominiraju rezervni dijelovi za auto-industriju. Izvoz željeza i čelika u 2012. godini će bilježiti stopu rasta od 5% zbog već pomenute integralne proizvodnje koju će „Arcelor Mittal“ pokrenuti 2011. godine, a izvoz proizvoda od željeza i čelika rasti će po stopi od 4%. Uvoz željeza i čelika će rasti po stopi od 1%, te će se nastaviti trend smanjenja a možda i poptunog ukidanja trgovinskog deficitu u ovoj kategoriji proizvoda, ali proizvodi od željeza i čelika uvoziće se po stopi od 10%. **Izvoz aluminijuma** će i u 2012. godini nastaviti pozitivan trend i rasti će po stopi od 5%,

dok zabrinjava činjenica da će uvoz aluminijuma prema projekcijama DEP-a rasti po stopi od 8%, prije svega zbog rasta cijena glinice, osnovne materije koja je neophodna za proizvodnju aluminijuma.

U sektoru drvne industrije izvoz će da nastavi sa skromnim rastom od 5,5%, ali izvoz namještaja će da raste po višoj stopi od 8% te tako nastaviti rast u odnosu na predhodne godine. Smatra se da će namještaj uslijed prestrukturiranja proizvodnje sa drvne industrije u proizvodnju namještaja predstavljati jedan od najznačajnijih izvoznih potencijala BiH. **Uvoz prehrambenih** prerađevina u 2012. godini rasti će po stopi od 5%. Značajnu stopu rasta u 2012. godini imajuća nafta i naftni derivati od 11%, ovaj rast uvoza nafte biće pruzrokovan rastom industrijske proizvodnje u BiH uprkos smanjenju cijena od 4,7%. Rast investicija, opravak BH ekonomije, opravak građevinarstva, rezultiraće povećanom potrebom i potražnjom za naftom i naftnim derivatima, svakako rast uvoza vozila za koji se procjenjuje da će u 2012. godini dotići stopu rasta od 8% je još jedan od razloga za veću potrošnju nafte. Uvoz anorganskih proizvoda će takođe nastaviti rast i u 2012. godini će iznositi 10%, ali i izvoz će rasti po nešto nižoj stopi od 7% tako da do značajnijih promjena u strukturi trgovinskog deficitia neće doći zbog ove kategorije proizvoda.

Prema predpostavkama i projekcijama DEP-a, 2013. godinu će obilježiti nominalni BDP od 6,69% 2013. godina će biti godina „smirivanja“ BH ekonomije nakon turbulentnih promjena izazvanih ekonomskom krizom krajem 2008., tokom 2009. i početkom 2010. godine te poboljšanja ekomske aktvinosti tokom 2011. i 2012. godine koje će obilježiti stope rasta BDP-a, promjena izvoza, uvoza, trgovinskog deficitia i mnogih drugih ne manje važnih ekonomskih pokazatelja. Tokom 2013. godine očekuje se rast izvoza roba i usluga od 10,1% i sve veća orientacija izvoza prema tržištima EU. Uvoz će takođe rasti i to po stopi od 9,5%, niža stopa rasta uvoza od izvoza neće doprinjeti smanjenju trgovinskog deficitia, obzirom da će nominalna vrijednost uvoza biti znatno veća od vrijednosti izvoza te se očekuje trgovinski deficit u iznosu od oko 7,7 milijardi KM. Očekivanja su da će se u 2013. godini najviše izvoziti kategorija proizvoda u koju je uključena električna energija i to u vrijednosti od oko 1,3 milijardi KM i stopom rasta od 9,5%. Na strani uvoza dominiraće nafta i naftni derivati sa vrijednošću uvoza od 4,2 milijarde KM i stopom rasta uvoza od 9%. Kao i u predhodnoj 2012. godini tako i tokom 2013. godine kada će investicije rasti 16,3% prouzrokovati veću potrebu za potrošnjom nafte i naftnih derivata, takođe i nastavak rasta uvoza vozila od 9% doprinjeće rastu potrebe za potrošnjom nafte i njenih derivata. Cijena nafte i naftnih derivata će rasti za 1%. Od intermedijarnih proizvoda najviše će se trgovati kao i u predhodnim godinama sa željezom i čelikom, aluminijumom, te njihovim proizvodima. Tokom 2013. godine očekuje se pad izvoza željeza i čelika od 8% zahvaljujući spomenutoj integralnoj proizvodnji u kompaniji „Arcelor Mittal“ Zenica, uprkos padu izvoznih cijena od 3%, dok na drugoj strani stopa rasta uvoza željeza i čelika biće u stagnaciji i imati blagi rast od samo 1%. Aluminijum će tokom 2013. godine ostvari vrijednost uvoza od 270 miliona KM i stopu rasta od 8%. Za razliku do željeza i čelika gdje su velike razlike u stopama rasta uvoza i izvoza, kod aluminijuma to neće biti slučaj i stopa rasta izvoza iznosiće takođe 8% i imati vrijednost od 807 miliona KM što će rezultirati ostvarivanjem suficita i u ovoj kategoriji proizvoda. **Značajan deficit** prouzrokuće uvoz mašine, opreme i aparata za kojima će biti velika potražnja pruzrokovana spomenutim rastom investicija. Očekivana vrijednost uvoza ove kategorije proizvoda biće 2,3 milijarde KM i stopom rasta od čak 16%, a i cijene će rasti po stopi od 2%, dok će izvoz iznositi oko 1 milijarde KM i imati rast od 6%. U ovoj kategoriji proizvoda najviše se izvoze rezervni dijelovi za poznate svjetske auto-industrije. Tokom 2013. godine ostale kategorije proizvoda neće bilježiti značajnije promjene izvoza i uvoza nego u 2011. i 2012. godini. Bitno je spomenuti da će tokom 2013. godine izvoz namještaja rasti po stopi od 9% te na taj način doći će do definitivnog prestrukturiranja izvoza sa drvne industrije na izvoz namještaja prije svega zbog njegovog vrijednosnog efekta.

Tokom 2014. godine nominalni rast BDP bi iznosio 7,95% što je rezultat opravka BH ekonomije. Uvoz roba i usluga u 2014. godini imajuća rast od 9,7%, dok će izvoz bilježiti rast od 11,2%. Rezultat izvoza i uvoza je daljnje povećanje trgovinskog deficitia koji će iznositi oko 8 milijardi KM. Tokom 2014. godine na strani izvoza najviše će rasti kategorija mineralnih proizvoda gdje dominira električna energija po stopi od 15%. Na strani uvoza najveći rast će imati mašine, aparati i oprema i to po stopi od 17%. Ovako značajna stopa rasta uvoza ove kategorije proizvoda biće rezultat potražnje domaćih proizvođača zbog rasta investicija od 17,3%. Na drugoj strani, izvoz mašina,

aparata i opreme će rasti po stopi od 7%. **Izvoz željeza** i čelika će rasti po stopi od 9%, dok će uvoz rasti po stopi od samo 1%. Izvoza aluminija će bilježiti rast od 5%, dok će s druge strane uvoz aluminija rasti po većoj stopi i to od 9%. Uvoz mineralnih goriva gdje dominiraju nafta i naftni derivati tokom 2014. godine rasti će po stopi od 9%. Uvoz prehrambenih prerađevina u 2014. godini imaće rast od 5%, dok će farmaceutski i anorganski proizvodi bilježiti stope rasta uvoza od 5%, odnosno 5%. Tokom 2014. godine ostale kategorije proizvoda neće bilježiti značajnije promjene izvoza i uvoza nego u 2013. godini. Bitno je spomenuti da će tokom 2014. godine izvoz namještaja rasti po stopi od 15%, ali i ostalih roba po stopi od 16%

Projekcije stranih direktnih ulaganja za period 2012-2014. godina

Za 2011. godinu se očekuje ukupna strana ulaganja u iznosu od 400-550 miliona KM. Od toga iznosa 150 miliona KM bi iznosila uobičajena ulaganja na osnovu prosjeka iz zadnje tri godine i predviđanja slabog privrednog rasta u zemljama Evropske Unije u narednom periodu (najvećeg ulagača u BiH). Od stranih ulaganja u elektro energetski sektor se očekuje oko 200-300 miliona KM te ulaganja u Rafineriju nafte Brod i lanac benzinskih pumpi Petrol oko 50-100 miliona KM. U procesu privatizacije u 2011. godini najvjerovalnije neće biti značajnijih prodaja odnosno direktnih stranih ulaganja.

Na osnovu „Plana privatizacije za 2011. godinu“ Agencije za privatizaciju FBiH predviđena je privatizacija kapitala u državnom vlasništvu u iznosu od oko od 95 miliona KM prema knjigovodstvenoj vrijednosti firmi²⁵. Od toga je realno očekivati ulaganje stranog kapitala u „Energopetrol“ od strane inostranog većinskog vlasnika²⁶, „INA-MOL“-a. Do kraja 2011.godine se nisu stvorili preduslovi za početak privatizacije tako da se nastavak procesa očekuje u narednoj godini.

Prema odluci Vlade FBiH obnavljanje i izgradnja elektroenergetskog sistema (obnovljivi izvori) će se zasnovati prvenstveno na sredstvima elektroprivrede i kreditima EBRD-a, EIB-a, Japanske razvojne agencije, Kuvajtskog fonda i drugih, dok će izgradnja termoelektrana bazirati na direktnim stranim investicijama (strateški partneri).

Za 2012. godinu se očekuju direktna strana ulaganja u iznosu od 500 - 750 miliona KM.

Od nastavka procesa privatizacije se očekuje ulaganje stranog kapitala do 50 miliona KM, ulaganja u energetski sektor u ukupnom iznosu od oko 300-400 miliona KM (ETF 200-250 miliona KM, „TE Zenica“ oko 100-150 miliona KM) i „Rafinerija Bosanski Brod“ i „Petrol“ od 50-100 miliona KM, te ulaganja u ostale sektore u rasponu od 100-150 miliona KM.

U 2012. godini se očekuje nastavak procesa privatizacije iz prošle godine, firmi u ukupnom iznsu 95 miliona KM prema knjigovodstvenoj vrijednosti a koja na tržištu može varirati i do 35%. Od toga iznosa bi se moglo očekivati ulaganje stranog kapitala do 50 miliona KM, dok bi se planirani proces privatizacije u zavisnosti od uspjeha mogao nastaviti i u 2013. godini.

Tu su još ulaganja „ETF grupe“ u „TE Stanari“ sa ulaganjima od oko 150-200 miliona KM i početak gradnje „HE Ulog“ sa prosjekom godišnjeg ulaganja od oko 50 miliona KM.

Strana direktna ulaganja u ostale sektore bi u prosjeku prema ulaganjima u prethodnim godinama mogla kretati u rasponu od 100-150 miliona KM.

Direktna strana ulaganja u 2013. godini bi bila od 650-900 miliona KM

Ulaganje u energetski sektor BiH bi iznosila oko 400-550 miliona KM (ulaganje „ETF grupa“ prosječno godišnje oko 200-250 miliona KM i „TE Zenica“ 100-150 miliona KM, „TE Tuzla blok 7“ oko 50 miliona KM te početak gradnje „TE Ugljevik 3“ u iznosu od 50 miliona KM), zatim „Rafinerija nafte Bosanski Brod“ i lanac pumpi petrol od 50-100 miliona KM uz prosječno ulaganje u ostale sektore od oko 100-150 miliona KM i SDU iz procesa privatizacije u iznosu od 100-150 miliona KM. U RS planiran početak izgradnje „TE Ugljevik 3“²⁷ u ukupnom iznosu od oko 800 miliona KM u periodu od 3-4 godine (početak u proljeće 2013. godine). U Prvoj godini bi ulaganje iznosilo oko 50-100 miliona KM, a u narednom periodu bi prosječno godišnje obebjedivalo oko 100-150 miliona KM SDU. Započeti

²⁵ Prema knjigovodstvenoj vrijednosti firmi u državnom vlasništvu od 95 miliona KM umanjenom prema procjenama Agencije za privatizaciju FBiH za 25% do 35% uz prepostavku da su kupci firme iz inostranstva.

²⁶ Federalno ministarstvo energetike, rудarstva i industrije je vlasnik 22,12% (oko 1,2 miliona dionica) koje bi po sadašnjoj tržišnoj vrijednosti od 14,98 KM na dan 12.09.2011. godine iznosilo oko 18,2 miliona KM.

²⁷ Vlada Republike Srpske usvojila je pismo namjere investitora za izgradnju termoelektrane "Ugljevik 3" - firme "Komsar enerđi" sa sjedištem na Kipru, ukupna investicija za izgradnju bloka TE "Ugljevik 3" iznosi 400 miliona eura, i poslovi bi se trebali izvoditi preko formiranog zajedničkog preduzeća "Komsar enerđi RS".

proces modernizacije i proširenja proizvodnih kapaciteta „Rafinerija Bosanski Brod“ uz modernizaciju „Petrol“ prodajnog lanca pumpi bi u prosjeku trebao donijeti oko 50-100 miliona KM SDU. U 2013. godini očekuje se nastavak procesa privatizacije preduzeća u državnom vlasništvu u FBiH što bi u konačnom iznosu moglo donijeti oko 100-150 miliona KM²⁸ direktnih stranih ulaganja.

Do sada je najizvjesnija izgradnja „TE Tuzla blok 7“ gdje se se na raspisanom tenderu za projekat prijavila samo Švajcarska firma „Alpiq AG“ koja bi u početnoj godini ulaganja (ako bude izabrana na tenderu) uložila izgradnju do 50 miliona KM te u narednom periodu od 5 godina oko 150-200 miliona KM. Takođe bi trebala početi i izgradnja „RiTE Kongora“. Ako se uspije pronaći inostrani partneri mogla bi se očekivati prosječna godišnja ulaganja u narednom periodu od oko 500 miliona na oba gore navedena projekta.²⁹ Time bi ukoliko se pronađu strani partner, ukupna strana direktna ulaganja do kraja 2017. godine, do kada je predviđen završetak radova na ove dvije termoelektrane iznosila oko 2,6 milijardi

KM. Direktna strana ulaganja u 2014. godini bi bila od 750 miliona - 1 milijardu KM. Ulaganja u energetski sektor u oko 600-700 miliona KM („EFT grupa“ oko 200-250 miliona KM, ulaganja u „TE Zenica“ 150 miliona KM, ulaganja u „TE Ugljevik 3“ od oko 100 miliona KM, te ulaganja sa strateškim partnerima u „TE Tuzla blok 7“ oko 150-200 miliona KM). Tu su ulaganja u modernizaciju i proširenje proizvodnih kapaciteta „Rafinerija Bosanski Brod“ u prosjeku od oko 50 miliona KM od strane Ruskog partnera „Zarubrežnjeft“. Treba uzeti u obzir i mogući blagi rast „redovnih“ SDU u ostale sektore u iznosu do 150-200 te nastavak privatizacije firmi u državnom vlasništvu u iznosu do 50 miliona KM. Ako se pokaže uspješnim projekat izgradnje „TE Tuzla blok 7“ postoji vjerovatnoća i za početak ulaganja u „RiTE Kongora“ oko 150-200 miliona KM te ulaganja u „TE Kakanj“ i „RiTE Banovići“ u prosjeku od oko 450-500 miliona KM ako se pokaže uspješanim prethodno ulaganje u „TE Tuzla“ i „RiTE Kongora“³⁰.

Rizici

Rizici sa sobom nosi nastavak odnosno moguća nova ekomska kriza u svijetu uz trenutnu dužničku krizu u zemljama Evropske Unije se prenosi i kroz umanjene iznose stranih direktnih ulaganja u BiH. Prema postojećim procjenama rizik bi se najviše odrazio na smanjena ulaganja u elektroenergetski i naftni sektor, te nezainteresovanost stranih ulagača pri provedbi procesa privatizacije preostalog držanog kapitala. Još uvijek je upitan pronalazak strateškog partnera u neodložnom procesu rekonstrukcije elektroenergetskog sistema FBiH. Pronalazak strateškog partnera kao što su „TE Tuzla Blok 7“ (1,15 milijardi KM SDU koji je jedino uzet u obzir prilikom računanja projekcije), „RiTE Kongora“ (1,5 milijardi KM SDU), te ako se pokažu ova dva projekta uspješnim i pronalazak partnera za izgradnju „TE Kakanj Blok 8“ (1 milijarde KM SDU), „RiTE Bugojno“ (800 miliona KM SDU) i „RiTE Banovići“ (1 milijarde SDU). Početak izgradnje „TE Ugljevik 3“³¹ u RS-u ukupnom iznosu od oko 800 miliona KM bi takođe se našao pod znakom pitanja jer bi se pored smanjenog interesovanja stranog partnera zbog nedostatka finansijskih sredstava (najčešće kreditnih) kao prepreka pojavila i moguća smanjena potreba za električnom energijom u regionu odnosno niska cijena električne energije. Daljnja ulaganja i po dinamici i obimu u proširenje proizvodnih kapaciteta Rafinerija Brod bi takođe mogla biti prolongirana uslijed smanjenih proizvodnih potreba. Proces privatizacije u BiH može takođe doći pod znak pitanja, te se može očekivati da firme poput Hidrogradnja“ d.d. "Šipad export-import" d.d. Sarajevo, „Unis-udružena metalna industrija“ d.d. Sarajevo te „Energoinvest“ d.d.

²⁸ Knjigovodstvena vrijednost je oko 318,22 miliona KM ali su realni izgledi da od toga iznosa samo polovina ponuđenih firmi nađe stranog kupca .

²⁹ Prema Studiji energetskog sektora u BiH (ESSBiH finansiran od svjetske banke) direktno strano ulaganje (FDI) u energetski sektor trebalo je do kraja 2010.godine biti oko 1-1,5 milijarde KM i za period 2011-2015. godine bi još moglo iznositi 1,5-2 milijarde KM. Kako su izostala ulaganja u 2010. godini zbog ekomske krize ali i procesa restrukturiranja elektroenergetskog sektora u FBiH provođenje ovoga plana je odgođeno pa su u 2011. godini korištena vlastita sredstava EPBiH i iz kredita.

³⁰ Nisu uzeti u obzir prilikom računanja ove projekcije

³¹ Vlada Republike Srpske usvojila je pismo namjere investitora za izgradnju termoelektrane "Ugljevik 3" - firme "Komsar enerđi" sa sjedištem na Kipru, ukupna investicija za izgradnju bloka TE "Ugljevik 3" iznosi 400 miliona eura, i poslovi bi se trebali izvoditi preko formiranog zajedničkog preduzeća "Komsar enerđi RS".

Sarajevo ne pronađu zainteresovane kupce. Smanjenje direktnog ulaganja bi se takođe manifestovalo i kroz smanjenje ulaganja i u ostale sektore u odnosu na dosadašnjem projek.

3. JAVNE FINANSIJE

Ekomska kriza koja je zahvatila Bosnu i Hercegovinu krajem 2008 godine uzrokovala je pogoršanje ukupne fiskalne pozicije Bosne i Hercegovine i entiteta u 2009. godini. Oporavak BiH ekonomije u 2010. godini, prije se može reći konsolidacija BiH ekonomije i zaustavljanje pada iz 2009-te godine, te sveobuhvatan program kojeg su vlasti u Bosni i Hercegovini sačinili početkom 2009, a koji je podržan kroz Stand-by aranžman sa MMF-om, doprinjeli su smanjenju ukupnog deficitu u 2010. godini. Tranše iz SBA pomogle su vlastima da održe pružanje javnih usluga i pokrenu strukturalne reforme sa ciljem da se javne finansije postave na održiv osnov.

3.1. Bilans i dug šire vlade

Glavni srednjoročni ciljevi fiskalne politike vlasti u BiH, kao u većini evropskih zemalja, je smanjenje javne potrošnje kao mjera za balansiranje budžetske potrošnje u vremenima krize. Ovi srednjoročni ciljevi vlasti u Bosni i Hercegovini namjeravaju ostvariti nastavljanjem provedbe mjera štednje započetih kroz SBA i izvršenjem neophodnih strukturalnih reformi, uz kontrolisano povećanje nivoa javnog duga.

Prezentacija bilansa i duga šire vlade kao i srednjoročnih ciljeva u ovom programu je segmentirana i samo tako moguća imajući u vidu ustavno uređenje i fiskalnu strukturu Bosne i Hercegovine.

3.1.1. Prihodi od indirektnih poreza

Efekti globalne ekomske krize u Bosni i Hercegovini osjetili su se krajem 2008. godine. Pad ekomske aktivnosti i u vezi sa tim smanjenje zaposlenosti i plata te smanjenje potrošnje stanovništva odrazili su se na javne prihode BiH, u kojima najveće učešće imaju prihodi od indirektnih poreza. U zadnjem kvartalu 2008. godine zabilježen je pad prihoda od indirektnih poreza, koji se nastavio tokom cijele 2009. godine. Dodatne efekte na prihode donijele su i odredbe Privremenog sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju BiH (SSP) sa Evropskom unijom koje su stupile su na snagu 1.7.2008. godine. One donose značajne efekte na ubiranje indirektnih poreza obzirom da propisuju ukidanje carina na uvezenu robu porijeklom iz EU, istovremeno ili postepeno, prema ugovorenoj dinamici do 2013. godine. Pad prihoda od carina je bio najviše izražen u 2009. godini, jer su u toj godini, pored efekata druge faze smanjivanja carinskih stopa (od 1.1.2009) bili uključeni i odloženi efekti smanjenja carina iz prve faze (zbog početka primjene Sporazuma od polovine 2008. godine).

Uprkos efektima izmjene politike u oblasti akciza i putarine u koje su stupile na snagu drugom polugodištu 2009. godine, uslijed smanjenja gotovo svih komponenti bruto društvenog proizvoda, kao i efekata smanjenja carinskog opterećenja, na kraju 2009. godine je zabilježen pad prihoda od indirektnih poreza u iznosu od 9,9%. U 2010. godini je ponovo nastupio rastući trend prihoda. U poređenju sa prethodnom godinom, prikupljeno je za 8,3% više prihoda od indirektnih poreza. Zaustavljanje negativnog trenda iz 2009. godine rezultat je postepene stabilizacije i oporavka privrede, kao i efekata izmjene stope posebne akcize na duhan počev od 1.1.2010. godine. Treba, takođe, imati u vidu i odložene efekte izmjene stope putarine, kao i efekte izmjene stope akcize na duhan od 1.7.2009. godine, a koji su se ispoljili u prva dva kvartala 2010. godine.

U prvih deset mjeseci 2011. godine ostvaren je rast bruto prihoda od indirektnih poreza od 7% u odnosu na isti period prethodne godine, ali je, zbog snažnog rasta povrata PDV-a od 22,5%, neto rast

prihoda u istom periodu iznosio 4,6%. Nastavku pozitivnog trenda ponovo su doprinijeli efekti izmjene politike oporezivanja duhana, odnosno ponovno povećanje posebne akcize na duhan od početka godine. Sa druge strane, izmjene Zakona o carinskoj politici (ukidanje carinskog evidentiranja), koje su stupile na snagu u oktobru 2011. godine, donijeće negativne efekte na prihode u narednom periodu.

Srednjoročna strategija u području carina podrazumijeva nastavak primjene trgovinskog dijela Sporazuma o stabilizaciji i pridrživanju BiH sa EU, nastavak aktivnosti na modernizaciji administriranja i dogradnji podzakonskih akata, te izradu i donošenje novog Zakona o carinskoj politici koji će u potpunosti biti usklađen sa zakonodavstvom EU. U aprilu 2011. godine Uprava za indirektno oporezivanje (UIO) je započela sa primjenom ATA karneta, a od jula primjenjuje nove instrukcije o vraćanju izvezene robe. Također se priprema potpuno nova Odluka o provedbenim propisima Zakona o carinskoj politici BiH. U toku 2011. godine započela je i priprema podzakonskih akata za pojednostvljeno lokalno tj. kućno carinjenje pri uvozu roba u BiH, čija primjena se očekuje sredinom 2012. godine. Početkom oktobra 2011.g. stupile su na snagu izmjene Zakona o carinskoj politici BiH kojima je u potpunosti ukinuto 1% carinskog evidentiranja za svu robu, bez obzira na porijeklo, čime su svi ekonomski operatori dovedeni u jednak položaj pri uvozu. U 2011.g., u okviru EU Twinning projekta, započele su aktivnosti na izradi novog Zakona o carinskoj politici. Očekuje se da će proces izrade i usvajanja novog Zakona i pratećih provedbenih propisa biti okončan u 2012.godini.

Planirana usklađivanja Zakona o PDV-u sa Direktivom 2006/112/EC su prolongirana za 2012.g. dijelom i zbog pritisaka za uvođenjem diferencirane stope PDV-a. Na osnovu rezultata opsežne studije³² o implikacijama uvođenja diferencirane stope PDV-a u BiH Upravni odbor Uprave za indirektno oporezivanje (UO UIO) je u oktobru 2011.godine odbacio inicijativu Vlade RS za uvođenjem snižene stope PDV-a na osnovne životne namirnice. Strategija modernizacije administriranja PDV-om uključuje redizajn softverskih aplikacija u IT modulu za PDV i izradu IT platforme za implemenataciju projekta elektronska PDV prijava ("e-PDV"). Tehnički dio u vezi elektronske PDV prijave je okončan, međutim, konačna implementacija projekta ovisi o uspostavi certifikacionog tijela na nivou BiH za digitalni potpis i pratećih propisa, nakon čega bi slijedile i izmjene Zakona o PDV-u i podzakonskih akata.

Strategija postepenog usklađivanja stopa akcize na cigarete sa minimalnom stopom u EU trebala bi doprinijeti da se zacrtani standardi EU postignu bez većih negativnih makroekonomskih implikacija po opći nivo cijena, funkcioniranje tržišta i poresku evaziju. Od 2012. posebna akciza na cigarete će biti povećana na 0,60 KM/paklici. Akcizno opterećenje (*ad valorem* + posebna akciza) najjeftinije kategorije cigareta u 2012.g. će iznositi 82,50 KM/1,000 kom (ili 42 EUR), što predstavlja 65% dosadašnje minimalne akcize na cigarete u EU. Očekuje se da će postepenim povećanjem posebne akcize od 0,15 KM/paklici godišnje ukupna akciza na najjeftinije cigarete dostići zakonom propisan plafon od 126 KM/1,000 (ili 64 EUR/1,000 kom) 2015. godine. S obzirom da je u međuvremenu povećana minimalna akciza na cigarete u EU na 90 EUR/1,000 kom potrebno je u narednom periodu započeti izmjene Zakona o akcizama u BiH kako BiH ne bi zaostajala u procesu harmonizacije sa novim minimalnim standardima oporezivanja cigareta. U segmentu oporezivanja energenata, nakon opsežnih rasprava i analize potencijalnih gubitaka prihoda, inicijativa za diferencirano oporezivanje dizel goriva za poljoprivrednike nije dobila saglasnost unutar UO UIO.

Projekcije prihoda od indirektnih poreza za period od 2011. do 2014. godine bazirane su na sljedećim postavkama:

- a. prognozama makroekonomskih pokazatelja izrađenim od strane Direkcije za ekonomsko planiranje (DEP) za pomenuti period,
- b. daljoj primjeni Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju u skladu sa dinamikom smanjenja i ukidanja carina na uvoz dobara porijeklom iz EU,
- c. primjeni čl. 21 Zakona o akcizama, koji podrazumijeva kontinuirano usklađivanje stopa akciza u BiH sa minimalnim standardima u EU (kontinuirano povećanje posebne akcize u svakoj narednoj godini za 0,15 KM po pakovanju cigareta).

³² Studija je dostupna na www.oma.uino.gov.ba.

- d. izmjene Zakona o carinskoj politici BiH - ukidanje carinskog evidentiranja u visini od 1% carinske vrijednosti, počev od oktobra 2011.godine (na cijelokupan uvoz).

Uvažavajući tekuće trendove, istorijska kretanja i sezonske sheme, uz korekciju za jednokratne efekte povrata indirektnih poreza prenesenih iz prethodnih godina, koji se procjenjuju na 0,7% prihoda iz 2010.g., očekuje se da će se u 2011.godini naplatiti 4.994,9 mil KM prihoda od indirektnih poreza ili 4% više nego u 2010. godini. Prema projekcijama za 2012-2014, u narednom periodu očekuje se nastavak rasta indirektnih poreza iz 2010. i 2011. godine. Na osnovu tekućih trendova, prognoza makroekonomskih pokazatelja i procjena efekata zakonskih izmjena u sferi indirektnog oporezivanja, u 2012., 2013. i 2014. godini projektiran je rast indirektnih poreza u visini od 4,3%, 5,3% i 6,1% respektivno (tabela 2).

Projekcije prihoda od indirektnih poreza (2011-2014), Novembar 2011

	Vrsta prihoda (neto)	2010	2011	2012	2013	2014		2011	2012	2013	2014
I	PDV	2.996,2	3.150,0	3.277,0	3.441,1	3.630,2		5,1%	4,0%	5,0%	5,5%
II	Akcize	1.171,5	1.254,8	1.387,7	1.497,9	1.607,1		7,1%	10,6%	7,9%	7,3%
III	Carine	295,9	272,5	224,3	214,4	235,2		-7,9%	17,7%	-4,4%	9,7%
IV	Putarina	305,5	287,6	293,6	305,4	320,0		-5,9%	2,1%	4,0%	4,8%
V	Ostalo	33,7	30,0	26,8	26,9	27,1		-	-	0,4%	0,7%
VI	UKUPNO	4.802,9	4.994,9	5.209,3	5.485,7	5.819,6		4,0%	4,3%	5,3%	6,1%

Bruto prihodi od PDV-a su za deset mjeseci 2011.g. povećani za 8,2%. U strukturi bruto prihoda PDV naplaćen pri uvozu je za deset mjeseci 2011.g. povećan za 14,5% u odnosu na isti period 2010.g., dok je PDV naplaćen u zemlji po osnovu PDV prijava manji za 1,3%. Povrati PDV-a obveznicima bilježe rast od 21%, a povrati PDV-a međunarodnim projektima 36,4%. Međutim, i pored rasta bruto prihoda od PDV-a snažan rast povrata PDV-a, uz neto porast PDV dugova od cca 50 mil, za deset mjeseci 2011.g. doveli su to rasta neto PDV-a od svega 4,9%. Do kraja 2011.g. očekuje se neto naplata prihoda od PDV-a u iznosu od 3.150 mil KM, što je za 5,1% više nego u prethodnoj godini.

Uvažavajući tekuće trendove u naplati PDV-a i isplatama povrata PDV-a, te na osnovu projektiranog rasta potrošnje, uvoza i izvoza u periodu 2012-2014 projektiran je rast neto prihoda od PDV-a od 4%, 5% i 5,5% respektivno.

U 2011. godini očekuje se neto naplata akciza u iznosu od 1.254,8 mil KM, što je za 7,1% više nego u prethodnoj godini. Projektovani rast akciza uzrokovani je prvenstveno snažnim rastom prihoda od akciza na duhan, zbog povećanja stope posebne akcize na početku godine. Projekcije prihoda od akciza u periodu 2012-2014 bazirane su na DEP-ovim projekcijama makroekonomskih pokazatelja, prvenstveno realnog rasta potrošnje i bruto domaćeg proizvoda. Projekcije akciza na duhan uključuju efekte povećanja posebne akcize na duhan u svakoj narednoj godini za 0,15 KM po pakovanju cigareta. Projekcije akciza na naftu uzimaju u obzir trendove u potrošnji derivata u posljednje dvije godine koji su doveli do promjene strukture potrošnje u korist derivata (dizela i ložulja) koji su manje oporezovani akcizom, odnosno u korist derivata na koje se ne plaća putarina ili se može ostvariti povrat akcize (lož-ulje). Projekcije putarine za 2011.godinu su korigirane prenesenim povratima putarine koji se odnose na drugo polugodište 2009.g., a čija je realizacija započela tek krajem 2010.g. Očekuje se da će do kraja 2011. godine biti naplaćeno 287,6 mil KM neto prihoda od putarine. U skladu sa makroekonomskim prognozama DEP-a, u 2012., 2013. i 2014. godini projektiran je rast ovih prihoda po stopama 2,1%, 4% i 4,8% respektivno.

U 2011. godini nastavljena je implementacija Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju u skladu sa dinamikom smanjenja i ukidanja carina na uvoz dobara porijeklom iz EU. Uprkos tome, u prvih deset mjeseci 2011.g. ostvaren je pad bruto prihoda od carina od svega 3,1%, uglavnom iz razloga što je veliki dio uvoza porijeklom iz EU već pod bescarinskim režimom, kao i zbog snažanog rasta uvoza u

cjelini. Počev od mjeseca oktobra 2011. godine ukinuto je carinsko evidentiranje na cijelokupan uvoz u visini od 1% carinske vrijednosti, što će dovesti do smanjenja prihoda u narednom periodu. U skladu sa pomenutim zakonskim izmjenama, tekućim trendovima i prognozama uvoza i izvoza projektirano je da će do kraja godine biti naplaćeno 272,5 mil KM neto prihoda od carina. Na najveći dio uvoza porijeklom iz EU već su ukinute carine, a do 2013. godine predviđeno njihovo potpuno ukidanje, te se u narednom periodu po ovom osnovu ne očekuju snažni efekti na prihode od carina kao što je to bilo na početku implementacije SSP-a. Značajniji efekti očekuju se zbog potpunog ukidanja carinske evidencije. Uzimajući u obzir navedeno, kao i projektirane stope rasta uvoza u narednim godinama (tabela 3), u 2012. i 2013. godini očekuje se pad ovih prihoda od 17,7% i 4,4%, dok se od 2014. godini, nakon dužeg vremenskog perioda, ponovo očekuje rast ovih prihoda (9,7%).

Rizici po projekcije

S obzirom na osnovne postavke projekcija indirektnih poreza i ukupne ekonomske uvjete u BiH i u svijetu ostvarenje projektiranog nivoa prihoda od indirektnih poreza u periodu 2011-2014 je podložno sljedećim rizicima:

- a. projekcije prihoda od indirektnih poreza usko su vezane za projekcije makroekonomskih pokazatelja koje je izradila Direkcija za ekonomsko planiranje. Svako odstupanje ovih parametara od projektiranih vrijednosti predstavlja rizik za projekcije prihoda;
- b. usporavanje ekonomskog oporavka glavnih izvoznih partnera BiH (EU, zemlje CEFTA) povećava nivo rizika za ostvarenje makroekonomskih projekcija, a time i projekcija prihoda od indirektnih poreza u cjelini;
- c. kontinuirano povećanje stope posebne akcize u cilju dostizanja minimalnih standarda EU donosi rast prihoda od akciza na cigarete, ali i povećani rizik od nelegalne trgovine i krijumčarenja.

3.1.2. Institucije Bosne i Hercegovine

Glavni srednjoročni cilj institucija Bosne i Hercegovine je smanjenje javne potrošnje kroz mjere maksimalne štednje uz obezbjeđenje normalnog funkcionisanja. Mjere štednje uglavnom se odnose na restrikciju zapošljavanja, plate zaposlenih i materijalne troškove obzirom da ove dvije stavke čine najveće rashode u okviru bilansa institucija BiH.

U 2011. godini zbog privremenog finansiranja i znatno nižih priliva prihoda u odnosu na rashode iz budžeta 2010. godine institucije BiH su bile prinuđene da dodatno štede, te se izvršenje u 2011 godini praktično odnosi samo na plate, naknade, nužni materijalni troškovi i rashodi iz namjenskih sredstava koji se odnose na višegodišnja kapitalna ulaganja, udružena sredstva Fonda za povratak, donacija i ostala namjenska sredstva iz prethodne godine. Ukupni rashodi Institucija BiH prema usvojenom Zakonu o budžetu institucija BiH i međunarodnih obaveza za 2011 iznose 905 miliona KM („Službeni glasnik BiH“ broj 12/12 od 14.02.2012. godine).

Fiskalni savjet BiH na sjednici održanoj dana 14.03.2012. godine postigao je dogovor o Globalnom okviru fiskalnog bilansa i politika u Bosni i Hercegovini za period 2012-2014 godina u visini 950 miliona KM, a zahvatanje s Jedinstvenog računa iznosiće 750 miliona KM na godišnjem nivou u tom periodu. Dogovoren Globalni okvir fiskalnog bilansa i politika predstavlja polaznu osnovu za izradu budžeta institucija BiH za 2012 godinu i Dokumenta okvirnog budžeta (DOB) za period 2012-2014 godina. Ministarstvo finansija i trezora BiH će predložiti restriktivan budžet za 2012. godinu, uz ispunjavanje prioriteta vezanih za pripreme za popis stanovništva, planirane izbore, prioritete iz EP i NATO-PfP. Takođe, Dokument okvirnog budžeta zasnivaće se na restriktivnim politikama potrošnje za plate i materijalne troškove uz ispunjavanje prethodno navedenih prioriteta i obezbjeđenja normalnog funkcionisanja institucija BiH.

Prema radnoj verziji nacrta budžeta institucija BiH za 2012 godinu³³ ukupni prihodi se procjenjuju na 886 miliona KM ili 2,9% BDP-a, od čega se na prihode od indirektnih poreza, u skladu sa usvojenim Globalnim okvirom fiskalnog bilansa i politika, odnosi 750 miliona KM, a na neporeske prihode 136 miliona KM.

Ukupni rashodi, prema radnoj verziji nacrta budžeta a u skladu sa dogovorom Fiskalnog savjeta za 2012 godinu iznose 950 miliona KM ili 3,1% BDP-a. Planirani deficit od 0,2% BDP-a ili 64 miliona KM finansiraće se iz prenesenog viška iz prethodne godine u iznosu od 32 miliona KM, kapitalnih primitaka u iznosu od 12 miliona KM i makrofinansijske pomoći EU u iznosu od 20 miliona KM.

U svrhu postizanja srednjoročnog cilja smanjenja javne potrošnje i deficita Fiskalni savjet BiH planira, na narednoj sjednici, razmatrati politike plata, zapošljavanja i drugih mogućnosti ušteda na svim nivoima vlasti. Takođe se planiraju otpočeti novi razgovori u pogledu nastavka saradnje sa Međunarodnim monetarnim fondom radi zaključivanja novog Stand-By aranžmana.

3.1.3. Federacija Bosne i Hercegovine

U Federaciji Bosne i Hercegovine, javni prihodi po osnovu poreza, taksi, naknada, doprinosa i drugih prihoda ostvaruju se, prikupljaju i raspoređuju prema važećim propisima na teritoriji Federacije, a služe za finansiranje funkcija Federacije, kantona, jedinica lokalne samouprave i direkcija cesta.

Prema revidiranim projekcijama za 2011. godinu, očekivani ukupno raspoloživi javni prihodi bez sredstava finansiranja iznose, 7.249,52 miliona KM sa učešćem u BDP-u od 36%, izračunati na osnovu projektovanog rasta potrošnje i procjene BDP-a, uključujući efekte primjene novih zakonskih rješenja, dok bi prema projekcijama za 2012. godinu oni iznosili 7.339,95 miliona KM, sa procentualnim rastom od približno 1procentualni poen. Usporen rast naplate javnih prihoda rezultat je usporenih privrednih kretanja i realnog pada ekonomije zbog sve jačeg utjecaja globalne ekonomske krize. Ukupni raspoloživi prihodi za 2012-2014. godinu, svih razina vlasti dati su u nastavku.

u mil. KM

br.	Vrsta prihoda	2010	2011	2012	2013	2014
1	Porezni prihodi	3.092,00	3.129,00	3.264,00	3.434,00	3.637,00
	<i>Indirektni prihodi</i>	<i>2.581,00</i>	<i>2.650,00</i>	<i>2.766,00</i>	<i>2.914,00</i>	<i>3.092,00</i>
	<i>Direktni porezi</i>	<i>510,00</i>	<i>478,00</i>	<i>497,00</i>	<i>520,00</i>	<i>545,00</i>
	<i>Ostali porezi</i>	<i>1,00</i>	<i>1,00</i>	<i>1,00</i>	-	-
2	Neporezni prihodi	734,00	663,57	678,10	691,36	723,06
3	Grantovi	353,52	604,27	616,35	625,60	659,29
4	Kapitalne potpore iz inostranstva	3,10	3,64			
5	Kapitalne potpore od ostalih razina vlasti	19,50	34,01	18,80	15,00	15,71
6	Vanbudžetski fondovi	1.857,88	2.849,04	2.781,50	2.834,70	2.975,94
UKUPNI PRIHODI		6.040,50	7.249,52	7.339,95	7.585,66	7.995,29

Revidirane projekcije javnih prihoda Federacije BiH za 2011. godinu i period 2012.- 2014. godine rađene su po ustaljenoj metodologiji, prateći makroekonomske pokazatelje (GDP-nominalni i relani

³³ Konačna verzija nacrta budžeta institucija BiH je u toku usaglašavanja.

rast GDP-a, inflacija, potrošnja, investicije), uz praćenje godišnjih i sezonskih trendova ostvarenja prihoda u prethodnim godinama i izmjena propisa koji tretiraju određene oblasti.

Rizici ostvarenja projeciranih prihoda mogu biti odstupanje od predviđenog ekonomskog rasta, nepredviđene promjene poreznih politika (odsustvo stabilnih koeficijenata raspodjele indirektnih poreza i nepredviđene promjene istih i dr), makroekonomske pretpostavke, razvoj drugih događaja (promjena razina zaduženosti, rad porezne administracije i dr).

Projekcije prihoda od indirektnih poreza preuzete su u novembru tekuće godine od strane Odjeljenja za makroekonomsku analizu pri Upravnom odboru Uprave za indirektno oporezivanja, a raspodjela tih prihoda korisnicima u Federaciji BiH urađena prema GAP- ovom modelu raspodjele, koristeći propisanu formulu raspodjele tih prihoda prema Zakonu o pripadnosti javnih prihoda Federacije BiH.

Koeficijent raspodjele između entiteta rađen je na bazi prosječnog koeficijenta raspodjele tih prihoda prema Odlukama o raspodjeli sredstava Upravnog odbora Uprave za indirektno oporezivanje. Koeficijenti raspodjele za Federaciju posmatrajući po periodima u 2011. godini imaju konstantni pad, pa je tako koeficijent raspodjele za period januar-mart 64,39%, april-juni 63,98%, juli-septembar 63,48% i period oktobar-decembar 62,94%. Treba imati u vidu da se radi o privremenim koeficijentima koji se primjenjuju, te da na pripadajuća sredstva Federacije BiH može utjecati donošenje Odluke Upravnog odbora UIO o konačnim koeficijentima na bazi podataka o krajnjoj potrošnji i konačnim poravnanjima između entiteta za period primjene privremenih koeficijenata raspodjele.

Planirani dio sredstava za FBiH u 2011.godini, zbog neusvajanja konačnih koeficijenata raspodjele entitetima od strane UO UIO, u cilju poravnanja prihoda od indirektnih poreza između entiteta umanjen je i za povrat indirektnih poreza RS-u, u iznosu od 33,8 mil KM, i to za doznačene prihode entitetima u periodu 2006-2009. i prvo polugodište 2010. i 2011. godine. Planirana razina izdvajanja sredstava sa JR-a za finansiranje BiH institucija za 2011.godinu i period 2012-2014 godina temelji se na projekciji rasta ukupnih indirektnih poreza na JR, s obzirom da Fiskalno vijeće BiH nije donijelo odluku o izdvajanjima tih sredstava, što bi trebalo biti predmet dogovora Fiskalnog vijeća BiH, odgovornog za utvrđivanje fiskalnog okvira za BiH, kao i misije MMF-a.

Upravo iz tih razloga, nepoznanice o konačnim izdvajanjima za finansiranje BiH institucija, kao i konačnog iznosa povrata u cilju poravnjanja, treba imati u vidu rizike u projeciranju prihoda sa JR-a korisnicima tih prihoda u Federaciji BiH, a u skladu sa propisanom metodologijom raspodjele prihoda sa JR-a.

Srednjoročne projekcije prihoda rađene su na osnovu projekcija poreskih i neporeskih prihoda budžeta centralne vlade FBiH, kantona/županija i općina, projekcije Odjeljenja za makroekonomsku analizu (OMA) po osnovu indirektnih prihoda i Federalnog ministarstva finansija za 2012. – 2014. godinu. Izložene projekcije prihoda (MMF metodologija) po osnovu indirektnih poreza nisu usvojene od strane Fiskalnog vijeća, te mogu biti izmijenjene u skladu sa finalnim zaključcima Fiskalnog vijeća. U nastavku je projekcija ukupnih prihoda, potrošnje, neto zaduživanja, izdataka po kamatama, te primarnog bilansa za širu vladu Federacije BiH:

	mil. KM				
	2010	2011	2012	2013	2014
Ukupan prihod	6.040,50	7.249,52	7.339,95	7.585,67	7.995,29
Ukupni rashodi	5.935,32	7.153,12	7.279,54	7.278,25	7.553,37
Neto zaduživanje	105,18	96,40	60,42	307,42	441,92
Izdaci po kamatama	90,81	113,40	117,72	113,68	103,53
Primarni bilans	195,99	209,80	177,14	421,10	545,46

Primarni cilj Vlade Federacije BiH u smislu upravljanja javnim rashodima je da, kroz mjere prilagodbe koje će biti usmjerene na smanjenje i kontroliranje tekućih rashoda, restrukturira trenutno fiskalno neodrživ sistem socijalne zaštite i plata u javnoj administraciji, te otvori prostor za potrošnju na investicije i infrastrukturu.

U skladu sa Zakonom o plaćama i naknadama u organima vlasti Federacije BiH «Službene novine FBiH» br. 45/10, Zakona o plaćama i naknadama policijskih službenika Federacije BiH «Službene novine FBiH» br. 45/10, planirane su bruto plaće i naknade u visini od 1.612,1 mil. KM u 2011. godini, dok je iznos za istu stavku u 2012. godini manji za 3,14% i iznosi 1.563,1 mil. KM. Bitno je naglasiti da u projekcijama za 2012. godinu i naredne dvije godine nisu planirana povećanja na pozicijama bruto plaća i naknada.

Ukupna planirana potrošnja na bruto plaće i naknade u budžetima svih nivoa vlasti Federacije BiH u 2011. godini predstavlja 22,54% ukupnih javnih rashoda, dok je u 2012. godini 21,47%, što predstavlja uštedu od 1,07 procenatnih poena ili 49,04 mil. KM. Projekcija transfera za socijalna davanja za 2012. godinu iznosi 388,5 mil. KM ili 5,34% od ukupne javne potrošnje sredstava iz Budžeta svih nivoa vlasti u Federaciji BiH odnosno manja je za 3,32 procenatna poena u odnosu na planirana sredstva u 2011. godini. U narednim godinama očekuje se pad izdvajanja sredstava za ove transfer u skladu sa reformama socijalnih davanja.

Shodno izraženoj politici Vlade Federacije BiH u toku je provedba reforme socijalnog sektora i sistema plaćanja po osnovu prava, tako da :

- je započeta revizija korisnika ovih prava u julu 2010. godine i izmijenjen pravilnik o formiranju i radu revizorskih timova kojim je odobren rad 20 revizorskih timova umjesto prijašnjih 15 timova koji nisu dali očekivane rezultate odnosno nije rezultiralo uštedama koje su bile predmetom revizorskih timova. Revizorski timovi su nastavili sa radom u 2011. godini te u 2012. godini očekujemo konkretne efekte reforme ove strukturalne odrednice.
- usvojen je Zakon o prestanku važenja Zakona o pravima demobilisanih branilaca i članova njihovih porodica („Službene novine Federacije BiH“ br. 9/10) i prestao je važiti od 01.05.2010. godine. Stavljanjem ovog Zakona van snage rezultiralo je obustavom svih gotovinskih transfera prema demobilisanim borcima.
- reforma penzionog sistema će se provoditi tokom narednog perioda. U međuvremenu, neće se uvoditi nikakva nova povoljnija ili specijalna prava na penzionisanje. Da bi kontrolisali ukupne fiskalne troškove i povećali pravičnost javnog penzionog sistema, cilj Vlade Federacije je uskladiti prosječne beneficirane penzije sa prosječnom redovnom penzijom koja je ostvarena uz puno plaćanje doprinosa.

Vlada FBiH ima namjeru u mandatnom periodu, kao naredni korak, u okviru svojih mogućnosti, postepeno izmiriti sve neizmirene obaveze planiranjem sredstava za ove namjene u budžetima FBiH uključujući i podnošenje Parlamentu nacrta Zakona o izmirenju neizmirenih obaveza prema neratnim invalidima s ciljem isplate u mandatnom periodu i ispitivanje različitih alternativa za rješavanje duga Vlade FBiH prema Fondu PIO/MIO.

U oblasti porezne politike i javnih prihoda u narednom periodu aktivnosti će biti usmjerene na efikasno upravljanje javnim prihodima, na iznalaženju rješenja smanjenja opterećenja poslodavaca uz postojanje fiskalne održivosti vanbudžetskih fondova, stvaranjem uvjeta ubrzanog privrednog rasta, dogradnjom i unapređenjem poreznog sistema u oblasti direktnih poreza, stvaranje ujednačenog ambijenta privređivanja obveznika poreza na području cijele BiH. Istovremeno aktivnosti će biti usmjerene na analizi i identificiranju problema postojećih propisa kao i donošenju novih, u cilju poboljšanja zakonskih rješenja kojim bi se utjecalo na poboljšanje i zaštitu fiskalnih prihoda i sprječavanju distorzije konkurenčije između poreznih obveznika zasnovana na utaji poreznih obaveza, što bi trebalo rezultirati na obezbjeđivanju sigurnih i dostatnih izvora prihoda za finansiranje nadležnosti svih razina vlasti na teritoriji Federacije BiH, uz provođenje aktivnosti povećanih inspekcijskih kontrola uz paralelno pripremanje propisa koji reguliraju oblast inspekcijskog nadzora.

U tom pravcu, na osnovu izvršenih analiza propisa u oblasti direktnih poreza i ostalih prihoda koji se ostvaruju u skladu sa Zakonima i drugim propisima, identificirani su problemi i predložene su mjere i aktivnosti koje bi se trebale realizirati u narednom periodu a odnose se na :

- Izmjene Zakona o porezu na dobit u smislu utvrđivanja istog tretmana osiguravajućih društava kao i kod banaka radi priznavanja rezervisanja kao porezno dopustivog rashoda
- Izmjene Zakona poreza na dohodak fizičkih lica sa aspekta uvođenja progresivnih stopa, oporezivanja dividendi i prihoda od kapitala kao i uvođenja prava na lični odbitak za rezidente. Po ovom osnovu bi se obezbijedilo veći priliv sredstava u visini od 17 procenatnih poena. U cilju stvaranja osnove za smanjenja doprinosa na plaću predlaže se proširenje porezne osnove kod utvrđivanja neoporezivog iznosa za naknade po osnovu toplog obroka, u visini do 1% dnevno u odnosu na prosječno isplaćenu plaću u Federaciji BiH, sa maksimalnim neoporezivim iznosom do 50% prosječne plaće u Federaciji BiH.
- Izmjene zakonskih rješenja kojim su regulirani ostali javni prihodi na način da se predlažu osnovni principi u pravcu izjednačavanja osnove na plaćanje posebnih naknada (vodne naknade, naknade za šume, naknade za turističke zajednice, naknade za zaštitu od prirodnih i drugih nesreća i dr.), na način da osnovica bude masa isplaćenih bruto plaća umanjena za doprinose iz plaća, kao i da obaveznici plaćanja ovih naknade budu privredni subjekti koji su vezani za određene djelatnosti.
- Izmjene i dopune Zakona o visini stope zatezne kamate na javne prihode u smislu otpisa kamata na dospjele a neuplaćene javne prihode i privremenog oslobođanja od zateznih kamata za privredne subjekte koji u predviđenom roku izmire obavezu (glavnici).
- Zakon o provođenu kontrole zakonitosti korištenja prava iz oblasti branilačko-invalidske zaštite je u primjeni i po istom očekuju se znatne uštete u budžetu nakon obavljenih revizija od strane ravizorskih timova.

U narednom periodu, zbog ukazane potrebe za sveobuhvatnim zakonskim uređenjem oblasti igara na sreću, kao i zbog stvaranja uslova za postizanja efekata višestrukog povećanja prihoda koji bi se ubirali po osnovu naknada od priređivanja igara na sreću, sa procjenom povećanja prihoda od 50. miliona KM, predlaže se donošenje novog Zakona o igrama na sreću.

Imajući u vidu podatke o ostvarivanju javnih prihoda u proteklom periodu kao i stanje razvijenosti finansijskog i ekonomskog sistema u BiH uvođenje fiskalnih sistema u Federaciji kojim se iskazuje veći stepen evidentiranja prometa a kroz to i veća disciplina u obračunavanju, prijavljivanju i plaćanju poreznih obaveza ukazuje na opravdane razloge uvođenja istih. U narednom periodu cilj je potpuna primjena Zakona o fiskalnim sitemima i čitavog niza provedbenih propisa kojim se uređuje ova oblast, uz potrebu na dopunama zakonskih rješenja u smislu usaglašavanja kaznenih odredbi sa propisanim obavezama svih aktera fiskalizacije, što bi olakšalo rad inspekcijskih organa.

Porezna uprava FBiH i Federalna uprava za inspekcijske poslove, na osnovu donesenih programa mjera za pojačanu neposrednu kontrolu i naplatu prihoda, za čije praćenje su nadležni, u narednom periodu, pojačat će inspekcijsku kontrolu sa akcentom na kontrolu velikih i profitabilnih poreznih obveznika, kao i društava koji se bave igrama na sreću.

Zakonska rješenja u sferi pripadnosti javnih prihoda koja su usklađena sa izvršenim reformama u sferi inidrektnih poreza, izvršenim reformama u oblasti direktnih poreza, načelima Evropske povelje o lokalnoj samoupravi (čiji je potpisnik i BiH), načelima savremenih javnih finansija, posebno načela koje se odnosi na fiskalno izjednačavanje između jedinica vlasti iste razine (horizontalno izjednačavanje), kroz uvođenje sistema izjednačavanja koji je, između ostalog, omogućio nerazvijenim općinama/kantonima da poboljšaju svoj položaj, u narednom periodu a, obzirom da je Zakon o pripadnosti javnih prihoda u Federaciji BiH, kojim je regulirana ova oblast, predvidio šestogodišnji period uvođenja formule za raspodjelu, te da je u 2011.godini puna primjena Zakona, u narednom periodu, izvršit će se detaljna analiza efekata zakona sa aspekta prikupljanja i raspodjele prihoda, što bi trebalo rezultirati eventualnom poboljšanju postojećih zakonskih rješenja.

3.1.4. Republika Srpska

Mjere i aktivnosti fiskalne politike Republike Srpske sprovode se i aktivnostima u kojima predstavnici Vlade Republike Srpske učestvuju u okиру Fiskalnog savjeta BiH i Upravnog odbora Uprave za indirektno oporezivanje BiH. Vlada Republike Srpske će i u narednom periodu, u okviru **Fiskalnog savjeta BiH**, sprovoditi aktivnosti kojima će se obezbijediti makroekonomska stabilnost i fiskalna održivost budžeta Republike Srpske. U tom pogledu posebna pažnja će se poklanjati projekcijama indirektnih poreza i njihovoj raspodjeli. Detaljno će se analizirati svi budžetski izdaci u okviru predloženih budžeta institucija BiH i stavljati u omjer sa koristima koje od tih izdataka imaju građani Republike Srpske, jer se ne smije previdjeti činjenica da se sve bitne socijalne potrebe zadovoljavaju iz budžeta entiteta, a ne budžeta institucija BiH.

Vlada Republike Srpske je u proteklom periodu posredstvom svojih prestavnika u **Upravnom odboru Uprave za indirektno oporezivanje** obezbijedila pravedniju raspodjelu sredstava od indirektnih poreza i preduzimala mjere zaštite ovih sredstava od nezakonitog zahvatanja. Konstantan rast koeficijenta doznačavanja za Republiku Srpsku u posljednje četiri godine, koji služi kao parametar za raspodjelu sredstava sa jedinstvenog računa Uprave za indirektno oporezivanje, potvrđuje opravdanost podsticanja potrošnje i očuvanja povoljnog privrednog ambijenta. I u narednom periodu, aktivnostima u okviru Upravnog odbora Uprave za indirektno oporezivanje, Vlada će pokloniti dužnu pažnju sistemu indirektnog oporezivanja sa ciljem podsticanja privrednih aktivnosti, ali i očuvanja socijalne sigurnosti.

Kada govorimo o ciljevima fiskalne politike, osnovni cilj Republike Srpske se vezuje za proces priključenja Evropskoj uniji, odnosno za dostizanje cilja iz Maastrichta, koji kaže da konsolidovani deficit (uključuje deficit centralne vlade, opština i gradova, vanbudžetskih fondova i JP „Putevi Republike Srpske“ i JP „Autoputevi Republike Srpske“, sa uključenim „escrow“ računom i projektima finansiranim iz inostranstva – iskazan prema metodologiji ESA 95) ne smije biti veći od 3,0% BDP-a. Analizom konsolidovanih podataka javnih prihoda i rashoda Republike Srpske, vidimo da je deficit Centralne Vlade već u 2011. godini ispod 3,0% BDP, dok je učešće konsolidovanog deficita u BDP-u iz godine u godinu sve manje, i prema našim projekcijama, već 2013. godine Republika Srpska će ispuniti kriterijum iz Maastrichta.

Pored toga, kada govorimo o fiskalnoj politici, cilj je fiskalno stabilna, socijalno odgovorna i dugoročno održiva Republika Srpska. Dokaz opredijeljenosti Republike Srpske da jača fiskalnu poziciju Republike Srpske su uštede koje su sprovedene još od 2008. godine. Pored toga, strukturalne reforme socijalnog sektora koje su skoro završene, prije svega sistema penzijsko-invalidskog osiguranja, boračko-invalidske zaštite, te revizija boračkih prava uspostaviće ujedno socijalno pravedan i fiskalno održiv sistem. Međutim, takvo opredijeljenje mora da postoji i na ostalim nivoima vlasti u BiH, jer jedino takvo ponašanje može da omogući funkcionisanje isključivo u skladu sa fiskalnim i ekonomskim kapacitetima BiH.

Kada je riječ o politici duga, osnovni cilj Republike Srpske je svakako vezan za proces pridruženja Evropskoj uniji, što znači da je dugoročna opredijeljenost Republike Srpske zadržavanje javnog duga na nivou ispod 60% BDP-a. S tim u vezi, Republika Srpska će u drugom kvartalu 2012. godine usvojiti Strategiju zaduživanja Republike Srpske.

Naredni period će u domenu poreske politike biti obilježen dosljednom primjenom Zakona o **poreskom postupku** koji stupa na snagu 1. januara 2012. godine, zatim izmjenom određenih aspekata regulacije i oporezivanja povećanja **igara na sreću**, primjenom novog načina u oporezivanju **nepokretnosti**, čija je primjena takođe predviđena od 1. januara 2012. godine, kao i primjenom novih zakona o **administrativnim i komunalnim taksama**. Takođe, pristupiće se izmjenama Zakona o doprinosima sa ciljem usklađivanja odredaba tog zakona sa novim Zakonom o penzijskom i invalidskom osiguranju, i izmjeni Zakona o porezu na dobit u smislu uvođenja olakšice koja se odnosi na umanjenje poreske osnovice prilikom utvrđivanja poreza na dobit za iznos ulaganja u opremu koja se koristi u vlastitoj proizvodnji.

Fiskalnom politikom u 2012. godini obezbijediće se neophodna sredstva za finansiranje javnih potreba uz povećanje **kontrole izmirivanja poreskih obaveza**, sa naglaskom na pravilnost

utvrđivanja osnovica i plaćanje **doprinosa i poreza na dohodak**, kao i utvrđivanja i plaćanja **koncesionih** naknada. Sve prethodno sa ciljem nesmetane realizacije prava iz socijalnog osiguranja i daljeg očuvanja socijalne i fiskalne stabilnosti Republike.

U septembru 2011. godine donesen je **Zakon o poreskom postupku Republike Srpske**, čija je primjena predviđena od 1. januara 2012. godine. Ovim zakonom stavlja se van snage Zakon o Poreskoj upravi koji je na snazi od 2001. godine. Glavni cilj svih institucija ovlašćenih za prikupljanje javnih prihoda jeste prikupljanje adekvatnog iznosa poreza, doprinosa, taksi i naknada u skladu sa zakonom, a sve pomenuto uz zadržavanje povjerenja u poreski sistem i Poresku upravu, kroz potpunu transparentnost rada Poreske uprave. Zakonom o poreskom postupku Republike Srpske, upravo se akcenat stavlja na dobrovoljno izmirivanje poreskih obaveza, prvenstveno, ali i na ubrzanje postupaka u Poreskoj upravi, kao i na dostupnost informacija i na javnost rada cijelokupne Poreske uprave. Namjera je da se ovim zakonom postigne i unapređivanje i redovne i prinudne naplate poreskih obaveza. Sa pomenutim ciljem, ovaj zakon predviđa formiranje Odbora za poreska pitanja, kao savjetodavnog koordinacionog tijela sa primarnom funkcijom koordinacije aktivnosti i procesa u okviru poreskih pitanja između Vlade Republike Srpske i predstavnika poreskih obveznika (udruženja poslodavaca, predstavnika sindikata, udruženja penzionera) da bi na povoljan način bila riješena pitanja od značaja za oporezivanje privrednih subjekata u Republici Srpskoj. U 2012. godini očekuje se ažuriranje poreskih evidencija, racionalizacija postupaka, smanjenje administrativnih troškova, i primarno, dobrovoljno izmirenje poreskih obaveza, sa akcentom na doprinosima i unapređivanje efikasnosti i efektivnosti prinudne naplate poreza.

Iako je primjena Zakona o igrama na sreću umnogome unaprijedila ovu oblast, riječ je o djelatnosti koja je podložna čestim promjenama, uvođenjem novih vrsta igara na sreću, te će Vlada pristupiti izmjenama zakonske regulative, u smislu preciziranja uslova i načina priređivanja pojedinih igara na sreću, prije svega internet igara na sreću, normirati nove vrste igara na sreću za čije priređivanje postoje određeni zahtjevi, kao što su različite vrste elektronskih igara na sreću. Takođe, detaljnije će se regulisati sistem nadzora i kontrolni postupci da bi se postigao najviši nivo legalnog priređivanja igara na sreću u Republici Srpskoj.

Novi način u **oporezivanju nepokretnosti** (imovine) u Republici Srpskoj počinje 1. januara 2012. godine, a karakteriše ga oporezivanje po tržišnoj vrijednosti, po stopi koju svojom odlukom utvrđuju lokalne zajednice, u propisanom rasponu od 0,05% do 0,5%. Vlada Republike Srpske će sugerisati jedinicama lokalne samouprave, u čijoj nadležnosti je određivanje visine stope poreza, da prilikom određivanja ove stope, u toku 2012. godine, uzmu u obzir veoma nepovoljne uslove uslove poslovanja, kruz koja je snažno prisutna u privredi i društvu Republike Srpske, te da shodno navedenom, odrede najnižu stopu poreza koja će se jednakost primjenjivati u svim jedinicama lokalne samouprave u Republici Srpskoj.

U oktobru 2011. godine donesen je novi **Zakon o administrativnim taksama**, a primjenom odredaba ovog zakona poslovna zajednica u Republici Srpskoj može očekivati benefite u smislu racionalizacije ovih davanja, odnosno fiskalnog rasterećenja i doprinosa investiranju u Republici Srpskoj.

Do kraja 2011. godine planirano je donošenje **Zakona o komunalnim taksama** i njegova primjena u 2012. godini, kojim se prvi put u Republici Srpskoj zakonom propisuje materija na osnovu koje lokalne zajednice ubiru značajna budžetska sredstva. Ovim propisom jednoobrazno se precizira šta može biti predmet utvrđivanja taksene obaveze, ko su obveznici plaćanja komunalnih taksa i oslobođanja od plaćanja komunalnih taksa. Na ovaj način sistem komunalnih taksa se pojednostavljuje, čini transparentnijim i doprinosi ravnomjernijem načinu oporezivanja ovim fiskalitetom. Vlada će predložiti kriterijume za određivanje visine takse od jedinica lokalne samouprave.

Vlada Republike Srpske će ispitati svrhu postojanja Zakona o posebnim republičkim taksama. Takođe, sa ciljem poboljšanja poslovнog ambijenta u Republici Srpskoj, Vlada Republike Srpske će izvršiti sveobuhvatnu analizu pravnih propisa na republičkom i lokalnom nivou kojima su ustanovljena fiskalna i parafiskalna davanja, a koja predstavljaju teret privrednim subjektima u Republici, te na osnovu izvršene analize i ocjene opravdanosti tih opterećenja će predložiti eventualno ukidanje ili smanjenje nepotrebno opterećujućih davanja.

Vlada Republike Srpske je posebnu pažnju u prethodnom periodu posvetila analizi rashodovne strane budžeta. Cilj Vlade Republike Srpske je bio da ispita opravdanost trošenja budžetskih sredstava pojedinih budžetskih korisnika i osigura efikasniju i efektivniju raspodjelu ograničenih budžetskih sredstava u narednom periodu, koja će biti usmjerena u projekte koji će maksimizirati njihovu „upotrebnu vrijednost“ i tako doprinijeti dugorčnom razvoju Republike Srpske.

Posebna pažnja u narednom periodu i dalje će biti posvećena štednji na svim nivoima vlasti i u svim institucijama Republike Srpske. Zabrana zapošljavanja u javnom sektoru i smanjenje plata od 10% za sve zaposlene u javnoj upravi, te smanjenje plata od 25% za visoko pozicionirane zaposlenike u javnoj upravi, koji su na snazi od 2008. godine, će biti nastavljena i u 2012. godini.

Vlada Republike Srpske će u narednom periodu posebnu pažnju posvetiti analizi rada svih javnih preduzeća, s ciljem uvođenja reda u njihov rad, i stvaranja uslova da dugoročno posluju isključivo uz dobit. Takođe, Vlada Republike Srpske će izvršiti reviziju rada svih Agencija, da bi ukinula sve one koje se pokažu kao nepotrebne, s ciljem dodatnih ušteda javnih sredstava. Drugačije rečeno, Vlada će raditi na povećanju efikasnosti rada državne administracije, republičke, ali i lokalne, kao i sveobuhvatno restrukturiranje i racionalizacija javnih preduzeća.

3.1.4.1. Budžetske implikacije „osnovnih strukturalnih reformi“ u RS

Osnovne implikacije strukturalnih reformi se mogu definisati kroz nekoliko pravaca, a za neke od njih su već veoma precizno izračunate i finansijske, odnosno budžetske implikacije.

Privatizacija preduzeća u Republici Srpskoj je gotovo završen proces. Kada je riječ o komunalnim preduzećima koja još nisu privatizovana, Vlada Republike Srpske će u 2012. godini predložiti Zakon o restrukturiranju kominalnih preduzeća, kako bi uspostavila subjekte koji će biti u stanju da pozitivno posluju. Za 111 preduzeća koja su u postupku stečaja ili likvidacije biće potrebljano obezbjediti sredstva za socijalno zbrinjavanje radnika, kako bi im se povezao staž. Reforma javnih preduzeća, s ciljem uspostavljanja preduzeća koja će dugoročno poslovati uz dobit, omogućiće veća sredstva u budžetu po osnovu poreza na dobit. Prodajom preduzeća iz portfelja Akcijskog fonda Republike Srpske Investiciono-razvojna banka Republike Srpske imaće na raspolaganju veća sredstva za plasman privredi na kreditnoj osnovi po najpovoljnijim uslovima, što će imati za posljedicu otvaranje novih radnih mesta i veće prihode, kako budžeta, tako i vanbudžetskih fondova. Podsticanje razvoja malih i srednjih preduzeća, značiće dodatno zapošljavanje, manji pritisak na sredstva Zavoda za zapošljavanje, te dodatne prihode u budžeti i vanbudžetskih fondovima.

Reforma finansijskog sektora donijeće bolju zaštitu korisnika finansijskih usluga, što bi posredno moglo da znači veća raspoloživa sredstva ili za krajnju potrošnju ili za štednju i investicije.

Sprovodenje Strategije zapošljavanja donijeće novo zapošljavanje i veće prihode budžeta i vanbudžetskih fondova, a veći broj zaposlenih znači veći raspoloživi dohodak i veću potrošnju.

Reforma poljoprivrednog sektora donijeće veću produktivnost poljoprivredne proizvodnje i povećanje konkurentnosti, što će dugoročno gledano pomoći proizvođačima iz Republike Srpske da izdrže tržišni pritisak Evropske unije, što je jedan od kriterijuma iz Kopenhagena.

Reforma javne uprave donijeće dodatne uštede javnih sredstava i to ne samo u budžetu Republike, što je do sada bio slučaj, već uštede kod svih korisnika javnih sredstava, prije svih Javnih preduzeća i Agencija.

Reforma, socijalnih davanja, prije svega sistema penzijsko-invalidskog osiguranja i boračko-invalidske zaštite, značajno će podočiti uslove za odlazak u penziju, te smanjiti pritisak na Fond PIO, što će dugoročno posmatrano značiti manje potrebnih sredstava iz budžeta u odnosu na sredstva koja su bila potrebana bez reforme (za detaljne računice pogledati Strategiju reforme penzijsko-invalidskog osiguranja u Republici Srpskoj). Ujedno, revizija boračkih prava, već u ovom momentu donosi uštede od gotovo 400.000 KM na mjesecnom nivou, a u narednom periodu uložiće se dodatni napor na pojačanoj reviziji, kako bi ovaj proces u što skorije vrijeme bio završen.

3.1.5. Distrikat Brčko

Poreski sistem u Bosni i Hercegovini i politika oporezivanja i dalje egzistiraju na državnom i lokalnom nivou. U budžet Brčko distrikta BiH prilivaju se prihodi sa oba nivoa. Država je nadležna za ubiranje prihoda od carina, PDV-a, akciza i naknada za puteve iz cijena naftnih derivata (indirektni porezi), dok su u nadležnosti Brčko distrikta BiH ostali: porez na dohodak i dobit, porez na plate, porezi od igara na sreću, kao i porez na nekretnine koji je uveden u toku 2009. Godine. Brčko distrikat BiH je takođe nadležan za propisivanje, administriranje i ubiranje neporeskih prihoda, prihoda po osnovu obligacionih odnosa, taksi i različitih naknada.

Podaci prezentirani u daljem tekstu dio su Dokumenta okvirnog budžeta Brčko distrikta BiH za period 2012.-2014. Godina

**Prognoza ukupnih javnih prihoda i finansiranja Brčko distrikta BiH za period 2012-2014.godine
(konsolidovano)**

Vrsta prihoda	Izvršenje	Plan	Prognoza		
	2010. KM	2011. KM	2012. KM	2013. KM	2014. KM
I Poreski prihodi	165.700.227	153.793.800	161.940.000	161.060.000	163.860.000
Prihodi od indirektnog oporezivanja	148.925.880	139.570.800	143.300.000	145.800.000	148.600.000
Prihodi od direktnog oporezivanja	16.774.347	14.223.000	18.640.000	15.260.000	15.260.000
II Neporeski prihodi	34.601.982	42.155.072	37.485.973	22.166.200	22.350.945
III Tekući grantovi	3.930.496	672.900	206.400	201.400	198.400
IV Vanbudžetski fondovi	27.371.227	24.630.900	24.045.900	24.045.900	23.795.900
Fond zdravstvenog osiguranja	24.787.106	21.200.900	21.250.900	21.250.900	21.000.900
Zavod za zapošljavanje	2.584.121	3.430.000	2.795.000	2.795.000	2.795.000
UKUPNO JAVNI PRIHODI					
I+II+III+IV	231.603.933	221.252.672	223.678.273	207.473.500	210.205.245
V FINANSIRANJE	1.116.958	42.447.091	3.700.000	65.017.500	0
UKUPNO JAVNI PRIHODI I FINANSIRANJE					
I+II+III+IV+V	232.720.891	263.699.763	227.378.273	272.491.000	210.205.245

Projekcije Brčko distrikta BiH prate trendove kako u pogledu fiskalnih prihoda, tako i u pogledu rasta bruto domaćeg proizvoda u Bosni i Hercegovini.

Kada je riječ o javnoj potrošnji, konsolidovani pregled plana ukupne javne potrošnje Brčko distrikta BiH za period 2012-2014. godina, dat je u sljedećoj tabeli:

Konsolidovani pregled javne potrošnje Brčko distrikta BiH (izvršenje i projekcija)

ODJEL/INSTITUCIJA	Ostvarenje 2010.	Plan 2011.	Procjena		
			2012.	2013.	2014.
UKUPNO ODJELI INSTITUCIJE	168.855.394,75	239.068.863	203.332.373,00	248.445.100,00	186.409.345,00
Fond zdravstvenog osiguranja	33.787.106,00	29.213.900,00	21.250.900,00	21.250.900,00	21.000.900,00
Zavod za	4.584.121,00	4.417.000,00	2.795.000,00	2.795.000,00	2.795.000,00

zapošljavanje					
UKUPNO VANBUDŽETSKI FONDOVI	38.371.227,00	33.630.900,00	24.045.900,00	24.045.900,00	23.795.900,00
UKUPNA JAVNA POTROŠNJA BRČKO DISTRIKTA BiH	207.226.621,75	272.699.763	227.378.273,00	272.491.000,00	210.205.245,00

3.2. Nivo zaduženosti i razvoj događaja

3.2.1 Nivo zaduženosti

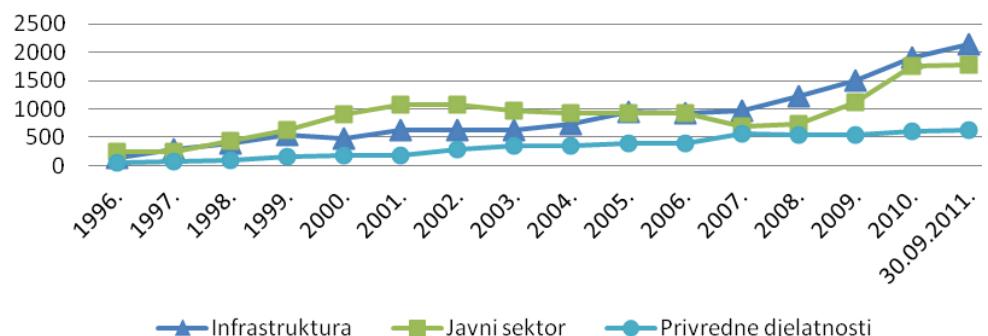
Ukupan javni dug Bosne i Hercegovine (unutrašnji i vanjski) na dan 31.12.2010. iznosio je 9.201,3 miliona KM ili 32,9% BDP za 2010. godinu. Od ukupnog javnog duga 68,5 % ili 6.299,7³⁴ miliona KM odnosilo se na vanjski dug dok 31,5% ukupnog duga ili 2.901,6 KM odnosilo se na unutrašnji dug. Ukupan vanjski dug u prvih devet mjeseci 2011. godine je za 6,3 indeksna poena veći u odnosu na kraj 2010. godine i iznosi 6.488,2 miliona KM a procjenjuje se da će do kraja 2011 godine dostići iznos od 6.669,8 miliona KM.

U periodu 2002-2008 godine nije bilo značajnih oscilacija u stanju vanjskog duga, koji se u navedenom periodu zadržavao na približno istom nivou oko 4 milijarde KM. Značajno povećanje vanjskog duga desio se u periodu 2009-2010 godine, što je uzrokovano angažiranjem tranši SBA MMF-a, aktiviranjem opcionog dijela duga prema Londonskom klubu povjerilaca, te većim povlačenjem sredstava po potpisanim kreditnim aranžmanima.

U strukturi vanjskog duga, prema stanju na dan 30.09.2011. godine, 26,90% odnosi se na WB-IDA, 9,97% na IBRD, 11,79% na IMF, 9,93% na EIB, 7,23% na EBRD, 12,71% na Pariški klub kreditora, te 8,83 % na dug na Londonski klub kreditora. Prema periodu nastanka obaveza 30% ukupnog vanjskog duga odnosi se na „stari dug“, čiji je grace period istekao i nalaze se u fazi otplate, dok se 70% odnosi na „novi dug“.

Prema namjeni korištenja kredita od 2007 godine konstantno se povećava ulaganje u infrastrukturu dok je evidentirana stagnacija ulaganja u privredni sektor. Ulaganje u javni sektor pokazuje značajne oscilacije sa velikim povećanjem od 2008 do 2010 godine radi saniranje deficit-a uzrokovanih ekonomskom krizom.

Grafikon 2. Namjena kredita u odnosu na stanje «novog duga» kroz period 1996-30.09.2011.god.

Većina novih kredita koji su odobreni Bosni i Hercegovini i dalje karakterišu povoljni uslovi sa „grace“ periodom i rokovima otplate, te fiksnom i relativno niskom kamatnom stopom. U pogledu kreditnih uslova prosječna kamatna stopa ugovorenih kredita je 1,61% (54,28% kredita je sa fiksnom, a 45,72% sa varijabilnom kamatnom stopom), prosječno ugovoreni rok amortizacije kredita je 24,3 godine, prosječan „grace“ period je 6,8 godina a prosječna otplata postojećih kreditnih zaduženja je 17,0

³⁴ Navedeni iznos uključuje kredite čiji je nositelj obaveza Bosna i Hercegovina, te kredite koje su direktno ugovorili entiteti i koji su direktni nositelji obaveza pi istim.

godina³⁵. Većina vanjskog duga ugovorena je u najčešće korištenim valutama EUR, USD i SDR. Valutna struktura ugovorenih kredita bilježi značajna odstupanja u 2010 godini u odnosu na 2009 godinu. Učešće pomenute tri valute u stanju duga u 2009 i 2010 iznosilo je 91% sa povećanjem učešća SDR-a, za 4,63 indeksna poena, i smanjenim udjelom EUR, za 2,54 indeksna poena u odnosu na 2009. godinu. Razlozi izmjene valutne strukture su povlačenja tranzis Stand-by aranžmana. Navedeno ukazuje na povećanu izloženost promjenama stanja vanjskog duga u zavisnosti od kretanja EUR prema SDR i USD valuti.

Ukoliko se posmatra valutna struktura otplate kredita uočljivo je većinsko učešće dvije valute i to EUR i USD, pri čemu se bilježi rast plaćanja u EUR valuti u 2010 godini u odnosu na 2009 godinu zbog toga što se za plaćanje obaveza prema MMF-u koristi EUR valuta.

Sve obaveze po vanjskom dugu, po kojima je Bosna i Hercegovina nosilac obaveze kao i krediti koji su direktno zaduženje entiteta, izmiruju se bez zaostataka. Otplata vanjskog duga vrši se uredno zahvaljujući usvojenom mehanizmu raspodijele prihoda od indirektnih poreza na način da se od prikupljenih sredstava prvo plaća vanjski dug pa tek onda se ostatak dijeli na budžete Institucija BiH, entitete i Distrikt Brčko. U strukturi ukupno plaćenih obaveza u prvih devet mjeseci 2011. godine udio paćene glavnice čini 68,01% dok preostalih 31,99% čine kamate, servisni i drugi troškovi.

Valutna struktura kredita

Valuta	Valutna struktura (stanje duga)		Valutna struktura (servis duga)	
	2010.godina	30.09.2011 god.	2010.godina	01.01.-30.09.2011 god.
EUR	42,48%	44,74%	63,01%	63,03%
SDR	38,23%	37,27%	-	-
USD	10,25%	9,20%	32,75%	31,12%
CPU	4,69%	4,38%	-	-
Ostale valute ³⁶	4,35%	4,41%	4,24%	5,85%
UKUPNO	100,00%	100,00%	100,00%	100%

Napomena: Valutna struktura ugovorenih kredita ne uključuje preostale – „nepovučene“ tranzis po SBA IMF-a. Valutna struktura servisiranja duga odnosi se na servisiranje obaveza gdje je nosilac obaveza BiH.

Otplata ino kredita vrši se uglavnom u EUR (63,03%) i USD (31,12%) valuti dok samo manji procenat (5,85%) se odnosi na ostale valute.

Unutrašnji dug u Bosni i Hercegovini je u nadležnosti entiteta i predstavlja vrijednost stanje procijenjenog unutrašnjeg duga prema entitetskim zakonima uvećano za emisiju kratkoročnih hartija od vrijednosti (trezorskih zapisa) i umanjeno za otplatu (dospijela glavnica po izdatim obveznicama, plaćanja u gotovini i trezorski zapisi). U skladu sa tim ukupan unutarašnji dug Federacije BiH, sa stanjem na dan 30.09.2011. godine, iznosi 1.453,0 miliona KM, od čega se na verifikovani dug odnosi odnosi 790,1 milion KM.

Uzimajući u obzir dinamiku dostavljanja izvršnih sudske rješenja iz osnova unutarnjeg duga Federacije BiH prema dobavljačima i uposlenicima bivšeg Federalnog ministarstva odbrane i Vojske Federacije BiH, i zastarjelost potraživanja po tom osnovu, plaćanje obaveza za neizmirene plaće prema uposlenicima bivšeg Federalnog ministarstva odbrane i Vojske Federacije BiH planirano je i u 2012. godini, dok se procjenjuje da u narednim godinama neće biti obaveza za potraživanja dobavljača.

Osnov za izmirivanje obaveza iz osnova unutarnjeg duga su sudske presude, prijave na javni poziv ili verificirana potraživanja. Unutarnji dug se izmiruje gotovinskim isplatama ili emisijom obveznica. Gotovinski su izmirene obaveze prema dobavljačima u iznosu od 17.635.341 KM, vojničke plaće i

³⁵ Radi se o aritmetičkom prosjeku izračunatom na bazi postojećih ino kredita.

³⁶ Ostale valute čine: JPY, KRW, CHF, KWD, SAR, CAD, SEK, DKK, GBP

naknade u iznosu od 32.108.220 KM i stara devizna štednja u iznosu od 92.131.528 KM (od čega isplate do 1.000 KM u iznosu od 65.974.946 KM, po osnovu neemitovanih obveznica 2008. godine 25.886.758 KM, iznosi manji od 100 KM kod emisije obveznica u ukupnom iznosu 235.831 KM, po odluci Vlade 12.323 KM i po sudskoj presudi 21.761 KM).

Obveznicama se izmiruju obaveze po osnovu stare devizne štednje i ratnih tražbina. Do 30.09.2011. godine na ovaj način izmirene su obaveze (glavnica) prema vlasnicima računa stare devizne štednje u iznosu od 182.666.714 KM, dok se za ratne tražbine plaća samo kamata.

Obaveza izmirenja glavnice iz osnova ratnih tražbina, za koje je izvršena emisija obveznica kroz dvije tranše, počinje tek po isteku grage perioda od 9 godina, odnosno od 2019. godine za I tranšu i 2021. godine za II tranšu obveznica.

Kako je Ustavni sud BiH, temeljem presude Evropskog suda za ljudska prava u slučaju Čolić i dr. protiv BiH, Vladi FBiH naložio da izvrši svoje ustavne obaveze i osigura poštivanje ljudskih prava tako što će preduzeti odgovarajuće zakonske mjere s ciljem da svi povjeriocici koji posjeduju sudske odluke na teret budžetskih sredstava FBiH naplate svoja potraživanja u što kraćem roku, sve pravosnažne sudske presude će morati biti plaćene u skladu sa tim presudama, zbog čega je, u cilju stvaranja pravnog osnova da Federacija, osim emisijom obveznica, obaveze po osnovu ratnih potraživanja može izmiriti i isplatom u gotovini, izvršena i izmjena Zakona o utvrđivanju i načinu izmirenja unutarnjih obveza Federacije Bosne i Hercegovine („Službene novine Federacije Bosne i Hercegovine“, br. 42/11).

S tim u vezi očekuje se da će u narednom periodu biti izmirene sve takve presude (u skladu sa dinamikom koju utvrdi Vlada FBiH). Prema trenutno dostupnim podacima obaveze Federacije po osnovu pravosnažnih rješenja iznose 13,56 mil. KM, od čega je u već emitirane obveznice uključeno 11,75 mil. KM. Za izmirenje obaveza po osnovu pravomoćnih sudske presude u budžetu FBiH za 2011. godinu planirano je 5,00 mil. KM, a naknadnom preraspodjelom dodatnih 8,50 mil. KM.

Kako se stara devizna štednja izmiruje po završetku procesa verifikacije računa stare devizne štednje, na osnovu iskustava tokom provedenih verifikacija u Federaciji BiH, realno je očekivati da će ukupna potraživanja u Federaciji BiH po pom osnovu biti manja od pretpostavljenih 1.150.000 KM.

Unutrašnji dug Budžeta Republike Srpske na dan 31. decembar 2010. godine iznosio je 1.347,48 miliona KM, a do kraja 2011. godine iznosiće 1.457,03 miliona KM. U periodu od 2002. godine do 30. septembra 2011. godine u gotovini je izmireno ukupno 213,91 miliona KM, a emitovano je obveznica u iznosu od 517,55 miliona KM. Pored navedenog iznosa od 213,91 milion KM, po dospjelim obveznicama plaćeno je 175,08 miliona KM (od kojih se na glavnici odnosi 157,41 miliona KM, a na kamatu 17,67 miliona KM) što ukupno iznosi 388,99 miliona KM.

U 2012. godini nastaviće se verifikacija unutrašnjeg duga i sukcesivne emisije obveznica po svim vrstama unutrašnjeg duga. Takođe, u 2012. godini nastaviće se izmirenje unutrašnjeg duga po usvojenim akcionim planovima za obaveze po izvršnim sudskim odlukama koje se odnose na opšte neispunjene obaveze budžeta nastale do 31. decembra 2002. godine i za obaveze po sudskim odlukama po osnovu računa stare devizne štednje. Osnovni rizik u projekcijama unutrašnjeg duga je: mogućnost promjena u zakonskim odredbama koje bi regulisale obavezu izmirenja unutrašnjeg duga na način drugačiji od postojećih zakonskih rješenja, i na taj način onemogućile planiranje i kontrolisanje otplate, te potencijalne obaveze koje bi proistekle iz rješavanja problema restitucije, a koje bi bile obaveze budžeta Republike Srpske.

U skladu sa navedenim, u 2012. godini biće potrebno izvršiti Generalne mјere vezane za presudu Evropskog suda za ljudska prava u slučaju Čolić i drugi protiv Bosne i Hercegovine, a odnose se na izradu Akcionog plana kojim će se predvidjeti aktivnosti koje je potrebno izvršiti radi izmirenja ratne materijalne i nematerijalne štete, a koje ne utiču negativno na makroekonomsku stabilnost i fiskalnu održivost Republike Srpske. Naime, biće potrebno utvrditi novi način izmirenja ratne štete za izvršne sudske predmete koji se po važećim zakonskim rješenjima izmiruju putem emisije obveznica.

Unutrašnji dug opština i vanbudžetskih fondova na dan 31. decembar 2010. godine iznosio je 304,29 miliona KM, a do kraja 2011. godine iznosiće 487,38 miliona KM. Unutrašnji dug opština i vanbudžetskih fondova se odnosi na dug nastao po osnovu zaduženja kod komercijalnih banaka u zemlji i po osnovu emisije obveznica.

3.2.2. Projekcija duga i budući razvoj događaja

Prema projekcijama javnog duga u 2012 i 2013 godini dolazi povećanja učešća vanjskog duga jer se projektovano stanje zasniva na iznosu povučenih sredstava uvećano za procijenjeni iznos povlačenja kredita, a umanjen za procijenjeni iznos servisa vanjskog duga. Iznos povlačenja kredita je dobijen uz prepostavku da će se odobrena kreditna sredstva većim dijelom povući u roku koji je predviđen za implementaciju projekata. Projekcije unutrašnjeg duga rađene su na bazi stanja po entitetskim zakonima procijenjene vrijednosti unutrašnjeg duga umanjene za otplate po izdatim hartijama od vrijednosti i isplate u gotovini. Kratkoročne hartije od vrijednosti (trezorski zapisi), kojima se namjerava finansirati tekući deficit u entitetima, istovremeno su sadržani i projekcijama stanja unutrašnjeg duga i u projekcijama otplate duga za godinu na koju se odnose.

Ukupan javni dug BiH na dan 31.12.2010.godine i projekcije

	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
1. Vanjski dug³⁷	4.240,4	5.263,5	6.299,7	6.669,8	7.254,3	7.405,8	6.938,0
Institucije BiH	7,2	19,1	27,8	27,9	49,6	63,3	60,3
Federacija BiH	2.765,9	3.378,1	4.064,4	4.230,7	4.582,9	4.311,0	3.901,0
Republika Srpska	1.459,1	1.857,6	2.196,6	2.400,3	2.611,0	3.021,4	2.968,0
Distrikt Brčko	8,2	8,7	10,9	10,9	10,8	10,1	8,7
2. Unutrašnji dug³⁸	3.211,4	3.071,0	2.901,6	2.950,1	2.864,5	2.524,9	2.304,3
Federacija BiH	1.639,6	1.582,0	1.508,3	1.443,4	1.398,7	1.151,8	1.035,9
Republika Srpska	1.484,6	1.421,9	1.347,5	1.457,0	1.425,8	1.344,5	1.254,0
Distrikt Brčko	87,2	67,1	45,8	49,7	40,0	28,6	14,4
UKUPNO (1+2):	7.451,8	8.334,5	9.201,3	9.619,9	10.118,8	9.930,7	9.242,3
BDP u mil.KM	28.116	27.895	27.955	29.238	30.656	32.707	35.306
Ukupan javni dug/ BDP	26,5%	29,8%	32,9%	32,9%	33,0%	30,3%	26,2%

Izvori: Ministarstvo finansija i trezora BiH, entitetska ministarstva finansija i DB

Iz narednog tabelarnog pregleda otplate javnog duga i projekcije može se uočiti da je period 2012 - 2014 godine opterećen dospijećima kako vanjskog tako i unutrašnjeg duga. Iznos projektovan za otplatu vanjskog duga u 2013 godini ima značajno povećanje u odnosu na 2012 godinu i rezultat je dospijeća obaveza po Stand-by aranžmanu. Skoro dvostruko povećanje otplate unutrašnjeg duga u 2012 godini, u odnosu na 2011-tu godinu, rezultat je planiranog izdavanja trezorskih zapisa u entitetima.

Otplata javnog duga u BiH i projekcije³⁹

Kategorija	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Ukupno FBiH	199,1	218,6	287,7	321,4	573,2	613,1	663,2
Vanjski dug	163,1	158,4	195,6	213,3	274,9	470,7	512,7
Unutrašnji dug	36,0	60,2	92,1	108,1	298,3	142,4	150,5
Ukupno RS	119,1	146,1	172,8	247,8	331,4	452,2	493,0
Vanjski dug	90,3	91,7	109,2	128,0	155,2	263,6	289,5
Unutrašnji dug	28,8	54,4	63,6	119,8	176,2	188,6	203,5
Ukupno DB	4,5	5,0	6,4	8,2	10,8	13,9	15,9
Vanjski dug DB	0,1	0,1	0,1	0,1	0,2	0,8	1,5
Unutrašnji dug DB	4,4	4,9	6,3	8,1	10,6	13,1	14,4
Vanjski dug Institucije BiH	0,5	1,3	2,9	4,2	4,1	4,7	5,0
UKUPNO BiH:	323,2	371,0	469,8	581,6	919,5	1.083,9	1.177,1

³⁷ Uključuje kredite čiji je nositelj obaveza Bosna i Hercegovina, te kredite koje su direktno ugovorili entiteti i koji su direktni nositelji obaveza po istim.

³⁸ Ne sadrži potraživanja po osnovu restitucije koja još nije zakonski utvrđena i ne sadrži dug fondova i nižih nivoa vlasti u okviru enteteta.

³⁹ Stanje i procjena otplate javnog duga sadrži i glavnici i kamatu.

Vanjski dug	254,0	251,5	307,8	345,6	434,4	739,8	808,7
Unutrašnji dug	69,2	119,5	162,0	236,0	485,1	344,1	368,4

Izvori: Ministarstvo finansija i trezora BiH, entitetska ministarstva finansija i DB

Što se tiče budućeg zaduživanja u Bosni i Hercegovini trenutno je u postupku zaključivanja 38 kreditnih sporazuma za finansiranje isto toliko projekata ukupne vrijednosti od 982,5 miliona eura. Od navedenih sporazuma njih 19 čija je ukupna vrijednost 374,2 miliona eura je zaključeno i trenutno su u postupku ratifikacije, čime će se obezbjediti raspoloživost sredstava i početak realizacije projekata. U postupku zaključivanja je i 12 grantova ukupne vrijednosti od 46,8 miliona eura kojima se kofinansiraju projekti za koje su već odobrena kreditna sredstva. U pripremi je 10 projekata koji bi se trebali finansirati iz kreditnih sredstava u iznosu od 297,7 miliona eura i tri granta ukupne vrijednosti 20,5 miliona eura kojima bi se kofinansirala tri projekta po odobravanju kreditnih sredstava.

Pregled projekata u postupku odobravanja sa stanjem na dan 30.09.2011 koji će se finansirati iz kredita

Kreditor i naziv projekta	Iznos u mil.	Napomena
1. EBRD		
Ugovor o garanciji za kreditnu liniju Agenciji za osiguranje depozita u BiH;	€ 50,0	Ratifikovan, objavljen, u proceduri Odluka o izdavanju državne garancije
Ugovor o garanciji - Bijeljina faza II za Projekat postrojenje za prečišćavanje otpadnih voda i proširenje mreže	€ 5,0	Ratifikovan, objavljen, u proceduri Odluka o izdavanju državne garancije
Ugovor o garanciji - Projekat međunarodni aerodrom Sarajevo	€ 25,0	Ratifikovan , ceka se objava, u proceduri Odluka o izdavanju državne garancije
Amandman na sporazum - Regionalni projekat željeznica	€ 10,0	Ratifikovan, ceka se objava i efektivnost
Projekat vodovod i kanalizacija Sarajevo	€ 30,0	U postupku ratifikacije
Ugovor o zajmu - Sarajevo Kanton Projekat gradskih saobraćajnica	€ 16,5	U postupku zaključivanja
Ugovor o zajmu - Autoput Banja Luka-Doboј Faza I	€ 70,0	Usvojena Inicijativa za vodjenje pregovora
Ugovor o zajmu - Projekat obilaznice Brčko	€ 28,5	U postupku zaključivanja
Ugovor o zajmu - Projekat vodosnabdijevanja Čapljina	€ 4,0	Usvojena Inicijativa za vodjenje pregovora
Ugovor o zajmu - Projekat regionalnog vodovoda Plava voda	€ 11,0	Usvojena incijativa, očekuju se pregovori
Ukupno EBRD:	€ 250,0	
2. EIB		
Vodovod i kanalizacija u Republici Srpskoj	€ 50,0	Ratifikovan, objavljen, ceka se efektivnost
Projekat bolnica u Republici Srpskoj	€ 100,0	Usvojen na Predsjedništvu BH, očekuje se potpisivanje
Koridor Vc II faza	€ 166,0	Usvojena incijativa za vođenje pregovora
Projekat prevencije i zaštite od poplava-A (RS)	€ 55,0	U postupku zaključivanja
Ukupno EIB:	€ 371,0	
3. Svjetska banka		
Dodatno finansiranje za jačanje zdravstvenog sektora BiH /IDA (6,5 mil SDR)	\$10,0	U postupku ratifikacije

	Ukupno Svjetska banka:	\$10,0	
4. OPEC			
	Projekat stambene obnove za izbjeglice	\$7,0	Ratifikovan, očekuje se efektivnost
	Projekat poboljšanja životnih uslova na selu	\$6,0	Ratifikovan, čeka se efektivnost (FBiH)
	Ukupno OPEC:	\$13,0	
5. AUSTRIJA			
	Projekat opremanja bolnice u Orašju	€ 2,2	Ratifikovan, očekuje se potpisivanje podgovora
	Projekat bolnica u Goraždu	€ 4,3	Usvojena incijativa VM
	Projekat nabavka opreme za Univerzitet u Banja Luci	€ 6,0	Usvojena incijativa VM
	Projekat nabavka opreme za Univerzitet u I.Sarajevo	€ 7,0	U postupku ratifikacije
	Projekat opremanja Kliničkog centra Univerziteta u Sarajevu i Opšte bolnice Dr. Abdulah Nakaš	€ 3,2	U postupku ratifikacije
	Projekat opremanja opšte bolnice u Nevesinju	€ 2,5	U postupku ratifikacije
	Projekat vodosnabdijevanja Gradiška	€ 2,5	Ratifikovan, očekuje se efektivnost
	Projekat za KJPK RAD Sarajevo	€ 2,2	Ratifikovan, očekuje se efektivnost
	Projekat vodovod i kanalizacija u Opštini Čelić	€ 3,1	U postupku zaključivanja
	JU bolnica Abdulah Nakaš	€ 6,5	Usvojena incijativa
	Ukupno AUSTRIJA:	€ 39,5	
6. EVROPSKA UNIJA			
	Makrofinansijska pomoć	€ 100,0	Ratifikovan, očekuje se objava
	Ukupno Evropska unija:	€ 100,0	
7. KfW			
	Projekat Cijevna III	€ 50,0	U postupku zaključivanja VM
	Projekat struja- SCADA	€ 11,0	U toku potpisivanje
	Ukupno KfW	€ 61,0	
8. Razvojna banka Vijeća Evrope			
	Okvirni sporazum - Projekat izgradnje državnog zatvora	€ 19,3	Ratifikovan, efektivan 22.09.2011.
	Kreditni sporazum za dodatno finansiranje u zdravstvu	€ 9,2	Usvojena incijativa, očekuje se Draft Sporazuma
9.	Ukupno Razvojna banka Vijeća Evrope	€ 28,5	
10.	Španija- Projekat talgo vozova u RS	€ 32,0	U postupku zaključivanja, očekuje se potpisivanje
11.	Kuvajt- Projekat Autoput Kakanj-Donja Gračanica	€ 30,0	Ratifikovan, očekuje se efektivnost
12. Saudijski fond			
	Projekat zaobilaznica Zenica	\$ 25,0	U fazi ratifikacije
	Projekat održivog povratka u BiH	\$ 15,0	Usvojena incijativa VM
	Izgradnja Opštinske zgrade u Srebreniku	\$ 3,0	Usvojena incijativa VM
	Ukupno Saudijski fond	\$ 43,0	
13.	Koreja- Projekat Modernizacija bolnica u BiH faza III	\$ 30,0	Usvojen na Predsjedništvu BH, očekuje se potpisivanje
	UKUPNO PROJEKTI U ODOBRAVANJU	€ 982,5	1\$ = 0,734484 € 30.09.2011.

Pregled projekata u pripremi na dan 30.09.2011 koji će se finansirati iz kredita

Kreditor i naziv projekta	Iznos u mil.	Napomena
1. Svjetska banka		
Projekat navodnjavanja IDA 2012	\$ 40,0	
Zajam za razvojne politike/budzetska podrška DPL2 IBRD FY12	\$ 100,0	
Projekat zaštite od rizika katastrofa FY12 UDS/IDA	\$ 2,0	
Ukupno Svjetska banka:	\$ 142,0	
2. OPEC – Projekat obnove obrazovanja (Tuzlanski kanton)	\$ 8,0	
3. KfW		
Program energetskog sektora IV (HE Vrilo I)	€ 70,0	
Hidroelektrana Trebinje faza III	€ 6,0	
Program energetskog sektora HE Vrilo II	€ 30,0	
Vjetroelektrane u RS	€ 50,0	
Vodosnabdijevanje (Tuzla, Zenica , Travnik) KfW i SECO	€ 18,0	
Ukupno KfW:	€ 174,0	
4. Italija- Vladin sporazum o kreditu za SME	€ 15,0	Usaglasavanje drafta sporazuma
UKUPNO PROJEKTI U PRIPREMI:	€ 297,7	1\$ = 0,734484 € 30.09.2011

Glavni rizici po pitanju projekcija stanja vanjskog duga i otplate odnose na kretanja Eura u odnosu na druge valute i pogoršanje kreditnih uslova. Polazeći od toga da je više od polovine duga BiH ugovoreno u EUR valuti i da naš režim deviznog kursa počiva na valutnom odboru i fiksnom kursu Konvertibilne marke i Eura (1KM = 0,5112902 EURO), preostali dio duga podložan je promjenama u zavisnosti kretanja kursa Eura prema drugim valutama. Ovo se naročito odnosi na projekcije otplate vanjskog duga za 2013 i 2014 godine jer se servisiranje obaveza po Stand-by aranžmanu vrši u Euro valuti.

Dana 30 novembra 2011 godine međunarodna agencija Standard&Poor's snizila je Bosni i Hercegovini suvereni kreditni rejting sa „B+“ na „B“ na posmatranju-negativno. Bosna i Hercegovina, takođe, posjeduje kreditni rejting „B2“ sa negativnim izgledima koji joj je dodijeljen od agencije Moody's Investor Service. Smanjeni kreditni rejting, pored otežanog pristupa potencijalnim izvorima finansiranja i smanjenja povjerenja mogućih investitora, može uticati na pogoršanje kreditnih uslova. Glavni rizici u vezi sa projekcijom unutrašnjeg duga su moguće promjene u zakonskim odredbama koje bi regulisale obavezu izmirenja unutrašnjeg duga na način drugačiji od postojećeg zakonskog rješenja. Ovo se prije svega odnosi na sudske presude Evropskog suda za ljudska prava u slučaju Čolić i drugi, kao i potencijalne izvršne sudske presude kojim se traži izmirivanje obaveze na način drugačiji od onog utvrđenog zakonom. Ovaj rizik je izraženiji u Republici Srpskoj zbog toga što se sve obaveze po unutrašnjem dugu realiziraju izdavanjem obveznica i na taj način se omogućava bolje planiranje i praćenje izmirenja unutrašnjeg duga na način da se ne ugrožava fiskalna stabilnost Republike Srpske. Ukoliko bi se pomenuta presuda moralna izvršiti na drugačiji način, što implicira izmjenu postojećeg zakona, povećava se rizik prezaduženosti. Uzimajući u obzir da je ovakve oblike unutrašnjeg duga tj.

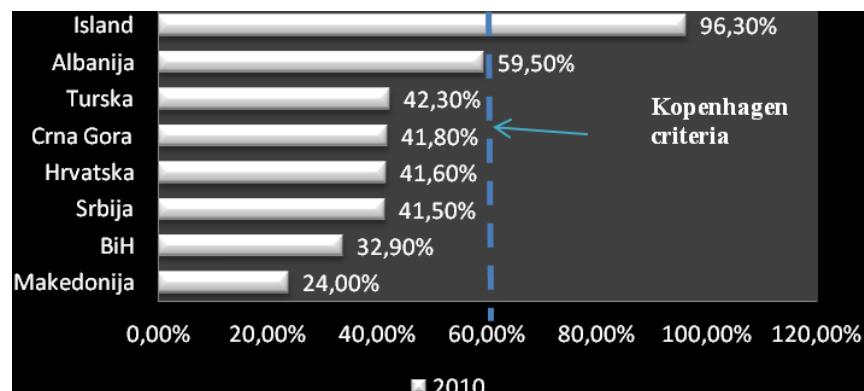
izvršne sudske presude teško planirati one predstavljaju permanentni rizik projekcije unutrašnjeg duga.

Pored toga, vrlo je važno spomenuti i problem restitucije koji se stalno odlaže. Potencajne obaveze koje bi proistekle iz rješavanja problema restitucije, a koje bi bile obaveza iz budžeta entiteta, svakako predstavljaju rizik po projekcije stanja i otplate unutrašnjeg duga.

3.2.3. Pokazatelji održivosti duga

Javna zaduženost Bosne i Hercegovine, prema istorijskim podacima i datim projekcijama, ostaje u okviru mastriškog kriterija i Bosna i Hercegovina je među najniže zaduženim zemljama kandidatima i potencijalnim kandidatima, a prema kriterijima IMF i WB Bosna i Hercegovina se svrstava u umjereno zadužene zemlje.

Grafik 2. Dug zemalja kandidata i potencijalnih kandidata u % GDP 2010

Pokazatelji nivoa javnog duga Bosne i Hercegovine trenutno nisu zabrinjavajući i javni dug ne ugrožava fiskalnu održivost Bosne i Hercegovine, ali dinamika zaduživanja, namjena kredita te dugoročni problem deficitra tekućeg računa platnog bilansa nalažu potrebu stalnog praćenja. U tom kontekstu, zahtjevi za daljnjim vanjskim zaduživanjima morat će uzimati u obzir njihov uticaj na relevantne makroekonomski pokazatelje. Priliv novih kredita treba biti povezan s projektima koji bi doprinijeli ubrzanju reformi, kao osnove za daljnji privredni rast. Shodno tome pri donošenju svake pojedinačne odluke o novom zaduživanju pretpostavlja nužnu analizu makroekonomskih tokova i njihove osjetljivosti u kontekstu svakog novog zaduživanja i njihovih implikacija na BDP.

Standardni pokazatelji održivosti vanjskog duga⁴⁰

u mil. KM

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
BDP	24.424	28.116	27.895	27.955	29.238	30.656	32.707	35.306
Izvoz roba i usluga	8.123	9.102	7.734	9.196	10.301	10.912	12.014	13.360
Vanjski dug	3.961	4.240	5.264	6.300	6.670	7.254	7.406	6.938
Servisiranje vanjskog duga	244,0	254,0	251,5	307,8	345,6	434,4	739,8	808,7
Prihodi od indirektnih poreza	4.657	4.927	4.371	4.803	4.995	5.209	5.486	5.820
Vanjski dug/BDP (%)	16,2%	15,1%	18,8%	22,5%	22,8%	23,7%	22,6%	19,6%
Vanjski dug/Izvoz roba i usluga (%)	48,8%	46,6%	68,1%	68,5%	64,7%	66,5%	61,6%	51,9%
Servisiranje vanjskog	3,0%	2,8%	3,3%	3,3%	3,4%	4,0%	6,2%	6,1%

⁴⁰ Izvor DEP „Bosna i Hercegovina Trendovi januar-juni 2011“, strana 5, septembar 2011 i DEP projekcije za BDP i izvoz roba i usluga, Ministarstvo finansija i trezora BiH za vanjski dug i servisiranje vanjskog duga i projekcije, OMA UOUINO za prihode od indirektnih poreza i projekcije.

duga/Izvoz roba i usluga (%)								
Servisiranje vanjskog duga/Prihodi od indirektnih poreza	5,2%	5,2%	5,8%	6,4%	6,9%	8,3%	13,5%	13,9%

Indikatore zaduženosti Bosne i Hercegovine, potrebno je razumjeti kao opštu ocjenu, obzirom da procjene BDP za naredni period, kao i procjene indikatora koji utiču na izvornu osnovu BDP-a ne pokazuju značajnija poboljšanja. Istovremeno, zahtjevi za dalnjim vanjskim zaduživanjima ukazuju na oprez pri donošenju svake pojedinačne odluke o novom zaduživanju, a što prepostavlja neophodnu analizu sagledavanja makroekonomskih tokova i njihove osjetljivosti u kontekstu svakog novog zaduživanja i njihovih implikacija na BDP.

3.3. Kvalitet javnih finansija

U skladu sa obavezama iz *stand-by* aranžmana sa Međunarodnim monetarnim fondom fiskalne vlasti Bosne i Hercegovine su započele opsežne aktivnosti na poboljšanje kvalitete fiskalne statistike, koje su rezultirale usvajanjem novih entitetskih kontnih planova⁴¹ krajem 2010.godine i njihovom primjenom od 1.1.2011.godine. Pored usklađivanja računovodstvene metodologije sa Međunarodnim računovodstvenim standardima i prezentacije izvještaja po ekonomskoj klasifikaciji, entitetski konti planovi uključuju i prezentaciju prema funkcionalnoj klasifikaciji COFOG. U 2011.g. postignuta je redovitost i transparentnost objave konsolidiranih izvještaja opće vlade BiH putem web stranice Uprave za indirektno oporezivanje⁴². U narednoj fazi očekuje se potpuno usklađivanje domaće prakse i metodologije izvještavanja sa GFS metodologijom, te početak projekta preuzimanja standarda ESA 95 finanisranog od EU kroz IPA.

Grupa za koordinaciju fiskalnih statističkih podataka, koju je formiralo Fiskalno vijeće u cilju praćenja realizacije *stand-by* aranžmana, u toku 2011.g. je zajedno sa tehničkom misijom MMF-a radila na analizi usklađenosti novih entitetskih kontnih planova i prezentacije fiskalnih izvještaja u skladu sa GFS. U novembru 2011.g. postignut je sporazum u vezi sa sadržajem i izgledom harmoniziranog formata izvještavanja svih nivoa vlada, koje bi centralne vlade dostavljale Odjeljenju za makroekonomsku analizu UO UIO (OMA) u skladu sa uvjetima aranžmana sa MMF. Očekuje se da će Federacija BiH uskoro donijeti potrebne izmjene Zakona o budžetima u pogledu rokova izvještavanja i usvojiti novi pravilnik o finansijskom izvještavanju nivoa vlada, kako bi se sa upotrebotom harmoniziranog formata izvještavanja započelo od 2012.godine.

Problem održavanja tekuće likvidnosti kod obveznika koji redovito podnose prijave PDV-a, koji korespondira sa početkom globalne krize krajem 2008.godine, javlja se nesmanjenim intenzitetom i u 2011.godini. U cilju jačanja likvidnosti obveznika koji redovito ostvaruju pravo na povrat PDV-a (izvoznici, investitori) UIO je maksimalno ubrzala procedure za povrat PDV-a, a za obveznike koji dugoročnije iskazuju poteškoće sa urednim plaćanjem PDV-a u cilju zaštite prihoda nastavljenja je primjena posebne sheme za dužnike po osnovu PDV-a (engl. *withholding tax regime*). UIO je u toku 2011.g. intenzivirala regionalnu saradnju sa poreskim i carinskim upravama u okruženju u cilju razmjene informacija i suzbijanja poreskih i carinskih prevara. U martu 2011. potpisana je sporazum o službenoj saradnji između poreskih uprava Slovenije, Hrvatske, Srbije, Crne Gore, Makedonije i BiH⁴³. U toku 2012.g. UIO bi trebala na temelju regionalnog sporazuma da zaključi bilateralne ugovore o službenoj saradnji sa poreskim upravama država u regionu. Pored toga, UIO planira u narednim godinama unaprijediti razmjenu informacija sa kontrolnim organima unutar BiH, prvenstveno sa poreskim upravama entiteta i Brčko distrikta. UIO planira preuzeti i dodatne aktivnosti na razvijanju svijesti obveznika o dobrovoljnosti plaćanja PDV-a. U pogledu internih mjera na povećanje

⁴¹ Pravilnik o knjigovodstvu budžeta u Federaciji Bosne i Hercegovine (“Službene novine FBiH”, 1/2011.) i Pravilnik o budžetskim klasifikacijama, sadržini računa i primjeni kontnog plana za korisnike prihoda budžeta Republike, opština, gradova i fondova (“Službeni glasnik RS”, 90/2010).

⁴² www.oma.uino.gov.ba

⁴³ BiH su predstavljale UIO i poreske uprave FBiH i RS.

efikasnosti ubiranja prihoda UIO je pojačala kontrolne aktivnosti, ali i aktivnosti na jačanju unutrašnje discipline i odgovornosti zaposlenika, što je rezultiralo otkrivanjem značajnih PDV prevara u području povrata PDV-a. U okviru EU Twinning projekta u 2011. godine izrađen je po prvi put od osnivanja UIO nacrt Poslovne strategije UIO za period 2012. – 2016. godina, čije se usvajanje očekuje do kraja 2011. g., a primjena od 2012.g. Nova poslovna strategija UIO uključuje i organizaciono i funkcionalno restrukturiranje institucije.

3.4. Institucionalne karakteristike javnih finansija

U Bosni i Hercegovini je u toku PIFC reforma a očekuje se nastavak reforme na programskom budžetiranju sa utvrđenim normativima potrošnje. U Federaciji BiH je završen proces fiskalizacija koji će, uz već sprovedenu fiskalizaciju u Republici Srpskoj, doprinijeti boljoj naplati prihoda i sprečavanje sive ekonomije i evazije sistema.

Kada je riječ o institucionalnom poboljšanju naplate poreskih prihoda, Republika Srpska će preko svojih predstavnika u Upravnom odboru Uprave za indirektno oporezivanje BiH insistirati na boljoj naplati indirektnih prihoda, kroz bolju kontrolu povrata PDV-a i veću kontrolu graničnih prelaza u BiH.

Kada je riječ o Poreskoj upravi Republike Srpske, novim Zakonom o poreskom postupku, biće u značajnoj mjeri povećana disciplina u naplati direktnih poreza. Kako bi se poboljšala efikasnost raspodjele prihoda sa Jedinstvenog računa Uprave za indirektno oporezivanje, Republika Srpska će u narednom periodu insistirati na iznalaženju efikasnijeg mehanizma raspodjele, koji neće dozvoliti stvaranje duga bilo koje strane prema onoj drugoj strani.

Kada je riječ o oblasti računovodstva u javnom sektoru, donošenjem novog Pravilnika o budžetskim klasifikacijama, sadržini računa i primjeni kontnog plana za korisnike prihoda budžeta Republike, opština, gradova i fondova i novog Pravilnika o finansijskom izvještavanju za korisnike prihoda budžeta Republike, opština, gradova i fondova, izvršeno je značajno usaglašavanje sistema računovodstva i finansijskog izvještavanja u javnom sektoru sa zahtjevima sadržanim u Međunarodnim računovodstvenim standardima za javni sektor (MRS-JS) i GFS metodologijom koja podrazumijeva primjenu tzv. „statističkih osnova finansijskog izvještavanja“ prilikom pripreme finansijskih izvještaja budžetskih korisnika, a čija primjena je podržana i od strane međunarodnih finansijskih institucija.

U 2011. godini Ministarstvo finansija Republike Srpske je u saradnji sa lokalnim zajednicama ušlo u završnu fazu uspostavljanja trezorskog poslovanja u Republici, sa ciljem da se do kraja 2012. godine u sistem trezorskog poslovanja uključe sve preostale lokalne zajednice, ukupno 26. Na ovaj način, sistem upravljanja javnim sredstvima kojim su trenutno obuhvaćeni republički i lokalni nivoi vlasti dodatno će biti unaprijeđen, a efektivnost i efikasnost javne uprave dodatno povećani.

U 2012. godini Vlada Republike Srpske će nastaviti sa aktuelnim reformama koje se odnose na oblast računovodstva i revizije u javnom i privatnom sektoru, sa ciljem konstantnog usaglašavanja domaće zakonske i profesionalne regulative sa promjenama u relevantnim dijelovima evropskog zakonodavstva i u Međunarodnim računovodstvenim standardima, odnosno Međunarodnim standardima finansijskog izvještavanja, te sa ciljem jačanja uspostavljenih institucionalnih i funkcionalnih kapaciteta u predmetnoj oblasti i povećanja profesionalnih i stručnih kompetencija računovođa i revizora u javnoj i privatnoj praksi. Aktivnostima koje se već duže vrijeme kontinuirano sprovode u oblasti računovodstva i revizije, Republika Srpska želi da očuva svojevrsnu leadersku poziciju u okruženju stečenu u prethodnom periodu, sa ciljem stalnog pobuđivanja i održavanja pažnje usmjerene prema njoj od postojećih i potencijalnih, posebno stranih investitora i međunarodnih finansijskih institucija.

4. CILJEVI STRUKTURALNE REFORME

4.1. PROCES PRIVATIZACIJE I SEKTOR MALIH I SREDNJIH PREDUZEĆA

FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE

Sektor malih i srednjih preduzeća

Vlada FBiH je odobrila Federalnom ministarstvu razvoja, poduzetništva i obrta za 2011. godinu programe utroška budžetskih sredstava za poticanje poduzetništva i to:

- Program „Tekući tranferi”, grant sredstva u iznosu od 3.490.000,00 KM. U okviru ovog Programa predviđeno je finansiranje sljedećih projekata: Izgradnja poduzetničkih zona, Poticaji inovatorima – pojedincima, Stipendiranje učenika za obrtnička zanimanja, Poticaj udruženjima poduzetnika/ca i obrtnika/ca i obrazovnim institucijama, Izgradnja inovativnog gospodarstva, Poticaji tradicionalnim i starim obrtima, Poticaji novoosnovanim subjektima malog gospodarstva i Subvencioniranje kamata na poduzetničke kredite (u saradnji sa Fondacijom OdRaz).
- Program „Kreditni poticaj razvoja, poduzetništva i obrta“, krediti preko Razvojne banke FBiH, na revolving osnovi sa rokom povrata sredstava do 7 godina, grejs periodom do 2 godine i kamatnom stopom od 1,5% na godišnjem nivou, u iznosu od 2.700.000,00 KM. Ovome treba dodati i dio kredita u iznosu od 400.000,00 KM iz 2008. i 2009. godine.
- Program „Podrška u sufinansiranju Investicionih projekata koje pravni subjekti finansiraju iz vlastitih sredstava u iznosu od 3.000.000,00 KM kao grant sredstva i kreditnih sredstava Razvojne banke Federacije Bosne i Hercegovine“ u iznosu od 6.000.000,00 KM. Uslovi pod kojim se odobrava kredit su : kamatna stopa na godišnjem nivou u iznosu od 5%, rok otplate kredita do sedam (7) godina, sa maksimalnim grejs periodom do 1 godine koji se uključuje u rok otplate kredita i naknadom za obradu kreditnih zahtjeva do 1% od odobrenog iznosa.

Procjenom Proračuna Ministarstva za 2012. godinu na ime troškova tekućih transfera predviđeno je 6.109.985,00 KM i 3.000.000,00KM sredstava kredita. Projekcijom Proračuna FMRPO za 2013. godinu predviđeno je 10.202.967,00 KM, a za 2014 godinu 10.213.898,00 KM na ime tekućih transfera, dok je na ime troškova kreditiranja (konto 822000 – Pozajmljivanja) za obje godine predviđeno po 3.000.000,00 KM.

Federalno ministarstvo razvoja, poduzetništva i obrta je krajem 2011. godine koordiniralo implementacijom preporuka Vijeća stranih investitora iz dokumenta Bijela knjiga. Na taj način je Ministarstvo učestvovalo u promjenama kvaliteta poslovnog okruženja radi privlačenja stranih investitora i radilo na realizaciji strateških ciljeva iz projekta „Razvoj malog i srednjeg poduzetništva u FBiH“.

Poduzeća u državnom vlasništvu u Federaciji BiH koja su predmet privatizacije za 2012. godinu, što bi moglo donijeti 290 miliona direktnih stranih ulaganja su:

- „Šipad Export – Import“ d.d. Sarajevo, već je objavljen Javni poziv za prodaju državnog kapitala metodom tendera dana 14.11.2011. godine, gdje se očekuju ulaganja u iznosu od 8 miliona.
- „Unis – udružena metalna industrija“d.d. Sarajevo isto tako objavljen Javni poziv za prodaju državnog kapitala metodom tendera dana 14.11.2011. godine. Očekivana finansijska ulaganja u iznosu od 32 miliona.
- „Fabrika duhana Sarajevo“ d.d. Sarajevo. Do sada privatizacija preostalog državnog kapitala odlagana zbog nejasnih opredjeljenja Vlade Federacije BiH. Zakonom definirane odluke o izuzimanju iz privatizacije nisu donešene. Uključena je Plan privatizacije za 2012. godinu, gdje se očekuje finansijski efekt u iznosu od 51 milion.
- „Energoinvest“ d.d. Sarajevo. Potrebna Odluka Vade Federacije BiH o metodu odnosno načinu privatizacije državnog kapitala, i ako je uvršten u Plan privatizacije za 2012. godinu. Očekivani prihoda kod prodaje ove kompanije je 112 miliona.
- „Bosnalijek“ d.d. Sarajevo ostatak državnog kapitala bi se privatizirao putem berze, te se očekuje prihod 15 miliona
- „Aluminij“ d.d. Mostar planirana je privatizacija u 2012. godini, sa očekivanim prihodom od prodaje u iznosu od 75 miliona.

Ukoliko se privatizacija ovih kompanije ne uspije provesti tokom 2012. godine ovaj bi se proces nastavio i narednih godina.

U Republici Srpskoj do sada je privatizovano ukupno 714 preduzeća, što predstavlja oko 65% od ukupnog broja preduzeća uključenih u proces privatizacije. Preostali neprivatizovani državni kapital u preduzećima u Republici Srpskoj uvršten je u portfelj Akcijskog fonda Republike Srpske koji na dan 31.10.2011. godine broji ukupno 295 preduzeća.

Više od polovine navedenih preduzeća neće biti predmet privatizacije obzirom da je riječ o:

- komunalnim preduzećima čiji će državni kapital biti prenijet u svojinu jedinica lokalne samouprave (za najveći broj ovih preduzeća već je izvršen prenos u proteklim mjesecima),
- lokalnim radio-televizijskim stanicama, koje će takođe biti isključene iz portfelja Akcijskog fonda, odnosno prenijete na jedinice lokalne samouprave;
- preduzećima koja su u postupku stečaja ili likvidacije te shodno tome nisu predmet privatizacije,
- strateškim preduzećima koja prema odluci Vlade Republike Srpske do daljeg neće biti predmet privatizacije i
- preduzeća u kojima državni kapital nije stečen u postupku svojinske transformacije.

Od preostalih preduzeća koja mogu biti predmet privatizacije njih oko polovina još uvijek nije uskladila oblik organizovanja sa važećom zakonskom regulativom ili nisu izvršila registracije u svim nadležnim registrima uslijed čega ista ne mogu biti predmet privatizacije do okončanja ove procedure. Realna je pretpostavka, a imajući u vidu da najveći broj ovih preduzeća već godinama ne radi, u narednom periodu u njima biti pokrenut postupak stečaja ili likvidacije. Navedeno ukazuje da je broj preostalih preduzeća za privatizaciju u Republici Srpskoj sveden ispod 100, te se može zaključiti i da je ovaj proces u završnoj fazi.

Planom rada ovlašćenog prodavca državnog kapitala za 2012. godinu predviđeno je priprema i nuđenje na prodaju državnog kapitala u oko 50 preduzeća, od čega i 9 strateških preduzeća čija će se privatizacija provesti u skladu sa posebnim privatizacionim programima koje donosi Vlada Republike Srpske uz saglasnost Narodne skupštine Republike Srpske.

Opšti ciljevi u oblasti razvoja MSP i preduzetništva u Republici Srpskoj su: nastajanje, rast i razvoj MSP, povećavanje njihove konkurentnosti kroz generisanje inovacija, upotrebu znanja i izgradnju povoljnog poslovnog okruženja korištenjem prilika koje nudi jedinstveno tržište, a u skladu sa principom „prvo misli na male“. Navedeni opšti ciljevi proističu iz preuzetih obaveza po osnovu relevantnih dokumenata potpisanim sa EU⁴⁴. Na temelju opštih ciljeva Narodna skupština Republike Srpske je u oktobru mjesecu 2011. godine usvojila dokument Strategija razvoja MSP i preduzetništva u Republici Srpskoj za period 2011-2013. god., koja je osnov za politiku djelovanja u ovoj oblasti. Usvajanjem ove Strategije, Republika Srpska, se opredijelila da ima vodeću ulogu u stvaranju preduzetničkog ambijenta sa brzo rastućim, dobro umreženim, konkurentnim i inovativnim malim i srednjim preduzećima, koja obezbjeđuju kvalitetno zapošljavanje.

U svrhu ostvarivanja Strategije razvoja MSP i preduzetništva u Republici Srpskoj je uspostavljen zakonodavni okvir i izgrađene institucije, a realizacija navedene Strategije se odvija kroz osmišljene programe realizacije. Kod djelovanja svih institucija i strana zainteresovanih za oblast razvoja MSP, važi princip proaktivnog djelovanja i samoinicijativa, za čega im Strategija pruža zadovoljavajući okvir, tako da programe mogu i trebaju inicirati i donositi brojne institucije, udruženja i pojedinci. O postignutom napredku u ovoj oblasti jednom godišnje se izvještava Vlada i Narodna Skupština Republike Srpske. Takođe, izvještavanje o napretku u ovoj oblasti prema EK, vrši se i kroz informacije za pododbore za provođenje SSP-a, Izvješaj o napretku te buduće izvještavanje o provođenje EU akta o MSP.

4.2. Reforma javne uprave

⁴⁴ Споразумом о стабилизацији и придруžивању са ЕУ, члан 93. БиХ и Република Српска су преузеле обавезу да ће „јачати област малих и средњих водећи рачуна о правним тековинама Заједнице и о провођењу десет смјерница утврђених у Европској повељи (Повеља) о малим предузећима“. Крајем 2010. године Европску повељу о малим предузећима, замјијено је документ ЕУ - Акт о малим и средњим предузећима, („Small Business Act“ for Europe“), док обавеза провођења Повеље остаје.

Ured kordinatora priprema i implementira projekte s ciljem unapredjenja upravnih kapaciteta za provedbu relevantnog acquisa kao i projekte koji će povećati transparentnost i efikasnost relevantnih upravnih institucija. U tu svrhu, Ured koristi sredstva Fonda za reformu javne uprave koje je zajednica donatora (Velike Britanije, Holandije, Švedske i Evropske komisije) namijenila za provođenje reforme javne uprave u BiH. Planira se da se u 2013. godini Fondu pridruži i Norveška.

U 2010. godini realizovani su slijedeći projekti:

1. „Uspostava mreže info polica“, čiji je cilj unaprijeđenje interne komunikacije unutar institucija uprave, unaprijeđenje komunikacije među jedinicama za odnose s javnošću na različitim upravnim nivoima i pojednostavljinje pristupa građana informacijama o aktivnostima vlada na sva četiri nivoa.
2. „Obuka službenika za informisanje“, čiji je cilj razvoj ljudskih potencijala kroz razvoj i proširenje ekspertize i kompetencija službenika za informisanje/odnose s javnošću u institucijama i organima uprave svih nivoa u Bosni i Hercegovini,
3. „Strateško komuniciranje“, čiji je cilj unaprijeđenje strateškog i proaktivnog komuniciranja medju vladama na sva četiri nivoa.

U 2011. godini realizovan je slijedeći projekt:

1. „Izrada programa za poboljšanje kvaliteta upravnog odlučivanja u BiH“ čiji je cilj poboljšanje kvaliteta upravnog odlučivanja na svim nivoima vlasti u Bosni i Hercegovini u svrhu stvaranja funkcionalne, pouzdane, efikasne, odgovorne, transparentne, s evropskim standardima usklađene javne uprave, orientisane prema korisnicima usluga.

Slijedeći projekti su u fazi implementacije:

1. „Skica razvoja centralnih organa vlada u BiH“, čiji je cilj razvoj sekretarijata vlada na svim nivoima.
2. „Unaprjeđenje pravila i procedura za izradu zakona, drugih propisa i općih akta u BiH“, čiji je cilj usvojiti nova ili unaprijediti postojeća pravila i procedure za izradu zakona, drugih propisa i općih akata na svim nivoima u BiH.
3. „Razvoj sistema za upravljanje učinkom u strukturama državne službe u BiH“, čiji je cilj poboljšanje djelotvornosti rada organa državne službe/uprave kroz razvoj i implementaciju efektivnog sistema upravljanja učinkom i rezultatima rada u institucijama i organima uprave na različitim nivoima vlasti u BiH.
4. „Transponiranje EU zakonodavstva u pravni sistem BiH“, čiji je cilj obućiti državne službenike u transponiranje EU zakonodavstva u pravni sistem BiH.
5. „Obuka državnih službenika za primjenu informacionih tehnologija i rad na kompjuterima“, čiji je cilj razvoj djelotvorne i moderne državne službe/uprave u BiH u skladu sa evropskim standardima i najboljom praksom koja će biti sposobna da odgovori na zahtjeve integracijskih procesa u EU i osigura kvalitetan servis svojim građanima, klijentima iz privrednog sektora i drugim korisnicima njenih usluga.
6. „Izrada i uspostavljanje okvira interoperabilnosti i standarda za razmjenu podataka“, čiji je cilj izrada i uspostavljanje okvira interoperabilnosti i standarda za razmjenu podataka.

Slijedeći projekti su u fazi javne nabavke ili pripreme:

1. „Uspostavljanje savremenih odjela za upravljanje ljudskim potencijalima u organima uprave u BiH“, čiji je cilj izgradnja transparentne i moderne javne uprave kroz uspostavljanje namjenske funkcije i izgradnje specijalizovanih kapaciteta za upravljanje ljudskim potencijalima u institucijama državne službe i organima uprave na nivou cijele BiH
2. „Izgradnja kapaciteta za borbu protiv korupcije u strukturama državne službe u BiH,“ čiji je cilj izgradnja profesionalne i etične državne službe, kroz povećanje transparentnosti u radu uprave, jačanje integriteta i podizanje svijesti o problemu korupcije u radu javnih službi.

Ured implementira ili priprema slijedeće projekte kojim će se unaprijediti upravni kapaciteta za provedbu acquisa u **ekonomskoj, fiskalnoj i finansijskoj oblasti**:

1. „Informacijski sistem upravljanja budžetom“ čiji je cilj povećanje učinkovitosti i djelotvornosti upravljanja budžetom u skladu sa najboljim evropskim praksama. Ovaj projekt se nalazi u fazi implemetacije. Predviđa se da se projekt završi u januaru 2013. godine.

2. „Informacioni sistem trezora Brčko distrikta“ čiji je cilj unapređenje funkcije trezora u Brčko Distriktu BiH, uvođenjem savremenog Informacionog sistema za trezorsko poslovanje. Ovaj projekt se nalazi u fazi javne nabavke.
3. „Javno privatno partnerstvo partnerstvo“, čiji je cilj uspostava funkcionalnog sistema Javnog Privatnog partnerstva u BiH u skladu sa Evropskim zakonodavstvom. Ovaj projekt se nalazi u fazi pripreme.

Ured učestvuje u implemetaciji projekata koji finansiraju i implemetiraju drugi donatori, a vezani su za područje javnih finansija. Takav projekt je „Uvodjenje javnih internih finansijski kontrola u skladu sa relevantnim EU standardima“ a čiji je cilj odgovorno, transparentno i efikasno trošenje javnih sredstava. Ovaj projekt finansira Evropska komisija, a Ured učestvije u njegovoj implementaciji putem predstavnika u Upravnom odboru projekta.

Nastavljene su pripremne aktivnosti za izradu Akcionog plana 2 Strategije reforme javne uprave u BiH. U saradnji s nadležnim institucijama i timom tehničke pomoći Ured koordinatora je pripremio pregled strukture javne uprave na svim nivoima u BiH, analizu legislative koja se tiče mikro i makro organizacije uprava, te pregled rješenja u nekim zemljama EU. Pripremljen je set preporuka kao osnova za izradu akcionog plana.

U Republici Srpskoj je 2011. godine pripremljena radna verzija Strategije za regulatornu reformu, sa težištem na uvođenje procjene uticaja propisa i jačanjem kapaciteta na uvođenju metodologije u pravni sistem RS.

4.3. Tržište rada

Prema dostavljenim podacima od Agencije za rad i zapošljavanje Bosne i Hercegovine u Bosni i Hercegovini sa 31.10.2011. godine na evidencijama je prijavljeno 530.893 nezaposlena lica. Od ukupnog broja lica koja traže zaposlenje, njih 268.433 ili 50,6% su žene. Najveći broj evidentirane nezaposlenosti činila su lica sa trećim stepenom obrazovanja KV radnici 34,9%, te NKV radnici 30,3%. Stopa registrovane nezaposlenosti, za septembar 2011. godine iznosila je 43,3% i u odnosu na avgust 2011. godine bila je manja za 0,1%. U odnosu na septembar 2010. godine (43,2%) stopa nezaposlenosti bila je veća za 0,1%.

Anketna stopa nezaposlenosti je značajno manja od registrovane i na nivou BiH za 2011. godinu iznosi 27,6%. Stopa zaposlenosti manja je u odnosu na 2010. godinu za 0,6% i u 2011. godini je 31,9%.

U periodu od januara do oktobra 2011. godine u Bosni i Hercegovini broj nezaposlenih lica je imao trend rasta. Prosječan broj nezaposlenih u ovom periodu iznosio je 528.671 i poredeći ga sa prosjekom u istom periodu prošle godine bilježimo povećanje nezaposlenosti za 2,4%.

Kretanja na tržištu rada u BiH su uslovljena stanjem ekonomskog razvoja. Postojeći ekonomski rast nije u mogućnosti da značajnije generiše nova radna mjesta.

Nadležna resorna ministarstva, zavodi i službe zapošljavanja opredijeljeni su za provođenje programa aktivnih mjera u cilju održanja dostignutog nivoa zaposlenosti. Uglavnom su provođeni programi koji su usmjereni na sufinansiranje ugroženih ciljnih grupa na tržištu rada, programi pomoći nezaposlenim osobama koje na tržištu rada imaju umanjene šanse za zaposlenje kroz obuku za aktivno traženje zaposlenja i prilagođavanju potrebama i zahtjevima poslodavaca.

U cilju rasterećenja službi za zapošljavanje i oslobođanja značajnih resursa za rad sa stvarno nezaposlenim osobama i onima koji aktivno traže posao, kao i ostvarivanja ciljeva vezanih za unapređenje kvaliteta ponude radne snage i veće fleksibilnosti na tržištu rada bilo bi neophodno uspostaviti bolje procedure za registraciju i bolje praćenje statusa registrovanih nezaposlenih osoba. Jačanjem inspekcijskog nadzora smanjiće se zapošljavanje u neformalnom sektoru ekonomije što će dovesti do smanjenja obima sive ekonomije i smanjenja broja registrovanih osoba.

Takođe je neophodno izmjешtanje administracije zdravstvenog osiguranja i drugih beneficija koje se ne odnose na zaposlenje izvan javnih službi za zapošljavanje.

U cilju pokretanja reformi u oblasti zapošljavanja u Federaciji BiH predlaže se izmjena postojećeg Zakon o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba („Službene novine Federacije BiH“, br. 55/00, 41/01, 22/05 i 9/08) ili izrada potpuno novog zakona.

Pravo na zdravstveno osiguranje nezaposlenih lica ne bi trebalo uslovjavati registracijom kod službi za zapošljavanje, jer se na taj način još dodatno optereće zaposleno osoblje u službama, sprečavajući ih da pružaju standardne usluge klijentima.

U cilju unapređenja kvaliteta ponude radne snage je moguće postići napredak:

- Intenzivnim reformisanjem obrazovnog sistema, brzim razvojem trening centara za razvoj vještina i razvojem mreže centara za stručno ospozobljanje, prekvalifikaciju i dokvalifikaciju nezaposlenih lica;
- Povećanjem kompetentnosti radne snage većim obuhvatom radno sposobnog stanovništva stručnim obrazovanjem i uspostavljanjem sistemskog pristupa obrazovanju odraslih;
- Obezbeđivanjem povezanosti stručnog obrazovanja i tržišta rada, modernizacijom sistema profesionalne orientacije i savjetovanja;
- U cilju rješavanja problema strukturne nezaposlenosti, intenzivnije raditi na prekvalifikaciji i dokvalifikaciji nezaposlenih lica;
- Uspostaviti sistem evaluacije i osiguranja kvaliteta u stručnom obrazovanju i obuci.

U cilju unapređenja fleksibilnosti na tržištu rada trebalo bi preduzeti slijedeće mјere:

- Harmonizovati i smanjiti poreze i doprinose na plate između entiteta u BiH;
- Izvršiti reformu socijalnih transfera u cilju dostizanja sistema pravičnosti davanja i smanjivanja obima davanja;
- Zakonodavstvima entiteta i Brčko Distrikta BiH omogućiti različite oblike fleksibilnog zapošljavanja – angažovanje radnika s nepunim radnim vremenom, rad na određeno vrijeme, rad kod kuće, rad po ugovoru i slično;
- Poboljšati protok informacija o poslovnim mogućnostima i mogućnostima obuke van lokalne zajednice u oba entiteta.

U cilju pokretanja reformi u oblasti zapošljavanja u Federaciji BiH predlaže se izmjena postojećeg Zakon o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba („Službene novine Federacije BiH“, br. 55/00, 41/01, 22/05 i 9/08) ili izrada novog zakona.

Potrebne temeljne izmjene zakonske regulative su fokusirane na:

1. Organizaciju javnih službi za zapošljavanje u Federaciji BiH
2. Zdravstveno osiguranje
3. Novčana naknada

Pri izmjeni zakonske regulative u oblasti organizaciji javnih službi za zapošljavanje u Federaciji BiH, u skladu sa preporukama Evropske delegacije u BiH/Vertikalni pregled sektora rada i zapošljavanja u Bosni i Hercegovini, potrebno je:

1. Reformisati, ojačati i modernizovati javne službe za zapošljavanje u Federaciji BiH
2. Ukinuti postojeću legislativu te propise o sektoru rada i zapošljavanja na kantonalm nivou Izmjenom organizacija javnih službi za zapošljavanje u Federaciji BiH uspostaviće se pojednostavljen sistem funkcionisanja javnih službi za zapošljavanje, ojačati primarna funkcija javnih službi za zapošljavanje, tj. posredovanje u zapošljavanju, uspostaviti kvalitetniji finansijski menadžment, omogućiti objektivniji uvid u stanje na evidenciji nezaposlenih osoba. Ovim izmjenama će se definisati jednostavnije procedure usvajanja i realizacije aktivnih mјera zapošljavanja, što će doprinijeti većoj efikasnosti i efektivnosti u radu.

Usvojene savremene metodologije rada po uzoru primjere dobre prakse iz okruženja i Evropske unije *Izmjena zakonske legislative u oblasti zdravstvenog osiguranje predviđa:*

- Izmještanje administracije zdravstvenog osiguranja iz kantonalnih službi za zapošljavanje osim u periodu ostvarivanja prava nezaposlenih osoba na novčanu naknadu po prestanku radnog odnosa ili prava na uplatu doprinosu za penzijsko-invalidsko osiguranje putem službi za zapošljavanje, a radi sticanja uslova za penziju

-Obezbijediti osnovno zdravstveno osiguranje iz drugih izvora finansiranja uz administriranje nadležne institucije/službe, po uzoru na kvalitetna rješenja u okruženju i Evropskoj uniji

Kroz izmjene i dopune Zakona o posredovanju i zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba potrebno je izvršiti precizno regulisanje osnova za sticanje prava na novčanu naknadu i to:

- utvrđivanje visine novčane naknade;
- utvrđivanje dužine trajanja novčane naknade;
- precizno regulisanje osnova za sticanje prava na novčanu naknadu.

Konačno, potrebno je da se u Zakon precizno i nedvosmisленo ugradi odredba da pravo na novčanu naknadu može ostvariti samo osoba koja je prije prestanka radnog odnosa bila uplatom doprinosa od nezaposlenosti osigurana za slučaj nezaposlenosti.

REPUBLIKA SRPSKA

Vlada Republike Srpske je i u 2011. godini, kao i prethodnih godina, kroz više mjera i aktivnosti nastojala da utiče na jedan od najvećih ekonomskih i socijalnih problema Republike Srpske – stopu nezaposlenosti i neaktivnosti radno sposobnog stanovništva. Najznačajnija aktivnost u tom smislu bila je priprema i usvajanje Strategije zapošljavanje Republike Srpske 2011–2015. godina, kao prvog planskog i strateškog dokumenta u oblasti zapošljavanja u Republici Srpskoj od njenog nastanka. U Strategiji je izvršena detaljna analiza trenutnog stanja i predloženi su realni, ostvarivi i mjerljivi strateški ciljevi, i to: stimulisanje ekonomskog rasta, zapošljavanja i povećanje kvaliteta posla; povećanje produktivnosti rada i kvaliteta rada razvojem ljudskih potencijala; uspostavljanje ravnoteže između ponude i potražnje zaposlenja; povećanje uključenosti na tržište rada sprečavanjem dugotrajne nezaposlenosti, neaktivnosti, društvene isključenosti i siromaštva radno sposobnog stanovništva, naročito grupa koje su u nepovoljnem položaju; proširenje institucionalnih kapaciteta i razvoj dijaloga među akterima u oblasti zapošljavanja.

Samo sprovođenje Strategije zapošljavanja Republike Srpske predviđeno je realizacijom akcionih i operativnih planova koje donosi Vlada Republike Srpske i Zavod za zapošljavanje Republike Srpske. Akcionim planom za sprovođenje Strategije za 2011. godinu predviđene su aktivne mjere podrške zapošljavanju davanjem subvencije poslodavcima za otvaranje novih radnih mesta, pružanje podrške zapošljavanju pripravnika kroz sufinansiranje njihovih zarada i sprovođenje projekta Svjetske banke – Podrška mrežama socijalne sigurnosti i zapošljavanju koji ima za cilj povećanje zaposlenosti naročito socijalno ugroženih kategorija nezaposlenih lica. Pored aktivnih mjera podrške zapošljavanju akcionim planom su definisane i mjere koje imaju za cilj jačanje kapaciteta institucija i uspostavljanje saradnje u cilju unapređivanja sistema i politika obrazovanja i zapošljavanja, organizovanje dodatnog obrazovanja i obuka odraslih u skladu sa potrebama tržišta rada, te ostale mjere usmjerene na povećanje konkurentnosti i zaposlenosti pojedinih grupa nezaposlenih lica. Akcionim planom takođe su definisane i mjere usmjerene na održavanje i povećanje zaposlenosti ugroženih grupa nezaposlenih lica, a prevashodno lica sa invaliditetom koje se realizuju posredstvom Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje invalida, te mjere usmjerene na jačanje kapaciteta službe zapošljavanja radi stvaranja preduslova za pružanje profesionalnih i efikasnijih usluga mladim nezaposlenim licima. Značajna pažnja posvećena je i institucionalnom jačanju kapaciteta Zavoda za zapošljavanje u cilju povećanja njegove efikasnosti i efektivnosti u okviru čega su preduzete mjere u cilju ispunjavanja uslova za dobijanje ISO standarda.

Za naredni period definisani su sljedeći ciljevi i aktivnosti u ovoj oblasti, koje će doprinijeti očuvanju i povećanju zaposlenosti u Republici Srpskoj:

- sprovođenje aktivnosti definisanih u Akcionom planu za sprovođenje Strategije,
- analiza, izrada i eventualno donošenje novog Zakona o radu,
- izmjene Zakona o zaštiti na radu i podzakonskih akata u smislu zakonskog određivanja kriterija za utvrđivanje cijene koštanja izrade akta o procjeni rizika radnog mesta,
- izrada i donošenje Zakona o mobingu,
- promovisanje sistema mirnog rješavanja radnih sporova jačanjem kapaciteta Agencije za mirno rješavanje radnih sporova,
- unapređivanje socijalnog dijaloga i tripartitne saradnje sa reprezentativnim socijalnim partnerima,
- nastavak realizacije Projekta zapošljavanja pripravnika sa visokom stručnom spremom sa namjerom da ova djelatnost bude kontinuiranog karaktera, prvenstveno u privredu,

- nastavak realizacije projekta Svjetske banke – Podrška mrežama socijalne sigurnosti i zapošljavanju radno aktivnih lica u stanju socijalne potrebe,
- pripremanje i realizacija ciljanih projekata zapošljavanja boračkih kategorija,
- nastavak realizacije projekta zapošljavanja Roma u okviru Akcionog plana zapošljavanja Roma u Bosni i Hercegovini,
- afirmisati i uspostaviti model zapošljavanja invalida, kao i stimulisanje od Fonda za profesionalnu rehabilitaciju i zapošljavanje i
- posredstvom Fonda za profesionalnu rehabilitaciju nastaviti sa ekonomskom podrškom najugroženijih invalida, kao i sa finansijskom podrškom za održavanje nivoa zaposlenosti invalida putem refundiranja doprinosa, ali i dodjelom novčanog stimulansa.

Vlada Republike Srpske će raditi na daljoj reformi Zavoda za zapošljavanje i dosljednom sprovođenju Zakona o posredovanju pri zapošljavanju i pravima nezaposlenih lica u cilju povećanja zaposlenosti.

4.4. Finansijski sektor

FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE

PROPISI KOJE DONOSI FEDERALNO MINISTARSTVO FINANCIJA

U 2012 godini planirano je dalje provođenje strukturalne reforme financiskog sektora u skladu sa Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju, a u cilju usklađivanja zakonodavstva sa pravnom stečevinom Evropske unije (*acquis communautaire*).

U cilju provođenja strukturalnih reformi Financijskog sektora kao i usklađivanja sa zakonodavstvom EU, Federalno ministarstvo financija planira u 2012. godini pokrenuti aktivnosti u pravcu izmjena i dopuna važećih zakona ili donošenja novih zakona, kako slijedi:

- **Zakon o preuzimanju dioničkih društava – donošenje novog zakona**

Cilj donošenja novog Zakona o preuzimanju dioničkih društava je otklanjanje uočenih nedostataka u postojećoj pravnoj regulativi, obezbjeđivanje što veće pravne sigurnosti u vezi sa ponudama za preuzimanje, zaštita interesa dioničara i dalje usklađivanje sa direktivama Evropske unije. Takođe članom 20. Direktive 2004/25/EZ, kojim se uređuje oblast preuzimanja dioničkih društava, propisana je obaveza zemljama članicama da vrše reviziju nacionalnog zakonodavstva svakih pet godina, kako bi norme na snazi pratile razvoj i potrebe tržišta a time i obezbjedile potreban nivo pravne sigurnosti. S obzirom da je važeći Zakon o preuzimanju dioničkih društava donesen 2006. godine, odnosno da je proteklo pet godina od donošenja zakona, imamo obavezu daljnog usklađivanja sa EU direktivom.

- **Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o tržištu vrijednosnih papira**

Razlog za donošenje ovog zakona je stvaranje osnova za dalji razvoj i afirmaciju domaćeg tržišta novca i kapitala. U 2011. godini obavljene su dvije emisije kratkoročnih vrijednosnih papira Federacije BiH. U narednoj godini, shodno politikama upravljanja javnim dugom i dugoročnim namjerama razvoja tržišta novca i kapitala, Vlada Federacije BiH planira nastaviti aktivnosti na emisiji i izdavanju kako kratkoročnih tako i dugoročnih vrijednosnih papira. Iako postojeći pravni okvir omogućava provedbu tih aktivnosti, u toku pripreme za prvu aukciju trezorskih zapisa, uočeni su određeni nedostaci u tim propisima koji predstavljaju prepreku daljem razvoju tržišta državnih vrijednosnih papira, a čije bi rješavanje trebalo značiti znatan napredak. Izmjene i dopune ovog zakona ce ici također u pravcu daljnog usklađevanjem sa EU propisima koje uređuju ovaj segment tržišta kapitala.

- **Zakon i izmjenama Zakona o investicijskim fondovima**

Razlog donošenja ovog zakona je potreba za dalnjim usklađivanjem sa EU propisima i zahtjevima tržišta. Primjena nove regulative vezano za Bazel II i dinamika predviđena Strategijom provodit će se harmonizirano s usaglašavanjem zakonskih propisa s direktivama EU.

OSTALI REGULATORI

Što se tiče regulatora za tržište kapitala - **Komisije za vrijednosne papire** Federacije BiH i regulatora za tržište osiguranja – **Agencije za nadzor osiguranja Federacije BiH**, njihove aktivnosti osim zakonom propisanih, bit će usmjerene na donošenje novih podzakonskih akata koji će proisteći iz gore navedenih zakona ukoliko budu usvojeni.

REPUBLIKA SRPSKA

U 2011. godine značajno je izvršeno unapređivanje regulatornog okvira finansijskog sektora i nastavljene aktivnosti na jačanju supervizije, usklađivanju zadataka banaka i Agencije za bankarstvo Republike Srpske sa Zakonom o sprečavanju pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti, kao i usklađivanje sa direktivama EU u oblasti zaštite prava korisnika finansijskih usluga.

Usvojen je Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o Agenciji za bankarstvo Republike Srpske, kojim je proširena nadležnost Agencije i u oblasti zaštite prava korisnika finansijskih usluga, te predviđeno da Agencija donosi podzakonske akte, vrši nadzor i preduzima radnje u cilju obezbjeđenja zaštite prava korisnika finansijskih usluga u bankarskom sistemu.

Takođe, urađene su izmjene i dopune Zakona o bankama Republike Srpske, Zakona o mikrokreditnim organizacijama i Zakona o lizingu, čije nacrte je usvojila Narodna skupština Republike Srpske, a usvajanje prijedloga ovih zakona biće realizovano do kraja 2011. godine. Prilikom izrade zakonâ korišćene su relevantne direktive EU, principi OECD-a, preporuke Svjetske banke i zakonska rješenja uporednog prava zemalja iz okruženja. Rješenja ugrađena u ove zakone obezbijediće veći stepen zaštite korisnika finansijskih usluga, jer se finansijske organizacije obavezuju na veću informisanost i transparentnost usluga, primjenu obaveznih elemenata ponude bankarskih usluga u pregovaračkoj fazi posredstvom standardnog informacionog lista, primjenu obaveznih elementa ugovora o kreditu i uslova za njihovu izmjenu, obaveznu procjenu kreditne sposobnosti korisnika i jemaca, primjenu propisanih uslova za odustanak i prijevremenu otplate kredita, te ostvarivanje prava prigovora korisnika i drugo.

Tokom 2011. godine Komitet za koordinaciju nadzora finansijskog sektora nastavio je aktivnosti na unapređivanju međusobne saradnje i djelovanja nadzornih organa u skladu sa zaključenim Sporazumom o saradnji, raspravljao o pitanju zaštite korisnika finansijskih usluga i unapređivanju propisa iz ove oblasti, razmatrao i usvojio informacije o stanju u finansijskom sektoru, doprinio izjednačavanju poreskog tretmana regulatora finansijskog sektora i drugo.

Oporavak privredne aktivnosti u 2011. godini pozitivno se odrazio i na poslovanje bankarskog sektora, kod koga postoji porast pojedinih bilansnih pokazatelja, te ostvaren pozitivan finansijski rezultat i značajno poboljšanje koeficijenata profitabilnosti. Iz dostavljenih izvještaja Agencije, vidljiv je rast kreditne aktivnosti banaka, ukupnih depozita, a posebno rast depozita stanovništva i privrede, dok je ostvaren pad ukupnih novčanih sredstava, te depozita Vlade i vladinih institucija.

U narednom periodu banke će izvršiti kapitalno jačanje, obezbjeđenje izdvajanja adekvatnih rezervi za potencijalne kreditne gubitke, smanjenje rashoda i fiksne aktive, obezbjeđenje rasta i još većeg učešća dugoročnih izvora, kontrolu nivoa dospjelih potraživanja, razvijanje politika i procedura za kvalitetno upravljanje kreditnim, operativnim i tržišnim rizicima, te preduzimanje aktivnosti u cilju informisanja, edukacije i zaštite klijenata. Posebna pažnja biće posvećena sprovođenju zakonskih odredaba koje regulišu oblast zaštite prava i interesa korisnika finansijskih usluga, donošenju podzakonskih propisa iz ove oblasti od strane Agencije za bankarstvo Republike Srpske, vršenju nadzora nad njihovom primjenom, kao i praćenju postignutih rezultata u oblasti zaštite. Agencija za bankarstvo Republike Srpske će u okviru svojih ovlašćenja, u narednom periodu, nastaviti aktivnosti pojačanog nadzora kreditnog rizika u bankama, prije svega adekvatnosti rezervi za potencijalne kreditne gubitke, te adekvatnosti kapitala, jačanja transparentnosti poslovanja banaka i drugih finansijskih organizacija, očuvanja povjerenja u bankarski sistem, unapređivanja regulative o zaštiti prava i interesa korisnika finansijskih usluga, kao i preduzimanja mjera u cilju daljeg razvoja i unapređivanja supervizije bankarskog sektora zasnovane na međunarodnim standardima i bazelskim principima. U cilju jačanja finansijske discipline potrebno je unaprijediti obavljanje poslova unutrašnjeg platnog prometa i učiniti efikasnijom prinudnu naplatu sa računa dužnika. U ovom pravcu Vlada će preduzeti aktivnosti na izmjeni normativno-pravnog okvira, da bi se uspostavio efikasniji sistem prinudne naplate po instrumentima obezbjeđenja duga, izvršnim ispravama i drugim osnovama.

I u 2011. godini nastavljene su aktivnosti na unapređenju i jačanju funkcionisanja tržišta kapitala Republike Srpske, a u cilju vraćanja povjerenja investitora, te stvaranja boljeg poslovnog ambijenta privrednih društava i javnog sektora. Prateći potrebe razvoja domaćeg tržišta, kao i promjene na

svjetskim tržištima uslijed ekonomske i finansijske krize, u toku je osavremenjavanje propisa iz oblasti tržišta kapitala, kao i njihove harmonizacije sa direktivama Evropske unije.

Studija pod nazivom: „Razvoj tržišta obveznica Republike Srpske kao strategija kratkoročnog i dugoročnog sufinansiranja“ pokazala je da u Republici Srpskoj postoje značajna niskookamaćena kratkoročna sredstva institucionalnih investitora, koji s druge strane, imaju značajne kratkoročne obaveze prema svojim povjeriocima. Zbog toga je početkom 2011. godine donesena Uredba o uslovima, postupku emisije i elementima primarnog tržišta trezorskih zapisa, a radi uređenja primarnog tržišta hartija od vrijednosti Republike Srpske i stvaranja pravnih prepostavki za emisiju trezorskih zapisa. Emisijom trezorskih zapisa Vlada Republike Srpske pomogla je konsolidovanju i daljem razvoju tržišta hartija od vrijednosti i finansijskog sektora Republike Srpske, te u skladu sa uobičajenom međunarodnom praksom javnih finansijskih instrumenta, obezbijedila novi finansijski instrument za podešavanje gotovinskih tokova budžeta, da bi se blagovremeno izvršavale planirane budžetske obaveze.

Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o tržištu hartija od vrijednosti, čija je izrada u toku, predviđene su sljedeće izmjene: usaglašavanje sa Zakonom o privrednim društvima („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 127/08, 58/09 i 100/11); usklađivanje sa direktivama Evropske unije iz ove oblasti u mjeri u kojoj se njihovi principi mogu ugraditi u domaću regulativu, brineći o budućem pravcu razvoja finansijskog tržišta u Republici Srpskoj, u smislu njegovog unapređivanja i integracije sa finansijskim tržištima u regionu; te postizanje efikasnijeg djelovanja Komisije za hartije od vrijednosti Republike Srpske na tržištu kapitala.

Imajući u vidu aktuelnu situaciju na tržištu kapitala Republike Srpske, dalje unapređivanje i jačanje funkcionisanja tržišta kapitala Republike Srpske vršiće se kroz izmjene i dopune zakona iz oblasti tržišta kapitala, te analizu mogućih rješenja postepene transformacije zatvorenih investicionih fondova u modernije oblike funkcionisanja, odnosno kroz Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o investicionim fondovima.

U prvom polugodištu 2011. godine, i pored smanjenih privrednih i ekonomske aktivnosti, na tržištu osiguranja Republike Srpske ostvaren je porast premije, porast broja zaposlenih, te pozitivan neto finansijski rezultat na nivou sektora. Pozitivan pokazatelj predstavlja povećanje ukupne bilanske sume i vrijednosti ukupnog kapitala, te kontinuiran rast životnog osiguranja, iako je učešće istog u ukupno obračunatoj premiji još uvijek ispod prosjeka evropskih i zemalja u tranziciji. Međutim, pored navedenog, u sektoru osiguranja i dalje postoje problemi iz ranijeg perioda, od kojih su najznačajniji nedostatak adekvatnog pokrića tehničkih rezervi, nelojalna konkurenca i nepoštivanje premijskog sistema, naročito u vrsti osiguranja od odgovornosti za motorna vozila. Dalje, posljedice ekonomske krize, kao i činjenica da je u posmatranom periodu došlo do povećanja kratkoročnih obaveza društava za osiguranje, rezultirale su pogoršanjem likvidnosti pojedinih društava i njihove sposobnosti urednog servisiranja obaveza prema osiguranicima.

Razvoj sektora osiguranja biće nastavljen daljim insistiranjem na efikasnoj superviziji i uvođenje više reda, uz istovremeno stvaranje ukupnog poslovnog ambijenta povoljnog za razvoj novih oblika osiguranja i zaštite prava osiguranika. Na bazi izrađenih transpozicionih tabela i izvršene samoprocjene usklađenosti sa osnovnim principima osiguranja (ICP), domaća regulativa će se dograđivati u smislu većeg stepena usaglašenosti sa direktivama Evropske unije i međunarodnim standardima supervizije u osiguranju.

4.5. Reforma sistema penzijsko-invalidskog osiguranja

REPUBLIKA SRPSKA

Strategijom reforme penzijskog sistema u Republici Srpskoj identifikovana su uska grla penzijskog sistema Republike Srpske, predložene mjere za njihovo otklanjanje, te dat akcioni plan realizacije sa ciljem uspostavljanja dugoročno održivog penzijskog sistema. Pored toga, važno je napomenuti da je usvajanjem Zakona o dobrovoljnim penzijskim fondovima i penzijskim planovima i donošenjem podzakonskih akata, stvoreni pravni okvir za poslovanje dobrovoljnih penzijskih fondova, zasnovanih na principima kapitalizacije. Na ovaj način, po prvi put u penzijskom sistemu Republike Srpske, stvoreni su pravni preduslovi za postojanje dodatnog dobrovoljnog penzijskog osiguranja baziranog

na kapitalizovanoj penzijskoj štednji. U cilju afirmisanja dobrovoljnog penzijskog osiguranja, poreskim propisima su uvedene olakšice građanima za dobrovoljno penzijsko osiguranje. Vlada Republike Srpske će pružiti svu neophodnu podršku, da bi u 2012. godini, u Republici Srpskoj bio osnovan i prvi dobrovoljni penzijski fond, koji će omogućiti nove vidove štednje i ujedno dodatni izvor prihoda u starosti.

Kao integralni dio reforme penzijskog sistema predložen je efikasniji način upravljanja portfeljom hartija od vrijednosti koje je kroz proces privatizacije stekao Fond PIO. U tom smislu donesen je Zakon o Penzijskom rezervnom fondu RS koji po svojoj prirodi predstavlja demografski rezervni fond i čije poslovanje je u funkciji finansijske stabilnosti obaveznog penzijskog osiguranja zasnovanog na principu međugeneracijske solidarnosti.

Pored normativnog regulisanja ove oblasti, u vremenu svjetske ekonomске krize, čine se značajne aktivnosti na zadržavanju materijalnog položaja korisnika prava.

Narodna skupština Republike Srpske na sjednici održanoj 20. jula 2011. godine usvojila je Nacrt Zakona o penzijskom i invalidskom osiguranju. Nacrt zakona je izrađen prema preporukama iz Strategije reforme penzijsko-invalidskog osiguranja Republike Srpske. Ministarstvo rada i boračko-invalidske zaštite je organizovalo i sprovedlo javnu raspravu o Nacrtu Zakona, čije usvajanje se očekuje do kraja 2011. godine.

Narodna skupština Republike Srpske, usvojila je nacrt, pa nakon javne rasprave i Prijedlog Zakona o penzijsko i invalidskom osiguranju, koji je objavljen u Službenom glasniku RS broj 134/11 i stupa na snagu 01.01.2012. godine.

U odnosu na postojeći zakon predviđa se ukidanje odredbi kojima je bila regulisana isplata penzija prema stanju sredstava predviđenih za isplatu, a ujedno je propisano i da Republika pored sredstava za finansiranje obaveza Republike obezbjeđuje dodatna sredstva za isplatu penzija u skladu sa ovim zakonom, što je bio osnovni zahtjev Udruženja penzionera.

FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE

Radi aktualne krize i problema vezanih za sisteme mirovinskog osiguranja, kako u okruženju tako i šire, Vlada Federacije BiH ima namjeru da još jednom detaljno preispita model Strategije reforme mirovinskog sustava, kako bi se iskoristila sva dobra iskustva i prakse, a eventualni rizici i neželjene posljedice sveli na minimum. U tom smislu planirano je formiranje nove interresorne grupe, i u svezi s tim, aktivnosti su u toku.

Također, Vlada Federacije BiH, na 22. sjednici održanoj 20.10. 2011. godine, zadužila je Federalno ministarstvo rada i socijalne politike da u dalnjim aktivnostima na izradi Strategije reforme mirovinskog sustava uredi novi sustav obračuna i povećanja mirovina.

Planom rada ministarstva, odnosno Vlade Federacije BiH predviđeno je da se konačan tekst Strategije reforme mirovinskog osiguranja usvoji najkasnije do kraja 2012. godine. Napominjemo, da će se ovaj posao nastojati okončati i ranije, međutim obzirom da se radi o ključnom dokumentu sa dugoročnim posljedicama i različitim viđenjima pojedinih interesnih skupina (poslodavci, sindikat i umirovljenici), potrebno je zaista pristupiti ozbiljno i odgovorno.

4.6. Reforma sistema boračko-invalidske zaštite

REPUBLIKA SRPSKA

Kada je riječ o provođenju revizije ostvarenih statusa i prava iz oblasti boračko-invalidske zaštite za koje postoji pretpostavka da su ostvareni na nezakonit način, ista je bila kontinuiran proces i u 2011. godini. Revizija kao zakonska obaveza ovog ministarstva, još intenzivnije će se nastaviti u narednoj godini. U cilju ostvarenja većih efekata revizije u narednom periodu će se: Intenzivirati aktivnosti na upravnom rješavanju u drugostepenom postupku; Prioritetno vršiti reviziju statusa i prava na mjesecna novčana primanja većeg iznosa u predmetima u kojima je očigledno povrijeđen zakon na štetu budžeta; Završiti reviziju statusa i prava ratnih vojnih invalida većeg stepena invaliditeta, koji su status ratnog vojnog invalida ostvarili po osnovu bolesti nepoznatog porijekla; Nastaviti reviziju spornih i sumnjivih uvjerenja o okolnostima pogibije, smrti i nestanka odnosno ranjavanja, ozljeđivanja i povređivanja pripadnika oružanih snaga te spornih i sumnjivih uvjerenja o dužini

angažovanja u oružanim snagama, kao osnova za priznavanje statusa borca, ratnog vojnog invalida i porodice piginulog borca i prava na mjesecna primanja. U 2012. godini, nastaviće se saradnja sa Republikom Srbijom u oblasti boračko-invalidske zaštite u cilju otkrivanja i evedentiranja korisnika i sprječavanja dvostrukih isplata.

Pored toga, zbog izdvajanja prava boraca iz sistema penzijsko-invalidskog osiguranja, pripremljen je Prijedlog Zakona o pravima boraca, vojnih invalida i porodica piginulih boraca Odbrambeno-otadžbinskog rata Republike, koji je takođe usvojila Vlada i koji će do kraja decembra 2011. godine biti i na Narodnoj skupštini Republike Srpske, prema kome će, u narednom periodu isplata boračkog dodatka biti vršena na godišnjem i na mjesecnom nivou. Takođe, u skladu sa novim Zakonom Vlada će posebno pomoći zapošljavanje i samozapošljavanje boraca i djece piginulih boraca.

4.7. Reforma zdravstvenog sistema

REPUBLIKA SRPSKA

U 2012. godini se planira i donošenje Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zdravstvenoj zaštiti i Zakon o zdravstvenom osiguranju, kao i podzakonskih akata iz ovih oblasti. U 2012. godini planira se donošenje Politike unapređenja zdravlja u Republici Srpskoj do 2020. godine i Strateškog plana jačanja zdravstvenog sistema u Republici Srpskoj do 2020. godine.

U skladu sa definisanim zdravstvenim strategijama, zdravstvena politika u narednom periodu će biti prvenstveno usmjerena na: obezbjeđivanje finansijskih sredstava kako bi prosječna izdvajanja za zdravstveno osiguranje u Republici Srpskoj približili izdvajanjima u državama okruženja; nastavak realizacije projekta Evropske unije, finansiran iz IPA fondova – „Reforma finansiranja sekundarne zdravstvene zaštite u BiH“, koji znači uvođenje novog modela plaćanja – DRG model za bolnički sektor; obezbjeđivanje uslova da cijelokupno stanovništvo bude obuhvaćeno obaveznim zdravstvenim osiguranjem; rad na unapređenju propisa u oblasti zdravstvene zaštite i zdravstvenog osiguranja; unapređenje sistema zaštite prava pacijenata; pojačan nadzor nad radom i upravljanjem u zdravstvenom sektoru; unapređenje tržišta lijekova, racionalizacija nabavke i upotrebe lijekova; uspostavljanje i izgradnju informacionog sistema u zdravstvenom sektoru; unapređenje sistema kvaliteta i sistema menadžmenta u zdravstvenim ustanovama; edukaciju zdravstvenih radnika i saradnika u skladu sa potrebama zdravstvenog sistema i tehnološkim razvojem; učešće u međunarodnim projektima i njihovu implementaciju u praksi; nastavak započetih projekata kapitalnih investicija u zdravstvenom sistemu Republike Srpske, te na reformu Fonda zdravstvenog osiguranja, s ciljem podizanja efikasnosti rada.

U 2012. godini planirana je realizacija sljedećih projekata: Projekat jačanja zdravstvenog sektora – kreditna sredstva Svjetske banke i CEB – 4.135.000 evra; nastavak projekta Rekonstrukcija KC Banja Luka – u toku je ratifikacija Sprazuma o kreditnom zaduženju kod EIB (100 miliona evra); nastavak projekta izgradnje i opremanja nove bolnice u Bijeljini – dio kreditnih sredstva EIB; Projekat „Modernizacija bolnica u BiH – Faza 3“, EDCF kredit Republike Koreje za južno krilo Kliničkog centra Banja Luka (30 miliona USD); Projekat za opremanje medicinskom opremom nove bolnice u Nevesinju (kredit austrijske banke 4.869.724 KM); nabavka opreme za Zavod za forenzičku psihijatriju Sokolac – 2.100.000 KM (donacija Švicarske Vlade 500.000 KM); izgradnja i opremanje Centra za hemodializu Trebinje – javno-privatno partnerstvo (FZO RS); izgradnja i opremanje Centra za hemodializu Foča – javno-privatno partnerstvo (FZO RS); izgradnja Centra za kardiohirurgiju – javno-privatno partnerstvo – tenderska procedura u toku; izgradnja i opremanje Centra za kardiorehabilitaciju u Slatini – javno-privatno partnerstvo; rekonstrukcija i opremanje poslovnog prostora ortopedskog odjeljenja Zavoda „Dr Miroslav Zotović“ – javno-privatno partnerstvo; projekat „Unapređenje službi hitne medicinske pomoći – nabavka i opremanje vozila za medicinski prevoz (sanitetskih vozila) za potrebe zdravstvenih ustanova u Republici Srpskoj“ – kredit austrijske banke 4.693.992 KM; Projekat uvođenja E-recepta i zdravstvenog kartona (kreditna sredstva FZO, 1.942.200 KM); i Projekat rekonstrukcije Kliničkog centra „Kasindo“ Istočno Sarajevo.

4.8. Sistem socijalne zaštite

REPUBLIKA SRPSKA

U 2012. godini, oblast socijalne zaštite biće usmjerena na daljoj realizaciji strateških pravaca djelovanja putem nastavka provođenja aktivnosti iz 2011. godine. To znači, nastavak realizacije projekta „Jačanje sistema socijalne zaštite i inkluzije djece u BiH – SPIS“, koji će se realizovati u novih pet opština i projekta „Podrška mrežama socijalne sigurnosti i zapošljavanja“, kao i isprovođenje Strategije unapređenja socijalne zaštite djece bez roditeljskog staranja 2009–2014. i Strategije unapređenja društvenog položaja lica sa invaliditetom u Republici Srpskoj 2010–2015. Način rada na sprovođenju ovih strateških dokumenata biće zasnovan na uključivanju jedinica lokalne samouprave kao aktivnih partnera u realizaciji strateških ciljeva. To podrazumijeva da će lokalne zajednice, potpomognute resursima Republike i međunarodnih institucija, a u saradnji sa lokalnim korisničkim udruženjima, provoditi konkretne aktivnosti, koje se tiču obezbjeđivanja pristupačnosti i kvaliteta usluga socijalne zaštite.

Aktivnosti u oblasti socijalne zaštite u 2012. godini biće usmjerene na obezbjeđivanje resursa (finansijske, materijalne i ljudske) za realizaciju novog Zakona o socijalnoj zaštiti, čija je procedura usvajanja počela krajem 2011. godine. Novi Zakon o socijalnoj zaštiti sa sobom donosi niz mjera, postupaka i metoda rada, koji će podrazumijevati obezbjeđivanje dodatnih resursa. Zakonskim rješenjima predviđeno je da se budžet Republike i budžet jedinica lokalne samouprave uključe u sufinsiranje osnovnih prava, kao što su novčana pomoć i dodatak za pomoći i njegu drugog lica i dr. Pored ovih finansijskih obaveza, Vlada Republike Srpske će putem svog resornog ministarstva donijeti neophodne podzakonske akte i kriterijume za sprovođenje ovog zakona. U skladu sa potrebama stanovništva, a u vezi sa socijalnim rizicima, Zakon omogućava osnivanje različitih ustanova socijalne zaštite, putem kojih će se pružati usluge. Novi Zakon prepoznaje nove korisnike, te uređuje načine ostvarivanja njihovih prava u skladu sa međunarodnim standardima i pozitivnom praksom sistema socijalne, porodične i dječje zaštite Republike Srpske.

FEDERACIJA BOSNE I HERCEGOVINE

S velikim potencijalnim fiskalnim uticajem, poput reforme sustava socijalnih povlastica i mirovina, Federalno ministarstvo rada i socijalne politike planira u Sektoru za zaštitu osoba sa invaliditetom i zaštitu civilnih žrtava rata pripremu Zakona o temeljnim novčanim davanjima za podršku osobama sa invaliditetom i Zakona o organizacijama osoba sa invaliditetom u 2012. godini, s ciljem uređivanja stanja u oblasti gotovinskih naknada za osobe sa invaliditetom tzv.civilne invalide u socijalnoj zaštiti. Međutim, fiskalni ciljevi ovih reformskih mjera biće kvantitativno procjenjivi tek u 2013. godini, jer se dugovanja, kako je gore navedeno, po ranijim propisima u ovoj oblasti prenose u prvu polovicu 2012. godine.

Urađen je i Prijedlog Zakona o utvrđivanju i načinu izmirenja neizmirenih obaveza nastalih po osnovu Zakona o osnovama socijalne zaštite, zaštite civilnih žrtava rata i zaštite obitelji sa djecom, te će isti, nakon pribavljenih mišljenja nadležnih organa, biti upućen u Parlament Federacije BiH radi donošenja. Po ovome zakonu u Proračunu Federacije Bosne i Hercegovine u 2012. godini preostaje obaveza od 15.955.219,32 KM za isplatu korisnicima prava.

Također, za pitanja koja se odnose na reformu socijalne sigurnosti, Sektor za socijalnu zaštitu i zaštitu porodice i djece pripremio je Prednacrt zakona o zaštiti porodice sa djecom, koji je planiran i u program rada Ministarstva za 2012. godinu, ali je povučen iz procedure zbog nedostatka sredstava u Proračunu Federacije BiH, kao i Prednacrt zakona o socijalnoj zaštiti i minimumu socijalne sigurnosti koji je upućen kantonalnim vladama na mišljenje, te Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o preuzimanju prava i obaveza nad ustanovama socijalne zaštite.

Ovim zakonima, biće ostvareni operativni ciljevi i to:

- Ujednačeno ostvarivanje prava djece u FBiH;
- Osiguranje približno jednakih uslova u podizanju, odgoju i zaštiti djece u FBiH;
- Obezbeđenje socijalne sigurnosti i minimuma socijalne zaštite građana u FBiH;
- Smanjanje stope nasilja u porodici na području FBiH;
- Smanjenje broja ovisnika o psihoaktivnim supstancama na području FBiH;

- Smanjanje stope maloljetničke delikvencije na području FBiH;
- Razvoj i unapređenje nivoa i kvaliteta usluga u ustanovama socijalne zaštite i razvoja alternativnih modela zbrinjavanja.

4.9. Poljoprivredni sektor

Aktivnosti za koje se prepostavlja da će imati implikacije na budžete kada je u pitanju poljoprivreda i ruralni razvoj:

- Operacionalizacija Ureda za Harmonizaciju sistema plaćanja u poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvoju (Odluka o uspostavi Ureda za harmonizaciju sistema plaćanja donijeta je na bazi Zakona o poljoprivredi BiH (50/08) i Odluke o uspostavljanju Ureda koja je donijeta sredinom 2009. godine. Međutim sve do sredine 2011. godine po ovom pitanju nije urađeno ništa. Krajem 2011. godine imenovan je VD direktor Ureda. U narednoj godini se očekuje popunjavanje/opreacionalizacije Ureda. Ovaj Ured pored zadaća vezanih za domaće podsticaje, harmonizaciju podrški prema uslovima kakvi vladaju u EU, te harmonizaciji prema uslovima koji će proizaći iz WTO članstva, trebao bi da obavlja i funkcije vezane za predpristupna sredstva IPARD-a
- Daljnja operacionalizacija Registara poljoprivrednih gazdinstava i klijenata na svim nivoima. Usputnica registra poljoprivrednih gazdinstava i klijenata jedan je od preduslova za usputnici krajnjeg sistema plaćanja kakav je na snazi u EU. Kroz projekat ARDP (projekat Svjetske banke) jedna od aktivnosti koja je podržana je i usputnica registra na svim nivoima, uključujući i centralni registar koji je na nivou BiH (u okviru Sektora za poljoprivredu). Obzirom da se projekat ARDP završava sredinom sljedeće godine, neophodno je planirati sredstva za nastavak ovih aktivnosti kao i za održavanje sistema (na svim nivoima uključujući i državni nivo)
- Uprava za zaštitu zdravlja bilja – usputnica fito-registara, incijalna faza je završena kroz projekata ARDP ali u nastavku je neophodno obezbijediti sredstva za održavanje registra. Agencija za sigurnost hrane – usputnica neophodnog informacionih sistema u kojima su sadžani potrebni registri i usputnica sistema procjene rizika, Ured za veterinarstvo – Agencija za obilježavanje životinja usputnica softverske aplikacije za identifikaciju životinja (novi softver), dio sredstava je obezbijeđen kroz ARDP projekat ali će se u nastavku morati obezbijediti budžetska sredstva za održavanje sistema. Takođe se od ove aktivnosti očekuju i određeni prihodi u budžet.
- Usputnica FADN sistema – održavaće FADN aplikacije. Mreža računovodstvenih podataka na farmama je jedan od neophodnih sistema kod integraciju u CAP EU. Pored toga ova mreža predstavlja izvor dragocjenih mikroekonomskih podataka za kreatore agrarnih politika. Aplikacija i incijalni sistem je usputnavljen kroz projekat BHAIS (EU – IPA 2007) ali će za nastavak razvoja mreže biti neophodna budžetska sredstva i za održavanje/proširenje sistema ali i za analize podataka.
- GIS sistem održavanje i nastavak unosa podataka - isto kao i FADN
- Usputnica savjetodavne službe u FBiH (Federacija BiH još uvek nema usputnavljenju adekvatnu savjetodavnu službu, zbog toga je u protekle dvije godine pokrenuto niz konkretnih koraka ka usputnici ove službe. Urađena je strategija za usputnici savjetodavne službe u FBiH, urađen je Zakon o savjetodavnim službama koji je u parlamentarnoj proceduri. Očekuje se da će u prvom kvartalu naredne godine biti usvojena i Strategija i Zakon što će omogućiti osnov za usputnici ove službe u FBiH)

REPUBLIKA SRPSKA

U 2011. godini za podsticanje razvoja poljoprivrede i seoskih područja izdvojeno je 60 miliona KM. U skladu sa Planom korišćenja sredstava za podsticanje razvoja poljoprivrede i sela, realizacija navedenih sredstava obavlja se u okviru tri osnovne grupe mjeri, i to: mjerne za direktnu podršku proizvodnji i dohotku, mjerne podrške ruralnom razvoju i interventne mjerne na tržištu i vanredne potrebe. Postupak nabavke softvera za razvrstavanje gazdinastava na komercijalna i nekomercijalna je u završnoj fazi i nakon njegovog usputnavljanja izvršiće se navedeno razvrstavanje poljoprivrednih gazdinstava.

U 2011. godini izrađeni su strateški dokumenti: Program razvoja zadrugarstva u Republici Srpskoj i Program unapređivanja proizvodnje merkantilne pšenice u Republici Srpskoj do 2016. godine. U skladu sa sprovođenjem obaveza iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju i Privremenog sporazuma o trgovini i trgovinskim pitanjima između EZ i BiH, doneseno je više zakonskih i podzakonskih akata usklađenih sa EU legislativom i nastavljen je rad formiranih radnih grupa, za pojedine sektore, sastavljenih od članova entitetskih ministarstava i Ministarstva spoljne trgovine i ekonomskih odnosa BiH. Vrši se jačanje kadrovskih i tehničkih kapaciteta Agencije za agrarna plaćanja koja će omogućiti efikasnije i efektivnije korišćenje podsticajnih sredstava i koja će biti dio IPARD operativne strukture. Kontinuirano se rješavaju pitanja dodjele koncesija i zakupa poljoprivrednog zemljišta u svojini Republike Srpske. Međutim, i pored svih mjera, obim poljoprivredne proizvodnje ne zadovoljava domaće potrebe pa se značajne količine hrane uvoze. Odatle proizilazi i potreba jačanje podrške u cilju poboljšanja konkurentnosti ukupnog sektora i usklađivanja uslova privređivanja u poljoprivredi sa zemljama iz okruženja.

U 2012. godini planira se nastavak kontinuiranog sprovođenja usvojenih strateških dokumenata (Strategija razvoja poljoprivrede i Strategija ruralnog razvoja Republike Srpske) realizacijom mjera definisanim akcionim planovima za njihovu realizaciju. U skladu sa Planom korišćenja sredstava za podsticanje razvoja poljoprivrede i sela planiran je nastavak podrške u okviru tri glavne grupe mjera kao što je navedeno i za 2011. godinu. Značajna sredstva će biti i dalje usmjerena za podršku proizvodnji mlijeka u cilju unapređivanja kvaliteta i očuvanja brojnog stanja stočnog fonda, prije svega muznih grla. Znatan dio proizvođača mlijeka koji proizvodi mlijeko u četvrtoj klasi i van klase su uglavnom mala porodična gazdinstva i podrška tim gazdinstvima će biti definisana razvrstavanjem gazdinstava na komercijalna i nekomercijalna poljoprivredna gazdinstva, što će biti realizovano uspostavljanjem novog softvera za registar poljoprivrednih gazdinstava. Podrška za sjetu raspoloženjem regresiranog mineralnog đubriva će biti i dalje definisana po jedinici sjetvene površine, tj. po hektaru zasijane površine, ali će Vlada preuzeti sve mjere da bi se obaveze od proizvođača u potpunosti izvršile. Takođe će se sprovoditi mjere za sprovođenje Programa unapređivanja proizvodnje merkantilne pšenice do 2016. godine.

Vlada Republike Srpske će izvršiti izmjene Zakona o poljoprivrednom zemljištu radi smanjivanja naknade za zemljišta koja ne služe isključivo poljoprivrednoj proizvodnji i nisu u urbanoj zoni. Planirano je kontinuirano sprovođenje mera zaštite i uređenja poljoprivrednog zemljišta i dodjele poljoprivrednog zemljište u svojini Republike Srpske na korišćenje. Prilikom dodjele poljoprivrednog zemljišta biće isključena mogućnost korišćenja zemljišta posredstvom koncesija. Poljoprivredno zemljište u svojini Republike Srpske u narednom periodu biće dodjeljivano poljoprivrednim gazdinstvima na korišćenje posredstvom zakupa, gdje će se zakupnina utvrđivati i plaćati po jedinici sjetvene površine. Takođe, u ugovorima o koncesiji za korišćenje poljoprivrednog zemljišta koji su zaključeni, izvršiće se izmjene u pogledu koncesione naknade i utvrditi plaćanje koncesione naknade po jedinici sjetvene površine. Sprovodiće se aktivnosti u cilju jačanje zadrugarstva i stavljanje u funkciju zadružne imovine kao i drugih organizacija poljoprivrednih proizvođača, izgradnja i jačanje poljoprivrednog savjetodavstva i usluga u pogledu uzgojno-seleksijskog rada u stočarstvu, jačanje saradnje i koordinacije između svih obrazovnih, stručnih i naučnih institucija u oblasti poljoprivrede kao važnih poluga za realizaciju poljoprivredne i politike ruralnog razvoja. U cilju zaštite od nelojalne konkurenциje, u saradnji sa institucijama BiH, pružiće se podrška za organizovan otkup poljoprivrednih proizvoda i podizanje kapaciteta laboratorija za kontrolu kvaliteta, kao i njihovo osposobljavanje za akreditaciju.

U 2012. godini planirana je mera podrške za mlade poljoprivredne proizvođače kroz dodatno sufinansiranje njihovih investicionih ulaganja i poslovnih planova za razvoj poljoprivrede.

Nastaviće se sa realizacijom, kako tekućih tako i novih projekata koji su potpisani sa međunarodnim finansijskim institucijama (SB, IFAD i dr.). Obezbijediće se aktivno učešće u definisanju i izgradnji IPRD operativne strukture u skladu sa važećom zakonskom regulativom u BiH, i nastavak harmonizacije procedura i propisa sa Zajedničkom poljoprivrednom politikom EU, što će omogućiti korišćenje fondova iz pete komponente prepristupnih fondova EU.

Nastavak finansiranja sektora iz kreditnih linija IRB-a i Partner fonda omogućiće nove investicije na poljoprivrednim gazdinstvima u oblasti poljoprivrede, ali i prehrambene industrije, sa posebnim

naglaskom za investicije za savremene i napredne tehnologije sa visokim stepenom automatizacije, koje podižu konkurentnost domaće proizvodnje.

Pored toga, Vlada Republike Srpske će obezbijediti kreditna sredstva za realizaciju projekta izgradnje irigacionog sistema Republike Srpske. U okviru razvoja sistema navodnjavanja, Vlada priprema pilot-projekat izgradnje sistema za navodnjavanje za određenu grupu proizvođača iz iste opštine/mjesne zajednice. Projekat bi bio realizovan na površini od 200 ha do 500 ha, pri čemu bi kreditna sredstva obezbijedila firma RIMON iz Izraela, dok bi Vlada učestvovalo u sufinsiranju u skladu Pravilnikom za 2012. godinu.

U skladu sa Studijom razvoja irigacionih površina na području Republike Srpske i usvojenim akcionim planom realizacije ove studije u pripremi je kreditni aranžman sa Svjetskom bankom. Banka je u narednih pet godina spremna za ove namjene alocirati 40 miliona američkih dolara za područje Bosne i Hercegovine korišćenjem, povoljnih, IDA sredstava. U pripremi kreditnog aranžmana za sedam prioritetnih projekata definisanih spomenutim razvojnim dokumentima u Republici Srpskoj urađene su, u skladu sa propozicijama Svjetske banke, studije izvodljivosti i studije uticaja na životnu sredinu. U toku je izrada glavnih projekata za rekonstrukciju natapnih sistema Novo Selo (693 ha) i Pelagićevo (227 ha) čija realizacija bi, u slučaju prihvatanja kreditnog aranžmana, realno, mogla početi u septembru naredne godine, kao prva faza realizacije cjelokupnih aranžmana koji se procjenjuje da bi za Republiku Srpsku mogao iznositi do 20 miliona američkih dolara.

U vezi sa mjerama iz Akcionog plana realizacije srednjoročne strategije razvoja poljoprivrede, Vlada će ubrzati aktivnosti na formiranju jedinstvenog informacionog sistema i uspostavi baza podataka o stanju proizvodnje, tržištu i cijenama agroindustrijskih proizvoda.

5. Dodaci

Tabela 1a: Makroekonomski izgledi

		ESA kod	God. 2010	Država					
U procentima, ako nije drugačije naznačeno				Nivo (mlrd EUR)	Stopa promjene				
1. Realni BDP po tržišnim cijenama	B1*g	14,113.797	1.0	2.4	2.1	4.0	4.8		
2. Tekući BDP po tržišnim cijenama	B1*g	14,262.582	0.2	4.6	4.8	6.7	7.9		
Komponenete realnog BDP-a									
3. Rashodi osobne potrošnje	P3	11,165.109	-1.0	3.0	3.3	3.7	4.2		
4. Rashodi javne potrošnje	P3	2,868.217	1.7	0.5	2.4	2.4	2.7		
5. Formacija bruto fiksнog kapitala	P51	3,002.221	-11.1	9.7	5.8	9.7	10.1		
6. Izmjena u inventaru i neto nabavci dragocjenosti (% od BDP)	P52+P53	-58.576	-	164.7	7.6	2.7	2.7	2.2	
7. Izvoz roba i usluga	P6	4,044.197	17.5	3.3	4.0	8.1	8.8		
8. Uvoz roba i usluga	P7	6,907.370	3.6	5.8	6.5	7.7	8.0		
Doprinos realnom rastu BDP-a									
9. Finalna domaća potražnja		17,035.5	-2.8	4.3	4.3	5.6	6.3		
10. Izmjena u inventaru i neto nabavci dragocjenosti	P52+P53	-58.6	0.7	0.0	0.0	0.0	0.0		
11. Eksterna bilanca roba/usluga	B11	-2,863.2	3.1	-1.9	-2.3	-1.6	-1.6		

Table 1b: Razvoj cijena

Procentualne promjene, godišnji prosjeci	ESA kod	God. 2010	God. 2011	God. 2012	God. 2013	God. 2014
1. Deflator BDP-a		-0.8	2.1	2.7	2.6	3.0
2. Deflator osobne potrošnje		2.0	3.4	1.7	1.5	1.5
3. Usklađeni indeks potrošačkih cijena		2.1	4.0	1.9	1.8	1.6
4. Promjena državnog indeksa potrošačkih cijena		2.1	4.0	1.9	1.8	1.6
5. Deflator javne potrošnje		-0.9	1.5	1.5	1.5	1.5
6. Deflator ulaganja		1.0	4.2	5.5	6.1	6.6
7. Deflator cijene izvoza (roba i usluga)		1.2	8.5	1.8	1.8	2.2
8. Deflator cijene uvoza (roba i usluga)		5.5	8.5	1.4	1.7	1.6

Tabela 1c: Razvoj događanja na tržištu rada

	ESA kod	God.	God.	God.	God.	God.	God.
		2010	2010	2011	2012	2013	2014
	nivo	Nivo/Stopa promjene					
1. Stanovništvo (u hiljadama) ARS			3130.0	3130.0	3131.0	3135.0	3139.0
2. Stanovništvo (stopa rasta u %)			0.00	0.00	0.03	0.13	0.13
3. Radno aktivno stanovništvo)[1] ARS (u hiljadama)			2597.0	2561.0	2573.0	2588.0	2595.0
4. Stopa učešća, ARS			44.6	44.0	43.9	43.7	43.6
5. Zaposlenost, lica u hiljadama [2] ARS			843.0	816.0	815.0	828.0	845.0
6. Zaposlenost, radnih sati[3]			n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
7. Zaposlenost (stopa rasta u %)			-1.9	-3.2	-0.1	1.5	2.0
8. Zaposlenost u javnom sektoru (lica u hiljadama)			202.0	207.0	207.3	210.0	213.0
9. Zaposlenost u javnom sektoru (rast u %)			2.0	2.5	0.1	1.3	1.4
10. Stopa nezaposlenosti [4] ARS			27.2	27.6	27.8	26.7	25.4
11. Radna produktivnost, lica [5]		33425.4	2.9	5.8	2.2	2.4	2.7
12. Radna produktivnost, radnih sati [6]			n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
13. Naknade zaposlenima	D1	0.7	-0.9	-0.7	2.8	4.7	5.8

[1] Dobna skupina 15-64 godine

[2] Zaposleno stanovništvo, domaći concept definicija iz državnih računa

[3] Definicija državnih računa

[4] Uskladena definicija, Eurostat; nivoi

[5] Realni BDP po zaposlenom

[6] Realni BDP po random satu

Tabela 1d: Sektorske bilance

Procenti BDP-a	ESA kod	God. 2010	God. 2011	God. 2012	God. 2013	God. 2014
1. Neto kreditiranje/zaduživanje vizavi ostatka svijeta	B.9	-10.4	-9.5	-16.5	-18.8	-19.6
<i>od čega:</i>						
<i>- Bilans roba i usluga</i>		-38.9	-37.3	-42.6	-45.2	-46.0
<i>- Bilans primarnog dohodka i transfera</i>		26.0	25.6	24.4	24.8	25.0
<i>-kapitalni račun</i>		2.5	2.2	1.8	1.6	1.5
2. Neto kreditiranje/zaduživanje privatnog sektora	B.9/ EDP B.9	-10.4	-9.5	-16.5	-18.8	-19.6
3. Neto kreditiranje/zaduživanje opće vlade		-1.6	-0.6	-0.1	1.0	1.9
4. Statistička nepodudarnost		0.0	0	0	0	0

Tabela 1e: BDP, ulaganje i bruto dodana vrijednost

	ESA kod	God. 2010	God. 2011	God. 2012	God. 2013	God. 2014
BDP i ulaganje						
Nivo BDP-a po <i>trenutnim</i> tržišnim cijenama (u domaćoj valuti)	B1g	27954.5	29238.1	30656.1	32706.5	35306.4
Omjer ulaganja (% BDP)		19.1	20.9	22.3	24.3	26.4
Rast bruto dodane vrijednosti, procentualne promjene pri stalnim cijenama						
1. Poljoprivreda						
2. Industrija (isključujući građevinarstvo)						
3. Građevinarstvo						
4. Usluge						

Tabela 1f: Razvoj događanja u vanjskom sektoru

U milijardama Eura osim ako nije drugačije naznačeno		God. 2010	God. 2011	God. 2012	God. 2013	God. 2014
1. Bilans tekućeg računa (% of BDP)	% of BDP	-4.9	-8.4	-9.6	-10.0	-9.9
2. Izvoz roba	JNV ili EUR	3,729.3	4,314.5	4,539.2	4,975.7	5,543.4
3. Uvoz roba	JNV ili EUR	6,976.9	8,057.8	8,707.8	9,545.2	10,489.6
4. Trgovinski bilans	JNV ili EUR	-3,247.6	-3,743.4	-4,168.5	-4,569.6	-4,946.2
5. Izvoz usluga	JNV ili EUR	970.7	952.4	1,038.3	1,163.6	1,285.4
6. Uvoz usluga	JNV ili EUR	447.9	466.9	494.0	531.2	561.9
7. Bilans usluga	JNV ili EUR	522.7	485.6	544.3	632.4	723.5
8. Neto kamatna plaćanja iz inostranstva	JNV ili EUR	-156.3	-121.8	-130.3	-82.1	14.1
9. Neto prihod po ostalim faktorima iz inostranstva	JNV ili EUR	481.1	365.4	390.9	355.7	267.8
10. Tekući transferi	JNV ili EUR	1,703.8	1,754.3	1,857.1	1,991.2	2,162.3
11. Od čega iz EU	JNV ili EUR					
12. Bilans tekućeg računa	JNV ili EUR	-696.3	-1,259.9	-1,506.5	-1,672.2	-1,778.6
13. Kapitalni i financijski račun	JNV ili EUR	664.6	1,185.2	1,428.1	1,588.6	1,760.5
14. Direktna strana ulaganja	JNV ili EUR	-53.6	254.1	313.5	418.1	469.3
15. Rezerve u stranoj valuti	JNV ili EUR	-114.2	256.1	227.5	191.1	-81.5
16. Vanjski dug	JNV ili EUR	6,299,7	6,669,8	7,254,3	7,405,8	6,938,0
17. Od čega: javni	JNV ili EUR	6,299,7	6,669,8	7,254,3	7,405,8	6,938,0
18. O/č: denominirano u stranoj valuti	JNV ili EUR	6,299,7	6,669,8	7,254,3	7,405,8	6,938,0
19. O/č: prispjele otplate	JNV ili EUR	307,8	345,6	434,4	739,8	808,7
20. Tečaj naspram Eura (kraj godine)	JNV/EUR	1.96	1.96	1.96	1.96	1.96
21. Tečaj naspram Eura (godišnji prosjek)	JNV/EUR	1.96	1.96	1.96	1.96	1.96
22. Neto štednja u stranoj valuti	% of BDP					
23. Domaća privatna štednja	% of BDP					
24. Domaća privatna ulaganja	% of BDP					
25. Domaća javna štednja	% of BDP					
26. Domaća javna ulaganja	% of BDP					

Tabela 1g: Održivost pokazatelja

	Dimenzija	Godina X-5	Godina X-4	Godina X-3	Godina X-2	Godina X-1
1. Bilanca tekućeg računa	% BDP	-7,95	-10,7	-14,01	-6,3	-6,12
2. Stanje neto međunarodnog ulaganja	% BDP	-27,7	-31,3	-45,5	-55,2	-56,4
3. Izvozni tržišni udjeli	% g/g					
4. Realni efektivni tečaj	% g/g	97,93451	100,4822	99,16106	98,45681	99,56849
5. Nominalan jedinica troškova rada	% g/g	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
6. Privatni sektor, Protok kredita	% BDP-a	n/a	n/a	n/a	n/a	n/a
7. Zaduženje privatnog sektora	% BDP-a					
8. Zaduženje opće vlade	% BDP-a	21,1	18,2	17,2	21,8	25,7

Tabela 2: Izgledi budžeta šire vlade - Ukupno BiH

	ESA kod	2010	2011	2012	2013	2014
		U % BDP				
Neto kreditiranje (B9) po pod-sektorima						
1.	Šira vlada	S13	-2.0	-1.3	-1.1	0.1
2.	Centralna vlada	S1311	-1.7	-0.4	-0.5	0.6
3.	Državna vlada	S1312	0.0	0.0	0.0	0.0
4.	Lokalna vlada	S1313	0.3	-0.3	-0.1	-0.3
5.	Fondovi za socijalnu sigurnost	S1314	-0.3	-0.1	-0.2	-0.1
6.	JP Putevi	S1315	-0.3	-0.4	-0.3	-0.1
Šira vlada (S13)						
7.	Ukupan prihod	TR	37.3	40,4	39.9	38.7
8.	Ukupna potrošnja	TE	39.4	41,7	41.0	38.5
9.	Neto zaduživanje/kreditiranje	EDP.B9	-2.1	-1.3	-1.1	0.1
10.	Izdaci po kamatama	EDP.D41 uklј. FISIM	0.5	0.6	0.7	0.7
11.	Primarni bilans		-1.6	-0.6	-0.4	0.8
12.	Jednokratne i druge privremene mjere		0.0	0.0	0.0	0.0
Komponente prihoda						
13.	Ukupan porez (13 = 13a+13b+13c)		20.0	19.9	19.9	19.3
13.a	Porez na proizvodnju i uvoz	D2	17.0	16.8	17.0	16.4
13.b	Tekući porezi na prihod i bogatstvo	D5	2.2	2.4	2.3	2.3
13.c.	Porez na kapital	D91	0.8	0.6	0.6	0.6
14.	Socijalni doprinosi	D61	13.8	13.5	13.5	13.1
15.	Prihod od imovine	D4	1.0	1.2	0.8	1.0
16.	Ostalo (16 = 17-(13+14+15))		2.5	5,8	5.7	5.3
17=7	Ukupan prihod	TR	37.3	40,4	39.9	38.7
p.m.: Poresko opterećenje (D2+D5+D61+D91-D995)			33.8	33.4	33.4	32.4
Odabrane komponente potrošnje						
18.	Zbirna potrošnja	P32	16.3	17,8	16.9	15.8
19.	Ukupni socijalni transferi	D62 + D63	7.1	7,9	7.6	7.5
19.a.	Nenovčani socijalni transferi	P31 = D63	0.0	0.0	0.0	0.0
19.b.	Ostali socijalni transferi osim nenovčanih	D62	7.1	7.8	7.6	7.5
20=10	Izdaci po kamatama (uklј. FISIM)	EDP.D41 + FISIM	0.5	0.6	0.8	0.7
21.	Subvencije	D3	1.5	1.4	1.4	1.3
22.	Formacija bruto fiksnog kapitala	P51	3.1	2.9	3.3	3.2
23.	Ostalo (23 = 24-(18+19+20+21+22))		10.8	11,0	11.0	10.0
24.	Ukupna potrošnja	TE	39.4	41,7	41.0	38.5
	p.m. naknada zaposlenima	D1	10.3	11,1	10.5	9.9
						9.1

Tabela 2: Izgledi budžeta šire vlade-Federacija BiH

	ESA kod	2010	2011	2012	2013	2014
		U %BDP				
Neto kreditiranje (B9) po pod-sektorima						
1.	Šira vlada	S13	0.4	0.3	0.2	0.9
2.	Centralna vlada	S1311	0.0	0.6	0.4	1.3
3.	Državna vlada	S1312	0.0	0.0	0.0	0.0
4.	Lokalna vlada (kantoni i općine)	S1313	0.5	-0.3	-0.2	-0.4
5.	Fondovi za socijalnu sigurnost	S1314	-0.1	0.0	0.0	0.0
6.	JP Putevi	S1315	0.0	0.0	0.0	0.0
Šira vlada (S13)						
7.	Ukupan prihod	TR	21.6	24.8	23.9	23.2
8.	Ukupna potrošnja	TE	21.2	24.5	23.7	22.3
9.	Neto zaduživanje/kreditiranje	EDP.B9	0.4	0.3	0.2	0.9
10.	Izdaci po kamatama	EDP.D4 1 uklj. FISIM	0.3	0.4	0.4	0.3
11.	Primarni bilans		0.7	0.7	0.6	1.2
12.	Jednokratne i druge privremene mjere		0.0	0.0	0.0	0.0
Komponente prihoda						
13.	Ukupan porez (13 = 13a+13b+13c)		11.1	10.7	10.6	10.5
13.a	Porez na proizvodnju i uvoz	D2	9.2	9.1	9.0	8.9
13.b	Tekući porezi na prihod i bogatstvo	D5	1.2	1.1	1.1	1.1
13.c.	Porez na kapital	D91	0.7	0.5	0.5	0.5
14.	Socijalni doprinosi	D61	9.5	9.1	8.9	8.5
15.	Prihod od imovine	D4	1.0	1.2	0.8	1.0
16.	Ostalo (16 = 17-(13+14+15))		0.0	3.8	3.6	3.2
17=7	Ukupan prihod	TR	21.6	24.8	23.9	23.2
p.m.:	Poresko opterećenje (D2+D5+D61+D91-D995)		20.6	19.8	19.5	19.0
						18.6
Odabране komponente potrošnje						
18.	Zbirnana potrošnja	P32	9.1	10.6	9.9	9.4
19.	Ukupni socijalni transferi	D62 + D63	1.4	1.4	1.3	1.1
19.a.	Nenovčani socijalni transferi	P31 = D63	0.0	0.0	0.0	0.0
19.b.	Ostali socijalni transferi osim nenovčanih	D62	1.4	1.4	1.3	1.1
20=10.	Izdaci po kamatama (uklj. FISIM)	EDP.D4 1 + FISIM	0.3	0.4	0.4	0.3
21.	Subvencije	D3	1.0	1.0	1.0	0.9
22.	Formacija bruto fiksnog kapitala	P51	0.9	0.9	0.9	0.9
23.	Ostalo (23 = 24-(18+19+20+21+22))		8.5	10.2	10.2	9.7
24.	Ukupna potrošnja	TE	21.2	24.5	23.7	22.3
	p.m. naknada zaposlenima	D1	4.8	5.5	5.1	4.8
						4.5

Tabela 2: Izgledi budžeta šire vlade - Republika Srpska

	ESA kod	2010	2011	2012	2013	2014
		U % BDP				
Neto kreditiranje (B9) po pod-sektorima						
1.	Šira vlada	S13	-2.2	-1.3	-1.1	-0.6
2.	Centralna vlada	S1311	-1.5	-0.8	-0.7	-0.5
3.	Državna vlada	S1312	0.0	0.0	0.0	0.0
4.	Lokalna vlada	S1313	-0.2	0.0	0.1	0.1
5.	Fondovi za socijalnu sigurnost	S1314	-0.2	-0.1	-0.2	-0.1
6.	JP putevi RS	S1315	-0.3	-0.4	-0.3	-0.1
Šira vlada (S13)						
7.	Ukupan prihod	TR	11.8	12.1	12.4	12.0
8.	Ukupna potrošnja	TE	14.0	13.4	13.4	12.6
9.	Neto zaduživanje/kreditiranje	EDP.B9	-2.2	-1.3	-1.1	-0.6
10.	Izdaci po kamatama	EDP.D41 uklj. FISIM	0.2	0.3	0.4	0.4
11.	Primarni bilans		-2.0	-1.0	-0.7	-0.2
12.	Jednokratne i druge privremene mjere		0.0	0.0	0.0	0.0
Komponente prihoda						
13.	Ukupan porez (13 = 13a+13b+13c)		5.8	6.3	6.3	6.0
13.a	Porez na proizvodnju i uvoz	D2	4.7	4.9	5.0	4.7
13.b	Tekući porezi na prihod i bogatstvo	D5	1.0	1.3	1.2	1.2
13.c.	Porez na kapital	D91	0.1	0.1	0.1	0.1
14.	Socijalni doprinosi	D61	4.3	4.4	4.6	4.6
15.	Prihod od imovine	D4	0.0	0.0	0.0	0.0
16.	Ostalo (16 = 17-(13+14+15))		1.7	1.4	1.5	1.4
17=7	Ukupan prihod	TR	11.8	12.1	12.4	12.0
	p.m.: Poresko opterećenje (D2+D5+D61+D91-D995)		10.1	10.7	10.9	10.6
Odabrane komponente potrošnje						
18.	Zbirna potrošnja	P32	3.8	4.0	3.9	3.6
19.	Ukupni socijalni transferi	D62 + D63	5.3	6.1	6.1	5.9
19.a.	Nenovčani socijalni transferi	P31 = D63	0.0	0.0	0.0	0.0
19.b.	Ostali socijalni transferi osim nenovčanih	D62	5.3	6.1	6.1	5.9
20=10	Izdaci po kamatama (uklj. FISIM)	EDP.D41 + FISIM	0.2	0.3	0.4	0.4
21.	Subvencije	D3	0.6	0.5	0.4	0.4
22.	Formacija bruto fiksnog kapitala	P51	1.9	1.8	2.0	1.9
23.	Ostalo (23 = 24-(18+19+20+21+22))		2.2	0.7	0.6	0.2
24.	Ukupna potrošnja	TE	14.0	13.4	13.4	12.6
	p.m. naknada zaposlenima	D1	3.0	3.2	3.0	2.9
						2.6

Tabela 2: Izgledi budžeta šire vlade - Distrikt Brčko

	ESA kod	U % BDP				
		2010	2011	2012	2013	2014
Neto kreditiranje (B9) po pod-sektorima						
1.	Šira vlada	S13	0.1	0.0	0.0	0.0
2.	Centralna vlada	S1311	0.1	0.0	0.0	0.0
3.	Državna vlada	S1312	0.0	0.0	0.0	0.0
4.	Lokalna vlada	S1313	0.0	0.0	0.0	0.0
5.	Fondovi za socijalnu sigurnost	S1314	0.0	0.0	0.0	0.0
6.	JP Putevi	S1315	0.0	0.0	0.0	0.0
Šira vlada (S13)						
7.	Ukupan prihod	TR	0.7	0.8	0.7	0.8
8.	Ukupna potrošnja	TE	0.6	0.8	0.7	0.8
9.	Neto zaduživanje/kreditiranje	EDP.B9	0.1	0.0	0.0	0.0
10.	Izdaci po kamatama	EDP.D41 uklј. FISIM	0.0	0.0	0.0	0.0
11.	Primarni bilans		0.1	0.0	0.0	0.0
12.	Jednokratne i druge privremene mjere		0.0	0.0	0.0	0.0
Komponente prihoda						
13.	Ukupan porez (13 = 13a+13b+13c)		0.6	0.5	0.5	0.5
13.a	Porez na proizvodnju i uvoz	D2	0.5	0.5	0.5	0.5
13.b	Tekući porezi na prihod i bogatstvo	D5	0.1	0.0	0.0	0.0
13.c.	Porez na kapital	D91	0.0	0.0	0.0	0.0
14.	Socijalni doprinosi	D61	0.0	0.0	0.0	0.0
15.	Prihod od imovine	D4	0.0	0.0	0.0	0.0
16.	Ostalo (14 = 15-(11+12+13))		0.1	0.3	0.2	0.3
17=7	Ukupan prihod	TR	0.7	0.8	0.7	0.8
p.m.: Poresko opterećenje (D2+D5+D61+D91- D995)			0.6	0.5	0.5	0.5
Odabrane komponente potrošnje						
18.	Kolektivna potrošnja	P32	0.4	0.5	0.5	0.4
19.	Ukupni socijalni transferi	D62 + D63	0.2	0.2	0.1	0.2
19.a.	Nenovčani socijalni transferi	P31 = D63	0.0	0.0	0.0	0.0
19.b.	Ostali socijalni transferi osim nenovčanih	D62	0.2	0.2	0.1	0.2
20=10.	Izdaci po kamatama (uklј. FISIM)	EDP.D41 + FISIM	0.0	0.0	0.0	0.0
21.	Subvencije	D3	0.0	0.0	0.0	0.0
22.	Formacija bruto fiksнog kapitala	P51	0.0	0.1	0.1	0.2
23.	Ostalo (23 = 24-(18+19+20+21+22))		0.0	0.0	0.0	0.0
24.	Ukupna potrošnja	TE	0.6	0.8	0.7	0.8
	p.m. naknada zaposlenima	D1	0.3	0.3	0.3	0.2

Tabela 2: Izgledi budžeta šire vlade - Institucije BiH

	ESA kod	2010	2011	2012	2013	2014	U % BDP
Neto kreditiranje (B9) po pod-sektorima							
1.	Šira vlada	S13	-0.3	-0.3	-0.2	-0.2	-0.2
2.	Centralna vlada	S1311	-0.3	-0.3	-0.2	-0.2	-0.2
3.	Državna vlada	S1312	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
4.	Lokalna vlada	S1313	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
5.	Fondovi za socijalnu sigurnost	S1314	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
6.	JP Putevi	S1315	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Šira vlada (S13)							
7.	Ukupan prihod	TR	3.2	2,8	2.9	2.7	2.5
8.	Ukupna potrošnja	TE	3.5	3,1	3.1	2.9	2.7
9.	Neto zaduživanje/kreditiranje	EDP.B9	-0.3	-0.3	-0.2	-0.2	-0.2
10.	Izdaci po kamatama	EDP.D41 + FISIM	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
11.	Primarni bilans		-0.3	-0.3	-0.2	-0.2	-0.2
12.	Jednokratne i druge privremene mjere		0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Komponente prihoda							
13.	Ukupan porez (13 = 13a+13b+13c)		2.5	2.4	2.4	2.3	2.1
13.a	Porez na proizvodnju i uvoz	D2	2.5	2.4	2.4	2.3	2.1
13.b	Tekući porezi na prihod i bogatstvo	D5	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
13.c.	Porez na kapital	D91	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
14.	Socijalni doprinosi	D61	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
15.	Prihod od imovine	D4	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
16.	Ostalo (16 = 17-(13+14+15))		0.7	0,4	0.5	0.4	0.4
17=7	Ukupan prihod	TR	3.2	2.9	2.9	2.7	2.5
p.m.: Poresko opterećenje (D2+D5+D61+D91-D995)			2.5	2.4	2.4	2.3	2.1
Odabrane komponente potrošnje							
18.	Kolektivna potrošnja	P32	3.0	2.9	2.6	2.4	2.3
19.	Ukupni socijalni transferi	D62 + D63	0.2	0.1	0.1	0.1	0.1
19.a.	Nenovčani socijalni transferi	P31 = D63	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
19.b.	Ostali socijalni transferi osim nenovčanih	D62	0.2	0.1	0.1	0.1	0.1
20=10.	Izdaci po kamatama (uklj. FISIM)	EDP.D4 1 + FISIM	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
21.	Subvencije	D3	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
22.	Formacija bruto fiksnog kapitala	P51	0.2	0.1	0.3	0.2	0.2
23.	Ostalo (23 = 24-(18+19+20+21+22))		0.1	0.1	0.1	0.1	0.1
24.	Ukupna potrošnja	TE	3.5	3.2	3.1	2.9	2.7
	p.m. naknada zaposlenima	D1	2.2	2.3	2.1	2.0	1.8

Tabela br.3: Potrošnja generalne vlade po funkcijama

U % BDP	COFOG	Ukupno BiH		FBiH		RS		DB		Institucije BiH	
		Code	2010	2014	2010	2014	2010	2014	2010	2014	2010
1	Generalne javne usluge	1	5.4	4.9	2.7	2.7	1.5	1.3	0.3	0.2	0.9
2	Odbojka	2	1.2	1.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	1.2
3	Javni red i bezbjednost	3	3.7	3.4	1.5	1.6	1.1	0.9	0.0	0.0	1.1
4	Ekonomski poslovi	4	3.2	3.0	1.4	1.7	1.7	1.2	0.0	0.0	0.1
5	Zaštita okoliša	5	0.1	0.1	0.0	0.0	0.1	0.1	0.0	0.0	0.0
6	Stambeni smještaj i objekti u zajednici	6	1.3	1.3	0.6	0.7	0.7	0.6	0.0	0.0	0.0
7	Zdravstvo	7	5.9	5.9	3.6	3.8	2.2	2.0	0.1	0.0	0.0
8	Rekreacija, kultura i vjera	8	0.5	0.4	0.2	0.2	0.3	0.2	0.0	0.0	0.0
9	Obrazovanje	9	4.6	4.2	2.8	2.7	1.7	1.4	0.1	0.1	0.0
10	Socijalna zaštita	10	13.4	12.2	8.4	8.0	4.7	4.1	0.1	0.1	0.2
11	Ukupna potrošnja (stavka 7=26 utabeli 2)	TE	39.4	36.4	21.2	21.4	14.0	11.8	0.6	0.5	3.5
											2.7

Napomena: Podaci u funkcionalnoj klasifikaciju nisu kod svih nivoa vlasti uskladeni sa COFOG klasifikacijom već su okvirne procjene

Tabela 4: Razvoj događanja u zaduženosti šire vlade

	Postoci od BDP-a	ESA kod	God.	God.	God.	God.	God.
			2010	2011	2012	2013	2014
1.	Bruto zadužnost		32,9	32,9	33,0	30,3	26,2
2.	Promjena koeficijenta bruto zaduženosti		3,1	0,0	+0,1	-2,7	-4,1
Doprinos promjeni bruto duga							
3.	Primarni bilans		1.6	0.6	0.1	-1.0	-1.9
4.	Izdaci po kamatama (uklj. FISIM)		0.5	0.6	0.7	0.7	0.6
5.	Korekcija tokova						
	Od čega:						
	Razlike između gotovine i obračunate evidencije						
	Neto akumulacija finansijskih sredstava						
	Od čega:						
	Sredstva od privatizacije						
	Efekti vrednovanja i ostalo						
	p.m. implicitna kamatna stopa po dugu		1.8	2.1	2.4	2.4	2.3
6.	Tekuća finansijska sredstva						
7.	Neto finansijski dug (7 = 1 - 6)						

Tabela 5: Odstupanje od prethodnog programa

	ESA Kod	God.	God.	God.	God.	God.
		2010	2011	2012	2013	2014
1. Rast BDP-a (% poena)						
Prethodno ažuriranje		0.5	3.2	5.5	5.4	-
Najnovije ažuriranje		1.0	2.4	2.1	4.0	-
Razlika		0.5	-0.8	-3.4	-1.4	-
2. Neto kreditiranje šire vlade						
Prethodno ažuriranje		-3.1	-1.6	0.1	1.9	-
Najnovije ažuriranje		-1.6	-0.6	-0.4	0.8	1.7
Razlika		-1.5	-1.0	0.5	1.1	-
3. Bruto zaduženost šire vlade						
Prethodno ažuriranje		31.2	37.4	35.3	28.6	-
Najnovije ažuriranje		32,9	32,9	33,0	30,3	26,2
Razlika		+1,7	-4,5	-2,3	+1,7	-

ANNEX 3 : Matrica obaveza u skladu sa politikom

I – VLADINE FINANSIJE

Indirektni porezi – Uprava za indirektno oporezivanje BiH

Opis politike	2011	2012	2013	2014
1. Izmjene i dopune Zakona o carinskoj politici BiH i primjena Privremenog sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju BiH				
Početkom oktobra 2011. godine stupile su na snagu izmjene Zakona o carinskoj politici BiH kojima je u potpunosti ukinuto 1% carinskog evidentiranja za svu robu, bez obzira na porijeklo, čime su svi ekonomski operateri dovedeni u jednak položaj. Postepeno ukidanje carina na uvezenu robu porijeklom iz EU	X	X	X	X
2. Zakon o akcizama u BiH				
Uskladivanje stopa akcize na cigarete sa minimalnom stopom u EU;	X	X	X	X

Direktni porezi – Federacija BiH

Opis politike	2011	2012	2013	2014
1. Izmjena Zakona o porezu na dobit				
Cilj izmjene Zakona o porezu na dobit je utvrđivanje istog tretmana osiguravajućih društava kao i kod banaka radi priznavanja rezervisanja kao porezno dopustivog rashoda.		X	X	X
2. Zakon o porezu na dohodak fizičkih lica				
Uvođenje progresivnih stopa poreza na dohodak, oprezivanje dividendi i prihoda od kapitala kao i uvođenje prava na lični odbitak za rezidenta. U cilju stvaranja osnove za smanjenje doprinosa na platu predlaže se proširenje poreske osnovice kod utvrđivanja neoporezivog iznosa za naknade po osnovu toplog obroka, u visini od 1% dnevno u odnosu na prosječno isplaćenu platu u Federaciji BiH, sa maksimalnim neoporezivim iznosom do 50% prosječne plate u FBiH.		X	X	X
3. Zakonska rješenja o regulisanju ostalih javnih prihoda				
Izmjene zakonskih rješenja kojim su regulirani ostali javni prihodi na način da se predlažu osnovni principi u pravcu izjednačavanja osnovice na plaćanje posebnih naknada (vodne naknade, naknade za šume, naknade za turističke zajednice, naknade za zaštitu od prirodnih i drugih nesreća i dr.) Cilj je da osnovica bude masa isplaćenih bruto plaća umanjena za doprinose iz plaća, kao i da obaveznici plaćanja ovih naknade budu privredni subjekti koji su vezani za određene djelatnosti.		X	X	X
4. Zakon o pripadnosti prihoda u Federaciji BiH				
Potrebno je donijeti nova zakonska rješenja, koja su uslijedila nakon detaljne analize, u oblasti pripadnosti i raspodjele javnih prihoda u FBiH sa ciljem poboljšanja postojećih zakonskih rješenja što će razultirati pravičnom raspodjelom i dodjelom adekvatnih sredstava za finansiranje nadležnosti svih razina vlasti u Federaciji.		X	X	X
5. Novi Zakon o igrama na sreću				
Novim zakonom o igrama na sreću sveobuhvatno bi se uredila oblast igara na sreću i kontrola rada priređivača igara na sreću.		X	X	X
6. Zakon o visini stope zatezne kamate na javne prihode				
Izmjene i dopune Zakona o visini stope zatezne kamate na javne prihode u smislu otpisa kamata na dospjele a neuplaćene javne prihode i privremenog oslobadanja od zateznih kamata za privredne subjekte koji u predvidenom roku izmire obavezu (glavnici).		X	X	X

II – SOCIJALNA POLITIKA

Federacija BiH

Opis politike	2011	2012	2013	2014
1. Zakon o provođenju kontrole zakonitosti korištenja prava iz oblasti boračko-invalidske zaštite				
Cilj je da se ustanovi zakonitost korištenja sredstava po Zakonima o: pravima boraca i članova njihovih obitelji; - posebnim pravima dobitnika ratnih priznanja i ratnih odlikovanja; - pravima demobiliziranih boraca i članova njihovih obitelji; - povoljnijim uvjetima za stjecanje prava na starosnu mirovinu vojnih osiguranika vojske F BiH; - stjecanju prava na starosnu mirovinu pod povlјnjim uvjetima pripadnika bivše vojske F BiH i državnih službenika i namještenika bivšeg Federalnog ministarstva obrane. Da se nakon obavljenih revizija od strane ravizorskih timova ćime bi se ostvarile uštede u budžetu	X	X	X	X

REPUBLIKA SRPSKA

	Opis politike	God. 2011	God. 2012	God. 2013	God. 2014
1. Zakon o porezu na nepokretnosti					
A.	Profil provedbe *	Počinje 1. januara 2012. godine, a karakteriše ga oporezivanje po tržišnoj vrijednosti, po stopi koju svojom odlukom utvrđuju lokalne zajednice, u propisanom rasponu od 0,05% do 0,5%. Vlada Republike Srpske će sugerisati jedinicama lokalne samouprave da uzmu u obzir veoma nepovoljne uslove uslove poslovanja, te da shodno navedenom, odrede najnižu stopu poreza koja će se jednakom primjenjivati u svim jedinicama lokalne samouprave u Republici Srpskoj.			
B.	Neto direktni utjecaj na budžet (eventualni)	0,0	0,0		
B.1	Direktni utjecaj na budžetske prihode	0,0	0,0	X	X
B.2	Direktni utjecaj na budžetsku potrošnju	0,0	0,0	X	X
2. Zakon o poreskom postupku					
A.	Profil provedbe *	Primjena je predviđena od 1. januara 2012. godine. Glavni naglasak je stavljen na aktivnosti koje oblikuju poreski sistem i utiču na ponašanje poreskih obveznika tako da podstiču dobrovoljno plaćanje poreza. Predviđeno je formiranje Odbora za poreska pitanja. Predviđeno je smanjenje kamatne stope za neplaćene poreske obaveze sa 0,06% dnevno na 0,04%, zatim ukinuta posebna kaznena taksa u postupku prinudne naplate poreskih obaveza koja je iznosila 10% od utvrđene poreske obaveze, bez obzira kada se plati, zatim, skraćen je rok zastarjelosti za naplatu utvrđenih poreskih obaveza sa deset na pet godina.			
B.	Neto direktni utjecaj na budžet (eventualni)	0,0	0,0		
B.1	Direktni utjecaj na budžetske prihode	0,0	0,0	X	X
B.2	Direktni utjecaj na budžetsku potrošnju	0,0	0,0	X	X

3. Zakon o igrama na sreću						
A.	Profil provedbe *	Izmjenom važećeg Zakona koji je u primjeni od decembra 2008. godine preciziraće se uslovi i način priređivanja pojedinih igara na sreću, prije svega internet igara na sreću, normirati nove vrste igara na sreću za čije priređivanje postoje određeni zahtjevi, kao što su različite vrste elektronskih igara na sreću. Takođe, detaljnije će se regulisati sistem nadzora i kontrolni postupci da bi se postigao najviši nivo legalnog priređivanja igara na sreću u Republici Srpskoj. Ujedno, razmotriće se raspodjela ovih prihoda između budžeta Republike i budžeta opština i gradova.				
B.	Neto direktni utjecaj na budžet (eventualni)	0,0	0,0	0,0	0,0	
B.1	Direktni utjecaj na budžetske prihode	0,0	0,0	0	0	
B.2	Direktni utjecaj na budžetsku potrošnju	0,0	0,0	0	0	
4. Zakon o administrativnim taksama						
A.	Profil provedbe *	U oktobru 2011. godine donesen je novi Zakon o administrativnim taksama, a primjenom odredaba ovog zakona mogu se očekivati beneficije u smislu racionalizacije ovih davanja, odnosno fiskalnog rasterećenja i doprinosa investiranju u Republici Srpskoj.				
B.	Neto direktni utjecaj na budžet (eventualni)	0,0	0,0			
B.1	Direktni utjecaj na budžetske prihode	0,0	0,0	X	X	
B.2	Direktni utjecaj na budžetsku potrošnju	0,0	0,0	X	X	
5. Zakon o komunalnim taksama						
A.	Profil provedbe *	Do kraja 2011. godine planirano je donošenje Zakona o komunalnim taksama i njegova primjena u 2012. godini. Ovim propisom jednoobrazno se precizira šta može biti predmet utvrđivanja taksene obaveze, ko su obveznici plaćanja komunalnih taksa i oslobođanja od plaćanja komunalnih taksa. Vlada će predložiti kriterijume za određivanje visine takse od jedinica lokalne samouprave.				
B.	Neto direktni utjecaj na budžet (eventualni)	0,0	0,0	0,0	0,0	
B.1	Direktni utjecaj na budžetske prihode	0,0	0,0	0,0	0,0	
B.2	Direktni utjecaj na budžetsku potrošnju	0,0	0,0	0,0	0,0	
6. Zakon o doprinosima						
A.	Profil provedbe *	Do kraja 2011. godine očekuje se donošenje novog Zakona o doprinosima sa ciljem uskladivanja odredaba tog zakona sa novim Zakonom o penzijskom i invalidskom osiguranju. Povećava se pojedinačna stopa doprinosa za penzijsko i invalidsko osiguranje za 0,5% uz istovremeno smanjenje pojedinačne stope doprinosa za zdravstveno osiguranje za 0,5%. Ovakvom izmjenom doprinosi se većem prilivu sredstava u Fond za penzijsko i invalidsko osiguranje Republike Srpske. Zbirna stopa doprinosa ostaje ista i iznosi 33%, što znači da ovom izmjenom ne dolazi do povećanja opterećenja privrednih subjekata, isplatilaca doprinosa u Republici Srpskoj.				
B.	Neto direktni utjecaj na budžet (eventualni)	0,0	0,0	0,0	0,0	
B.1	Direktni utjecaj na budžetske prihode	0,0	0,0	0	0	
B.2	Direktni utjecaj na budžetsku potrošnju	0,0	0,0	0	0	

7. Zakon o porezu na dobit					
A.	Profil provedbe *	Izmjenom Zakona o porezu na dobit uvećće se olakšica koja se odnosi na umanjenje poreske osnovice prilikom utvrđivanja poreza na dobit za iznos ulaganja u opremu koja se koristi u vlastitoj proizvodnji.			
B.	Neto direktni utjecaj na budžet (eventualni)	0,0	-10,0	0,0	0,0
B.1	Direktni utjecaj na budžetske prihode	0,0	-10,0	0,0	0
B.2	Direktni utjecaj na budžetsku potrošnju	0,0	0,0	0,0	0,0
8. Zakon o PIO					
A.	Profil provedbe *	Novim Zakonom o PIO su propisani uslovi za uključivanje osiguranika poljoprivrednika. Pravo iz penzijskog i invalidskog osiguranja za starosnu penziju se ostvaruje sa 65 godina života i 15 godina staža osiguranja. Osiguranik koji nema navršenih 65 godina života, ima pravo na starosnu penziju kada navrši 60 godina života i 40 godina penzijskog staža. Osiguranik žena koja nema navršenih 65 godina života, ima pravo na starosnu penziju kada navrši 58 godina života i 35 godina staža osiguranja. Uređuje se prelazni period, tako da u 2012. godini nema starosne granice za ostvarivanje prava, a od 2013. godine starosna granica iznosi 56 godina i svake slijedeće godine se povećava za 4 mjeseca do 2025. godine kada će iznositi 60 godina, dok kod žena osiguranika od 2013. godine starosna granica iznosi 54 godine i svake slijedeće godine se povećava za 4 mjeseca do 2025. godine kada će iznositi 58 godina. Uveden je bod sistem. Precizirano je da se opšti bod usklađuje od 1. januara 2013. godine. Takođe, preciznije je određena definicija invalidnosti, a izmijenjena je i starosna granica do koje se obezbjeđuje prekvalifikacija ili dokvalifikacija sa 55 na 58 godina života.			
B.	Neto direktni utjecaj na budžet (eventualni)	0,0	30,0	0,0	0,0
B.1	Direktni utjecaj na budžetske prihode		0,0	0,0	0,0
B.2	Direktni utjecaj na budžetsku potrošnju		-30,0	0,0	0,0
9. Zakon o pravima boraca, vojnih invalida i porodica poginulih boraca Odbrambeno-otadžbinskog rata RS					
A.	Profil provedbe *	Prijedlog Zakona o pravima boraca, vojnih invalida i porodica poginulih boraca Odbrambeno-otadžbinskog rata Republike, prema kome će, u narednom periodu isplata boračkog dodatka biti vršena na godišnjem i na mjesečnom nivou. Takođe, u skladu sa novim Zakonom Vlada će posebno pomoći zapošljavanje i samozapošljavanje boraca i djece poginulih boraca.			
B.	Neto direktni utjecaj na budžet (eventualni)	0,0	-30,0	0,0	0,0
B.1	Direktni utjecaj na budžetske prihode		0,0	0,0	0,0
B.2	Direktni utjecaj na budžetsku potrošnju		30,0	0,0	0,0
10. Zakon o socijalnoj zaštiti					
A.	Profil provedbe *	Novi Zakon o socijalnoj zaštiti sa sobom donosi niz mjera, postupaka i metoda rada, koji će podrazumijevati obezbjedivanje dodatnih resursa. Zakonskim rješenjima predviđeno je da se budžet Republike i budžet jedinica lokalne samouprave uključe u sufinsiranje osnovnih prava, kao što su novčana pomoć i dodatak za pomoći i njegu drugog lica i dr. Zakon omogućava osnivanje različitih ustanova socijalne zaštite, putem kojih će se pružati usluge. Novi Zakon prepoznaje nove korisnike, te uređuje načine ostvarivanja njihovih prava u skladu sa međunarodnim standardima i pozitivnom praksom sistema socijalne, porodične i dječje zaštite Republike Srpske.			
B.	Neto direktni utjecaj na budžet (eventualni)	0,0	-16,6	0,0	0,0

B.1	Direktni utjecaj na budžetske prihode		0,0	0,0	0,0
B.2	Direktni utjecaj na budžetsku potrošnju		16,6	0,0	0,0
<i>Ukupni neto utjecaj na budžet</i>					
	Ukupni utjecaj na budžetske prihode	0,0	-10,0	0,0	0,0
	Ukupni utjecaj na budžetsku potrošnju	0,0	16,6	0,0	0,0

NAPOMENA:

Navedeni efekti predstavljaju efete budžeta tekuće godine u odnosu na budžet prethodne godine.

Tabela 6: Osnovne prepostavke o vanjskom ekonomskom okruženju kao osnov za okvir EFP-a

	Dimenzija	Godina X-2	Godina X-1	Godina X	Godina X+1	Godina X+2
Kratkoročna kamaptorna stopa [1]	Godišnji prosjek	1.25	1	1.3	1	-
Dugoročna kamaptorna stopa	Godišnji prosjek	-	-	4.2	4.2	-
Tečaj USD / EUR	Godišnji prosjek	1.39	1.33	1.4	1.37	1.37
Nominalni efektivni tečaj	Godišnji prosjek	96.23	96.52	96*	-	-
Tečaj naspram Eura	Godišnji prosjek	1.955836	1.955836	1.955836	1.955836	1.955836
Svjetski rast BDP-a, isključujući EU	Godišnji prosjek	0.4	5.8	4.2	4.2	4.2
Rast BDP-a u EU	Godišnji prosjek	-4.2	2	1.6	0.6	1.5
Rast relevantnih stranih tržišta	Godišnji prosjek	-5	2	2	0.7	1.36
Obim svjetskog uvoza, isključujući EU	Godišnji prosjek	-10.9	16.3	7.5	6.2	6.8
Cijene nafte (Brent – USD po barelu)	Godišnji prosjek	62	80	111.1	103.8	99.7

[1] Ako je potrebno, čisto tehnička prepostavka